

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel 668 1242 fax 668 1240 e-mail eki@ki.ee

**Kohalike mahepõllumajandus-
toodete ja -toidukaupade turg
Eestis 2008. aastal**

Tallinn
November 2009

Töö on teostatud Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimusel

Vastutav täitja: Pille Liivaauk
Projektigrupi koosseis: Kelly Kadarik

EKI Rävälä 6
19080 Tallinn
Tel +372 668 1242
Fax +372 668 1240
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
Mõisted	7
Metoodika	9
1. Üldine taust	11
2. Kohalike mahesaaduste ja -toodete tootmine, tarbimine, sortiment, hinnad ja müügikäive Eestis 2008. aastal.....	14
2.1 Piim ja piimatooted	14
2.2 Tera- ja kaunvili, tehnilised kultuurid ning neist tooted	20
2.3 Kartul ja köögivili ning neist tooted.....	27
2.4 Puuvili ja marjad ning neist tooted	35
2.5 Maitse- ja -ravimtaimed ning taimeteed, maitseained ja ürdid.....	41
2.6 Liha ja lihatooted.....	45
2.7 Munad	50
2.7 Mesi ja meesaadused.....	53
3. Mahepõllumajandustoodete jaemüügi võrk Eestis ja kohalike toodete sortiment.....	57
3.1 Eestis toodetud mahetoodete jaemüügi võrk.....	57
3.2 Kohalike mahetoodete sortiment.....	67
4. Eestis toodetud mahetoodete müügikäive.....	69
Kokkuvõte.....	78
Lisad	84

Sissejuhatus

Töö tellija on Eesti Põllumajandusministeerium.

Käesoleva töö eesmärgiks on hinnata Eestis toodetud mahepõllumajandussaaduste ja mahe-
toidukaupade turuosa Eesti toiduturul ja arvutada välja kohalike mahetoodete rahalise käibe
maht 2008. aastal. Samuti jälgida kodumaiste mahetoodete sortimendi arengut ja hinnatrende
2009. aastal.

“Mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007-2013” eesmärk on tarbijatele mahetoidu
kättesaadavuse tagamine ning kohalike mahepõllumajandussaaduste ja -toodete turuosa suu-
rendamine 2013. aasta lõpuks 3%-ni. Käesolev uuring selgitab välja selle eesmärgi poole
liikumise kiiruse ja 2008. aasta lõpuks saavutatud seis.

Uuringu ülesanded olid järgmised:

- mahepõllumajandustoodete jaemüügi võrgu kirjeldamine;
- kvartaalne mahepõllumajandustoodete tootja- ja jaehindade seire ja võrdlus tava-
toodete hindadega;
- kvartaalne ülevaade kodumaiste mahepõllumajandustoodete sortimendist kaubandu-
ses;
- hinnang kohalike mahepõllumajandustoodete turumahule Eestis.

Töös on kasutatud Taimetoodangu Inspektsiooni (TTI), Veterinaar- ja Toiduameti (VTA),
Statistikaameti (SA) ning Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) kaupluste vaatluse ja küsitluste
andmeid. Uuring viidi läbi 2009. aasta juunist novembrini.

Töö maht on 100 lehekülge.

Mõisted

Mahepõllumajandus on keskkonda säästev ja looduslikku tasakaalu säilitav põllumajandussaaduste tootmine ning põllumajandussaaduste ja -toodete käitlemine.

Märgistatud saadus ja toode on mahepõllumajandusele viitavalt märgistatud või märgistada kavatsesetav põllumajandussaadus ja -toode (“Mahepõllumajanduse seadus”)

Saaduse esmatöötlemine on saaduse puhastamine, sorteerimine, tükeldamine, kuivatamine, jahutamine, pakendamine vms viisil töötlemine.

Ökomärk on mahepõllumajandusele ehk ökoloogilisele põllumajandusele viitav märk, millel on kujutatud ring, mille sees omakorda on kirjutatud sõna “ÖKO” (Põllumajandusministri 05.12.2006.a määrus nr 105 “Mahepõllumajandusele viitava märgi etalonkirjeldus ja märgi kasutamise kord”)

Müügikäibeks nimetatakse antud uuringus müügikäivet siseturul, ekspordiks müüki ei ole sellesse arvestatud. Mahetoodete puhul on tegemist mahedana müüdüd mahetoodete müügikäibega.

Metoodika

Mahetoodang

Käesolevas töös kasutatakse nii toodangumahtude kui tarbimishäitajate analüüsil Eestis toodetud ja üleminekuaja läbinud mahepõllumajandussaaduste ja -toidukaupade toodangut ja tarbimist ehk seda toodangut, mida oli analüüsitavaatel aastatel võimalik mahemärgiga või maheviitega müüa. Töödeldud saaduste puhul on mahetoodangu hulka loetud vaid mahetunnustusega töötlemisettevõtete poolt toodetud ja mahetooted. Siseturu müügikäibed on samuti arvatud vaid ametlikult mahetunnustusega tootjate poolt toodetud ja müüdnud üleminekuaja läbinud toodangu koguste alusel.

Omatarbimise arvutamine

Erinevate mahetoodete omatarbimise arvutamisel on kasutatud Statistikaameti andmeid elanike poolt kodus tarbitud toidukaupade koguste kohta (kg elaniku kohta). Kuna 2008. aasta kohta Statistikaamet leibkonnauuringut ei teinud ja neid andmeid ei kogunud, arvutati käesolevas töös 2008. aasta kodustarbimise kogused vastavalt suurendades või vähendades 2007. aasta andmeid nii, nagu üldine, bilansimeetodil arvatud, vastava tootegrupi kogutarbimine elaniku kohta muutus 2008. aastal.

Keskmiseks leibkonna suuruseks on võetud statistikaameti andmetel 2,3 liiget. Eksperthinanguna eeldati, et põllumajandussaadusi tootvates peredes tarbitakse kodus enda toodetud põhilisi toidukaupu (joogipiim, kartulid, köögivilid jms värskena või töödeldult) pere kohta 2 korda keskmisest enam. Omatarbimine on arvatud järgmiselt: mahetootjate arv vastaval aastal on korrutatud keskmise leibkonnaliikmete arvuga, elaniku kohta aastase tarbimiskogusega ning ülalnimetatud koefitsendiga 2.

Omatarbimine on liidetud mahetoodete tarbimise koguselise mahu numbrisse, aga seda ei ole arvestatud siseturu rahalise müügikäibe arvutustes.

Sortimendivaatlus

EKI viis 2009. aasta jooksul läbi 3 sortimendivaatlust viies suurema mahetoodete valikuga Tallinna kaupluses. Vaatlus viidi läbi Ökosahvris, Ökotalukaubas, Biomarketis, Tallinna Kaubamaja Toidumaailmas ja Kristiine Keskuse Prismas. Vaatluse käigus registreeriti kodumaise mahetoote nimetus, tootja ja hind. Eraldi tootenimetusena loeti ära kõik kohalikud mahetooted, mille nimetus, tootja või pakendi suurus oli erinev.

Hinnavõrdluseks tavatoodetega koguti analoogtoodete hinnad EKI olemasolevatest andmebaasidest ning osade toodete hindade puudumisel koguti need eraldi vaatluse käigus kolmest suurest toidukaupluste ketist Tallinnas (Prisma, Selver, Rimi) ning arvutati nende keskmine hind. Tooted ja pakendi suurus valiti võrdluseks võimalikult lähedased müügilolnud mahetoodetega. Vastavalt mahetoodete sortimendi muutusele, uuendati ka võrreldavate tavatoodete nimekirja.

Mahemüügikäive

Mahetoiduainete müügikäibe väljaselgitamisel arvutati kõigepealt välja mahetoodete tarbimiskogused tootegrupiti. Selleks arvestati mahetoodete toodangumahust maha mittemahe-dana müüdnud mahetoodangu osa. Järgnevalt arvestati mahetoodete tarbimiskogusest maha omatarbimised ning leiti mahetoodete müüginahud. Need omakorda jagati valdavalt kaheks: kauplustest müügiks ning otsemüügiks. Sellise jaotuse leidmiseks küsitleti tootjaid ja mahe-toodete müügiga tegelevaid ettevõtteid. Kauplustest müüdnud mahetoodete kogused korrutati läbi keskmiste vastavate toodete jaehindadega ning otsemüügikogused vastavate mahetoodete keskmiste tootjahindadega. Omatarbitud koguseid müügikäibe arvutamisel arvesse ei võetud. Kuna 2006. ja 2007. aastal veel mahetoodete hindu ei kogutud, siis on nende aastate kohta mahetoodete hinnad arvestatud 2008. aasta vastavate toodete keskmise hinna järgi, mida kor-rigeeriti kahel viimasel aastal toimunud tavatoodete tootja- või jaehinna muutuse indeksitega vastavates tootegruppides.

Erinevate tootegruppide kogu jaemüügikäive

Kuna Statistikaamet ei arvuta eraldi tootegruppide jaemüügikäivet, vaid avaldab ainult toidu-kaupade (sh alkohoolsed joogid ja tubakatooted) ja toiduainete jaemüügikäibe jaekaubandus-ettevõtetes, siis kasutati käesolevas töös tootegruppide kogu jaemüügikäibe hindamiseks Sta-tistikaameti üldist toiduainete jaekäivet ning erinevate tootegruppide osakaalusid vastava aasta leibkondade tarbimiskulude struktuuris. Kuna toiduainete jaemüügikäive ei sisalda toot-jate otsemüügikäivet otse talust või laudadelt ega ka turgudel oma tooteid müüvate tootjate või töötajate müügikäibeid, siis leidis EKI need kaudsel meetodil ja lisas jaekaubandus-ettevõtete toiduainete müügikäibe. Hinnangu tegemisel võeti aluseks EKI tarbijauuringutest selgunud toidukaupade ostude osakaalud tootjatelt ja turgudelt erinevates tootegruppides ning Statistikaameti leibkonnauuringust selgunud elanike toidukaupade ostusummad. Kuna jaekaubandusettevõtete jaekäive sisaldab ka osade turumüüjate käibeid, siis võeti tarbija-uuringust turgude osakaalust arvesse vaid pool. Samuti arvestati sellega, et otsemüügi hind on madalam jaehinnast. Sellega lisandus jaekaubandusettevõtete toiduainete jaekäibe 2008. aastal 6%, 2007. ja 2006. aastal 5%.

Kuna Statistikaamet on varasemate aastate andmeid korrigeerinud, siis on ka käesolevas uuringus varasemate aastate andmeid täpsustatud.

Osasid arvestusmetoodikaid on täpsemalt selgitatud tootegruppide peatükkides.

Kohalike mahepõllumajandustoodete ja -toidukaupade turg Eestis 2008. aastal

1. Üldine taust

Mahepõllumajanduslikult haritavat maad tuleb Eestis aasta-aastalt juurde ning selle kasv jätkus ka 2008. aastal. 2008. aastal oli Eestis 87,4 tuh hektarit mahepõllumajandusmaad, mis moodustas 10,9% kogu põllumajandusmaast. Aastaga on mahepõllumajandusmaa osakaal suurenenud 1%-punkti võrra (2007.a 9,9%). Šveitsi FiBL (*Research Institute of Organic Agriculture*) andmetel on Eesti selle näitajaga Euroopa juhtriikide seas ja ületab enam kui kahekordselt Euroopa riikide keskmist taset.

Kui 2007. aastal jagunes üleminekuaja läbinud ja üleminekuajal olev mahepõllumajandusmaa Eestis enam-vähem pooleks (vastavalt 56% ja 44%), siis 2008. aastaks oli üleminekuaja läbinud maa osakaal mahepõllumajandusmaas juba 82% ja üleminekuajal oleva maa osakaal 18%. Seega sai 2008. aastal Eestis mahetooteid toota 9%-l kogu põllumajandusmaast. 2009. aastal suureneb ala, millel saab mahemärgiga tooteid toota maksimaalselt viiendiku võrra. Üleminekuaja läbinud maa osakaal kogu mahepõllumajandusmaas jõudis Eestis 2008. aastaks EL-i vanade liikmesriikide keskmisele tasemele (80-95%).

Tabel 1.1

Põllumajandusmaa ja mahepõllumajandusmaa Eestis (tuh ha)

	Põllumajandusmaa (tuh ha)				Osakaal kogu põllumajandusmaas (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/- %	2006	2007	2008
Põllumajandusmaa kokku	761,6	823,3	802,3	-2,6	100,0	100,0	100,0
sh mahepõllumajandusmaa	73,8	81,5	87,4	7,2	9,7	9,9	10,9
sh üleminekuaja läbinud	36,2	45,3	71,9	58,7	4,8	5,5	9,0
üleminekuajal	37,6	36,2	15,5	-57,2	4,9	4,4	1,9

Allikad: SA, TTI

Loomakasvatuses on mahedana Eestis esindatud enam lambad ja veised. Nende arvukus suurenes 2008. aastal vastavalt 29,5 tuhande ja 16,1 tuhande peani (üleminekuaja läbinud loomad) ehk aastaga vastavalt 30,4% ja 17,1%. Mahelehmade, -sigade ja -kodulindude arvukuse muutused jäid 2-4% piiresse, mahemesilasperede arv aga vähenes viimase aastaga 10,3%. Nimetatud aastal moodustasid mahelambad ja -kitsed koguni 36,8% kogu Eesti lammaste ja kitsede arvust, maheveised 6,8% kogu veiste arvust ning mahelüpsilehmad 2,7% kogu lüpsilehmade arvust. Mahemesilasperede arv vähenes 2008. aastal 312-lt 280-ni, kuid kuna kogu mesilasperede arv vähenes kiiremini, suurenes mahemesilasperede osakaal kogu mesilas-

perede arvust 1,2%-ni (2007.a 1,0%). Teiste loomade-lindude osas jäi mahedalt peetavate ja üleminekuaja läbinud loomade osakaal alla 1%.

2009. aastal on oodata mahelammaste arvu suurenemist. Teiste maheloomade ja -lindude arvukus lähiaastal oluliselt ei kasva, majanduslanguse tõttu võib see hoopis väheneda.

Tabel 1.2

Loomade, lindude ja mesilasperede ning maheloomade, -lindude ja -mesilasperede arv Eestis aasta lõpus

	Arv (tuh pead)				Osakaal kogu arvus (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Veised	244,8	240,5	237,9	-1,1	100,0	100,0	100,0
sh maheveised	13,3	13,8	16,1	17,1	5,4	5,7	6,8
maheveised üleminekuajal	0,9	2,1	2,1	-1,5	0,4	0,9	0,9
Lüpsilehmad	108,4	103,0	100,4	-2,5	100,0	100,0	100,0
sh mahelüpsilehmad	3,2	2,7	2,7	1,6	3,0	2,6	2,7
mahelüpsilehmad üleminekuajal	0,0	0,3	0,2	-43,9	0,0	0,3	0,2
Sead	345,8	379,0	364,9	-3,7	100,0	100,0	100,0
sh mahesead	0,4	0,3	0,3	-1,6	0,1	0,1	0,1
mahesead üleminekuajal	0,0	0,0	0,0	-95,5	0,0	0,0	0,0
Lambad ja kitsed	66,0	76,4	81,8	7,1	100,0	100,0	100,0
sh mahelambad ja -kitsed	21,3	23,2	30,1	29,7	32,3	30,4	36,8
mahelambad,-kitsed üleminekuajal	0,0	5,4	4,5	-17,2	0,0	7,1	5,5
Kodulinnud	1638,7	1477,6	1757,3	18,9	100,0	100,0	100,0
sh mahekodulinnud	5,0	4,1	4,2	3,8	0,3	0,3	0,2
mahekodulinnud üleminekuajal	0,0	0,4	0,2	-53,0	0,0	0,0	0,0
Mesilaspered	38,0	29,7	24,8	-16,5	100,0	100,0	100,0
sh mahemesilaspered	0,3	0,3	0,3	-10,3	0,8	1,0	1,2
mahemesilaspered üleminekuajal	0,0	0,0	0,0	160,0	0,1	0,0	0,0

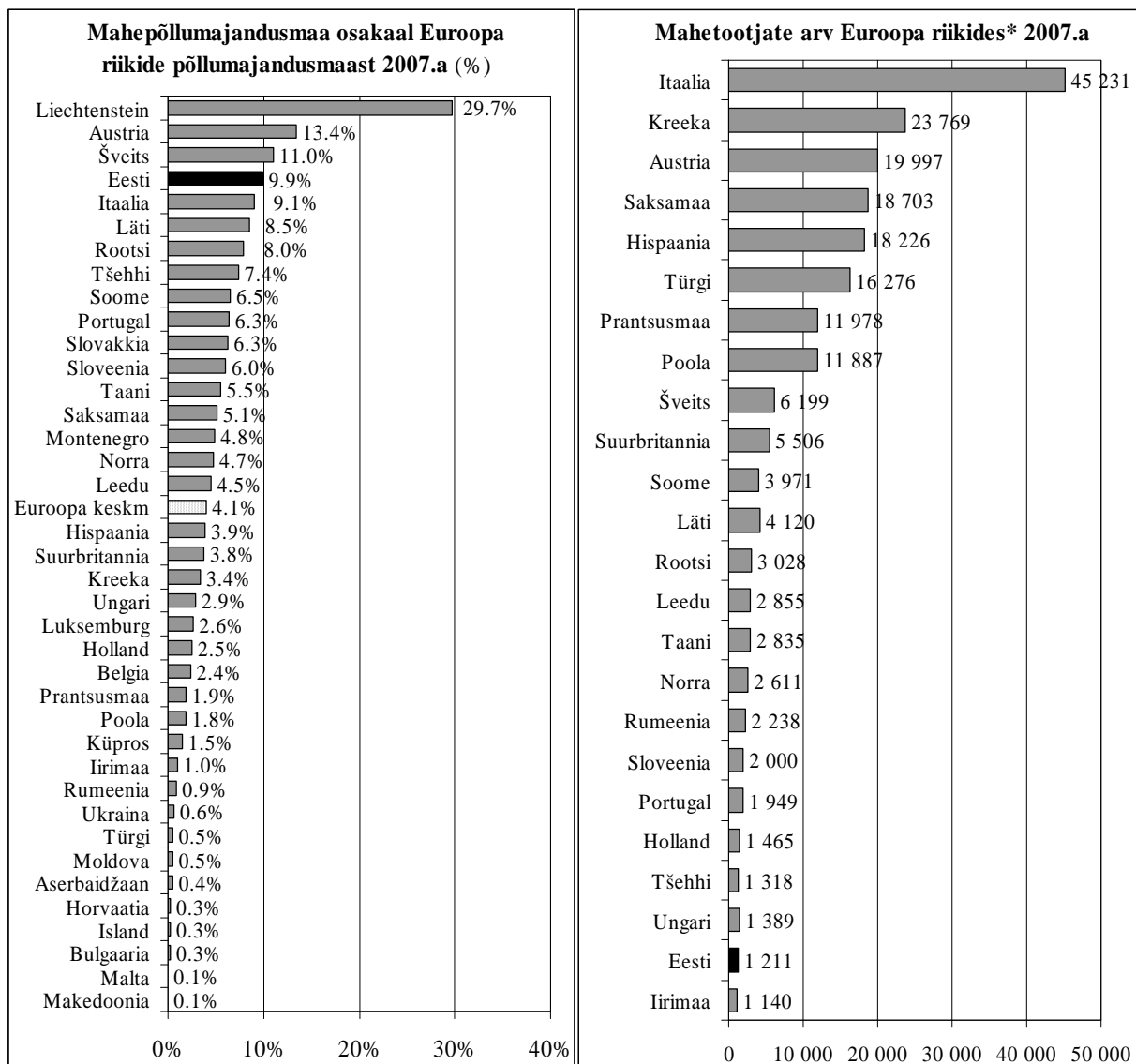
Allikad: SA, TTI

2008. aasta lõpuks oli Eestis 1245 mahetootjat ehk ligi 3% enam kui aasta tagasi (2007.a 1211). Mahetootjate arvu poolest jääb Eesti Lätist ja Leedust kordades maha (2007.a vastavalt 3,4 ja 2,4 korda), kuid meie mahetootjate arv oli 2007. aastal võrreldav Tšehhi, Ungari ja Iirimaaga.

Mahetaimekasvatatajaid oli Maheregistris seisuga 31.12.2008 kokku 1237 (sh üleminekuajal olevad tootjad), neist 471 tegelesid ainult mahetaimekasvatusega, ülejäänud olid segatootjad (mahetaime- ja loomakasvatus, mesindus). 2008. aastal tootsid Eestis üleminekuaja läbinud mahepõllumajandussaadusi 891 mahetootjat (2007.a sama), neist 643 kasvasid mahetaimekasvatussaadusi (2007.a 661) ja 515 pidasid maheloomi ja -linde (sh mesilased) (2007.a 529).

Mahetoodete töötlejaid oli 2008. aasta lõpu seisuga Eestis kokku 32 (2007.a lõpus 22), neist 27 tegelesid mahetaimekasvatussaaduste ja 7 maheloomakasvatussaaduste töötlemisega. Viimasel kolmel aastal (2007-2009) on mahetöötajate arv Eestis suurenenud vähemalt 10 ettevõtte võrra aastas ning maheturu arengu seisukohalt on see igati positiivne trend.

Joonis 1.1

Allikad: FiBL (toodud on riigid, kelle mahepõllumajandusmaa osakaal ületab 0,1% ja mahetootjate arv 1000 tootjat); TTI

2. Kohalike mahesaaduste ja -toodete tootmine, tarbimine, sortiment, hinnad ja müügikäive Eestis 2008. aastal

2.1 Piim ja piimatooted

Tootmine

2008. aastal jätkus viimastel aastatel tavapärase Eesti piimatootmise kasvutrend, piimatootmise kogumaht oli 694 tuh tonni. Osa mahepiima tootjad aga lõpetas tegevuse ning see avaldas mõju ka mahepiimatoodangule, mis 2008. aastal oli 11 tuh tonni ehk ligi 8% väiksem kui eelmisel aastal. Kusjuures mahelehmapiima tootmiskaht vähenes, mahekitsepiima toodang aga suurenes. Mahepiima osakaal piima kogutoodangus langes sellega 1,6%-le (2007.a 1,7%).

2008. aastal tootsid mahelehmapiima 173 (2007.a 202) ja mahekitsepiima 26 tootjat (2007.a 26) ning kokku oli mahepiimatootjaid Eestis 194 (2007.a 225). Suuremad mahelehmapiimatootjad olid 2008. aastal OÜ Lõunapiim (Võrumaa), AS Saidafarm (Harjumaa), Pajumäe talu (Viljandimaa) ja Põdrangu Põllumajandusühistu (Lääne-Virumaa). Suuremad mahekitsepiimatootjad olid Tubri Kitsekasvatustalu (Läänemaa), Sepa talu (Põlvamaa) ja Veski talu (Hiiumaa). Keskmine mahelehmapiimatoodang oli 2008. aastal ligi 64 tonni (2007.a 59 t) ja keskmine mahekitsepiimatoodang ligi 2 tuh tonni (2007.a 1,3 t) aastas ühe tootja kohta. Suur osa mahepiimatootjaid on väikesed. Keskmisest mahelehmapiima toodangust enam tootsid 2008. aastal vaid 38 tootjat, kelle kogutoodang moodustas üle 84% kogu mahelehmapiimatoodangust.

Tabel 2.1

Piimatoodang ja üleminekuaja läbinud mahepiimatoodang Eestis

	Toodang (tonni)				Osakaal kogutoodangus (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Piima kogutoodang	691 966	692 416	694 203	0,3	100,0	100,0	100,0
sh mahepiim	13 527	12 006 ¹	11 070	-7,8	2,0	1,7	1,6
sh mahelehmapiim	13 479	11 971 ¹	11 019	-8,0
sh mahekitsepiim	49	35	51	49,2

¹korrigeeritud

Allikad: SA, TTI

Töötlemine

2009. aasta septembri alguse seisuga tegutses Eestis kokku 40 piimakäitlemisettevõtet. 2008. aasta jooksul mahepiimakäitlejaid juurde ei tulnud, endiselt tegeles selles vallas vaid 2 ettevõtet – Pajumäe talu ja AS Saidafarm. Mahedana toodeti jätkuvalt jogipiima, jogurtit, kohupiima, kohupiimakreeme ja juustu. Nende tootmiskahtusid ei ole võimalik avaldada ettevõtete väikese arvu tõttu, kuid neid andmeid arvestati mahetoodete müüginahuhindamisel.

Kuna ükski suur Eesti piimatööstusettevõtte endiselt mahepiimast tooteid ei valmistanud, seegi suurem osa 69% (2007.a 73%) siin toodetud mahepiimast piimavarumisel või meiereides jätkuvalt tavapiima hulka ning tarbijani jõudis see osa mahepiimast tavatootena.

2009. aasta septembri seisuga oli mahepiimakäitlejate nimekirja lisandunud 1 ettevõtte - TÜ E-Piim, kes plaanib hakata tootma mahepiimapulbreid.

Enamikes **Euroopa Liidu** liikmesriikides ostavad mahepiima kokku ka suured piimatööstusettevõtted. ZMP andmetel on suurim mahepiima osakaal kokkuostus Euroopa riikides Austrias, kus nt 2007. aastal moodustas mahepiim 12,8% kogu kokkuostetud piimast. Taanis oli see osakaal 9,1%, Rootsis 5,9%, Lätis 4,6%, Suurbritannias 3,0%, Norras 1,9%, Saksamaal 1,5%, Hollandis 1,2%, Prantsusmaal 1,0% ja Rumeenias 0,9%.

2008. aastal suurenes Rootsis mahepiima kokkuostukogus ligi 15%. Kokku ostsid Rootsi meiereid mahepiima kokku 203,4 tuh tonni, mis moodustas 6,8% piima kogu kokkuostust riigis. Mahepiima osakaal suurenes nii suurema mahepiima kokkuostukoguse kui ka aastatagusest väiksema tavapiima kokkuostukoguse tõttu. Svensk Mjök andmetel on viimase 10 aastaga Rootsis mahepiima kokkuostukogus suurenenud 3,2 korda.

2008. aastal toodeti Rootsis nt hapendatud mahepiimatooteid kokku 22,4 tuh tonni ning see moodustas 8,2% selle tootegrupi kogutoodangust.

Tarbimine

Mahepiima tarbimismahu väljaselgitamiseks summeeriti mahepiimatoodetes kasutatud mahe-
toorpiima tarbimiskogused, mahepiima otsemüügikogused ja mahetootjate oma pere toiduks kasutatud mahepiima kogused. Mahepiimatoodetes kasutatud mahepiima koguste arvutamisel korrutati mahepiimatoodete tootmisnäitajad vastavate toodete piimale ümberarvutuskoeffitsientidega. Omatarbimine on arvatud vastavalt käesoleva uuringu metoodikas toodud põhimõtetele. Kuna aga 2008. aastal Statistikaamet leibkonnauuringuid läbi ei viinud, korrigeeriti 2007. aasta andmeid vastavalt piima üldisele tarbimise muutusele (-1,6%) ning saadi 2008. aastal kodudes joogipiima tarbimiseks keskmiselt 58,6 l elaniku kohta aastas (2007.a 59,5 l). Mahepiima otsemüügikogused arvutati järgmiselt:

- 1) arvutati mahelehmapiima müügikogus, lahutades mahepiimatoodangust vasikatele antud piimakogused (hinnanguliselt 600 kg 1 mahelehma kohta 2008. aastal eeldusega, et neljandik lehma ei pruukinud poegida ja kõiki vasikaid ei kasvatatud üles);
- 2) arvutati tavameiereidele müüdüd mahepiima kogus. Selleks leiti 2009. aasta PRIA andmetel mahepiimatootjate tarne- ja turustuskvoodi osakaalud mahepiimatootjate kogukvoodis, mis olid vastavalt 85% ja 15%. Tavameiereidele müüdüd mahepiima koguseks arvestati seega 85% kogu mahepiima müügikogusest;
- 3) arvutati mahelehmapiima otsemüügikogus, lahutades mahelehmapiima müügikogusest mahetoodetes kasutatud mahelehmapiima kogus, tavatööstustele müüdüd ja omatarbimisse läinud mahelehmapiima kogused;

- 4) arvatati mahekitsepiima müügikogus, selleks küsiti suurematelt mahekitsepiima tootjatelt mahekitsepiima müügi osakaal 2008. aasta ettevõtte kogu mahekitsepiima toodangust, arvatati keskmine osakaal ja laiendati see kogustele;
- 5) arvatati mahepiima otsemüügikogus liites mahelehma- ja mahekitsepiima otsemüügikogused.

Arvestustest selgus, et **2008. aastal tarbiti Eestis mahepiima ja mahepiimatooteid mahedana kokku ligikaudu 1,9 tuh tonni ümberarvestatuna piimaks** ning mahepiima tarbimine moodustas kogu piimatarbimisest Eestis 2008. aastal ligi **0,5%**. Ülejäänud toodetud mahepiim söödeti vasikatele (ja kitsepiim talledele) ning müüdi tavameiereidele, kus see segunes tavapiimaga ning mahedana turule ei jõudnud. Seega kokku jõudis vaid 17% toodetud mahepiimast mahedana Eesti tarbijani (2007.a 18%). Koguseliselt oli seda ligi 13% vähem kui eelmisel aastal, kuna mahelehmade ja mahepiimatootjate arv ning ka mahepiimatoodang oli mullusest väiksem. Tarbitud koguse hulka on arvestatud nii mahelehmapiim kui -kitsepiim, nii mahepiimatoodetes kasutatud piim, taludest otse müüdud piim kui ka mahepiimatootjate omatarbimine. Tegelikuses on see number veidi suurem, sest mahepiimatoodete valmistajad kasutavad mahepiima ka oma mittemahedatena müüdavates toodetes (nt mahepiimast valmistatud kohupiimades, millel on mittemahedad lisandid ja mida müüakse tavatootena). Kuid viimatimainitud koguseid mahepiima tarbimise hindamisel antud töös arvesse ei võetud.

Seega jäi 2008. aastal Eestis ligi 9,2 tuh tonni (2007.a 9,8 tuh t) toodetud mahepiima mahedana turustamata. Samas mahepiimatoodetes kasutatud mahepiima kogus suurenes 2008. aastal oluliselt. Mahepiima tarbimise märkimisväärseks suurendamiseks peaks vähemalt üks suurem Eesti piimatööstusettevõtte hakkama tootma nt mahedat joogipiima ning müüma seda siseturul, nagu enamikes EL riikides tehakse. Suurematest piimakäitlejatest on alates 2009. aasta aprillist mahetunnustus vaid TÜ E-Piimal, kes plaanib hakata tootma mahepiimapulbreid, mis aga suure tõenäosusega Eesti turule tarbimiseks ei jää, vaid eksporditakse.

Tabel 2.2

Piima tarbimine ja üleminekuaja läbinud mahepiima tarbimine Eestis (ümber arvestatuna piimaks ja mahepiimaks)

	Tarbimine (tonni)				Osakaal kogutarbimises (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/--%	2006	2007	2008
Piima kogutarbimine toiduks	429 000	415 000	408 000	-1,7	100,0	100,0	100,0
sh mahepiim	2 450 ¹	2 180 ¹	1 900	-12,8	0,57 ¹	0,53 ¹	0,47
sh müügiks	2 392 ¹	2 114 ¹	1 843	-12,8
omatarbeks	58 ¹	66 ¹	57	-13,6

¹ korrigeeritud

Allikad: SA, EKI arvutused

Sortiment

Kauplustes läbiviidud mahetoodete sortimendivaatlusest selgus, et 2009. aastaga kodumaiste mahepiimatoodete sortimendis suuri muutusi ei toimunud. Kokku leiti kolme sortimendivaatluse ajal kauplustest 29 erinevat Eestis toodetud mahepiimatoodet (2008.a 28), millest suurem osa olid mahekohupiimad ja -kreemid ning mahejogurtid. Enamiku müügilolnud mahepiimatoodetest oli toodetud Pajumäe talu poolt.

Täpsem müügilolnud mahepiimatoodete nimekiri on toodud lisas 1.

Kauplustest pakkusid enam-vähem võrdselt kodumaiste mahepiimatoodete valikut 2009. aastal Viru Keskuses asuv Biomarket, Ökosahvri ja Ökotalukauba kauplused. Mujal oli nende sortiment märksa väiksem.

Tabel 2.3

Eesti mahepiimatoodete sortiment kauplustes 2008-2009. aastal (tootenimetuste arv)

Vaatluse aeg / Mahepiimatooted	Kokku	mahepiim	mahejogurtid	mahekohupiimad ja -kreemid	mahejuustud
Kokku 2009	29	1	10	17	1
Nov 2009	27	1	10	15	1
Sept 2009	23	1	10	11	1
Juuni 2009	29	1	10	17	1
Kokku 2008	28	1	6	20	1
Nov 2008	19	1	5	12	1
Sept 2008	17	1	4	11	1
Juuni 2008	24	1	5	17	1
Märts 2008	27	1	5	20	1

Allikas: EKI

Hinnad

Mahepiima tootja otsemüügihinna väljaselgitamiseks koostas EKI suuremate mahepiimatootjatest valimi ning selgitas välja kes neist otse klientidele piima müüb. Keskmise hind on arvatud suuremate tootjate otsemüügihinna aritmeetilise keskmisena.

2009. aastal müüsid suuremad tootjad mahepiima talust või ettevõttest otse tarbijatele keskmiselt hinnaga 6 krooni liiter. Aasta alguses oli hind kõrgem, kuid koos tavapiima kokkuostuhinna langusega langes ka mahepiima tootja otsemüügihind. Keskmiselt oli mahepiima otsemüügihind 2009. aastal aastatagusest buumiaegsest hinnatasemest 28% madalam, tavapiima kokkuostuhind 32% madalam. Mahepiima otsemüügihind oli 2009. aastal 88% kõrgem tavapiima kokkuostuhinnast (2007.a 78%) ja 33% madalam turgudel müüdavast lahtisest tavapiima hinnast (2007.a -16%). Kui aga arvestada maha turumüügiga kaasnevad kulud (transport, müügiplatsi tasu, personal jms), siis mahepiima otsemüügi ja turgudel tavapiima müügihindad ühtlustuvad. Kui mahepiima müüakse tarbijale talust mingis pakendis, siis lisandub piimahinnale veel pakendi hind ja piima transpordil kliendini lisandub ka transpordikulu.

Suure osa piimatoodete jaehindu 2009. aastal kauplustes ei langenud sel määral kui toorpiima kokkuostuhind ja mahepiima otsemüügihind. Kui enammüüdava 2,5%-lise tava kilepiima hinnalangus oli 2009. aastal suur, siis väiksema käibega 3,5%-lise purepakis tavapiima

keskmine hind oli vaid 5% madalam aastatagusest. Kauplustes müüdava mahepiima hind aastaga oluliselt muutunud ei ole, hinnalangus oli alla 1%. Sellega suurenes vahe mahepiima ja rammusama tavapiima jaehinnas aastaga 15%-lt 20%-le (mahepiim oli kallim). Mahekohupiim odavnes kauplustes aastaga keskmiselt 10%, tavakohupiim 5%, maitsestatamata mahejogurt oli aga 2,5% ja tavajogurt 1% aastatagusest kallim. Mahetooted on sarnastest tavatoodetest kauplustes ligikaudu kolmandiku võrra kallimad, kusjuures suurema lisandväärtusega toodete hinnavahe on sageli suurem (kohupiimal ligikaudu 40-50%), väiksema lisandväärtusega toodetel väiksem (joogipiimal ligikaudu 20%).

Tabel 2.4

Piima, piimatoodete ning mahepiima ja -toodete hinnad (kr/l, kr/kg)

	2008.a keskm	2009.a keskm	Muutus '09/'08 +/- %	Märts 2009	Juuni 2009	Sept 2009	Nov 2009
Tootjahinnad (km-ta)							
Mahepiim tootjalt otsemüügil	8.25	5.93	-28,1	6.28	5.97	5.79	5.67
Tavapiim lahtiselt turgudel	9.85 ¹	8.90 ¹	-9,7	9.50	8.70	8.70	8.70
Tavapiim kokkuostul	4.63 ¹	3.16 ¹	-31,8	3.30	3.03	3.09	3.20 ²
Jaehinnad (km-ga)							
Mahepiim 4%, l	14.81	14.71	-0,7	14.78 ³	14.85	14.75	14.47
Tavapiim 3,5%, l	12.90	12.27	-4,9	12.90	12.33	11.78	12.06 ²
Maitsestatamata mahejogurt	29.77	30.52	2,5	30.25 ³	30.75	30.27	30.81
Maitsestatamata tavajogurt	23.33	23.60	1,2	23.54	23.53	23.66	23.66 ²
Mahekohupiim vaniljega	74.25	66.57	-10,3	70.19 ³	66.93	63.72	65.45
Tavakohupiim vaniljega	49.36	47.06	-4,7	49.19 ³	47.99	46.59	44.46

¹ märtsi, juuni, septembri ja novembri keskmine

² esialgne

³ arvatud 2008.a novembri ja 2009.a juuni keskmise hinnana

Allikas: EKI

Näiteks **Rootsis** ostavad mahepiima kokku kõik suuremad piimatööstusettevõtted. Kõik maksavad mahepiima eest ka hinnalisa. Mahepiima kokkuostuhind oli Rootsis erinevatel ettevõtetel 2008. aastal vahemikus 24...40% kõrgem kui tavapiima kokkuostuhind.

Tabel 2.5

Mahepiima hinnalisa piima kokkuostul Rootsis (EEK/kg)

	2006	2007	2008	Jaan'2009	Okt'2009
Arla Foods	0.85	1.04	1.71	1.84	2.01
Falköpings Mejeri	0.85	0.97	1.71	1.82	1.75
Gefleortens	0.68	0.76	1.43	1.46	1.52
Mejeriförening					
Milko	0.85	0.98	1.82	1.90	1.97
Norrmejerier	0.85	1.14	2.12	1.90	1.97
Skånemejerier	0.93	1.04	1.82	2.41	2.51

Allikas: Ekologiska Lantbrukarna

Mahepiima toodang Rootsis suurenes 2008. aastal 14,9% võrreldes eelmise aastaga ning see oli ka suurim kasv peale 2001. aastat. 1,5%-lise rasvasusega mahepiima jaehind tõusis kauplustes 2008. aastal 8% (2007.a +1%), tavapiima jaehind tõusis samal ajal 6% (2007.a +2%).

Müügikäive

Mahepiima ja sellest valmistatud mahepiimatoodete müügikäibe väljaselgitamisel liideti müüdnud mahepiimatoodete ja tootja juurest otse tarbijale müüdnud joogipiima müügikäibed. Eraldi hinnati mahelehmapiima ja mahekitsepiima müügikäibeid. Müüdnud kogused korrutati vastavalt vastava toote kas jae- või otsemüügihinnaga.

Uuringust selgus, et **mahepiima ja sellest valmistatud mahetooteid müüdi Eestis 2008. aastal enam kui 19 mln krooni eest**. Seda oli koguni 43% enam kui aasta tagasi. Seejuures suurenesid kõigi mahepiimast tehtud valmistoodete müügikogused ja -käive. Kuigi mahepiima tootmismahud ja ka otsemüügi mahud koguseliselt vähenesid, kompenseeris selle aastatagusest oluliselt kõrgem joogipiima otsemüügi hind 2008. aastal ning sellega suurenes ka taludest piima otsemüügi käive.

Seega kogu piimatoodete hinnangulisest jaekäibest moodustasid mahepiimatooted 2008. aastal ligikaudu 0,5%, mis on veidi suurem kui aasta tagasi. See käibeosakaal suureneks oluliselt kui mõni Eestis tegutsev suurtööstus hakkaks tootma ja müüma näiteks mahejoogipiima või muid mahepiimatooteid, nagu seda enamikes arenenud riikides tehakse.

Tabel 2.5

Eestis toodetud piimatoodete ja mahepiimatoodete hinnanguline müügikäive

	Müügikäive (mln krooni)				Osakaal tootegrupi müügikäibest (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Piimatooted	2 600 ¹	3 000 ¹	3 700	23	100,0	100,0	100,0
sh mahepiimatooted	12,7 ¹	13,4 ¹	19,2	43	0,49 ¹	0,45 ¹	0,52
Mahepiima ja -toodete ostud ühe elaniku kohta (krooni)	9.45	9.99	14.32	43

¹ korrigeeritud
Allikas: EKI

Saksamaal moodustas 2008. aastal värske mahepiim 10,7% (2007.a 9,4%) kogu joogipiima müügikäibest, maitsestatamata jogurt 7,8% (2007.a 6,9%), lahtine juust 2,3%, maitsestatud jogurt 1,9% (2007.a 1,7%), joogijogurt 1,7% (2007.a 1,5%) ja pakendatud juust 1,2% (2007.a 1,3%) vastava toote müügikäibest. 45% mahejoogipiimast osteti seal 2008. aasta I poolaastal tavalistest toidukauplustest, 32% säästukauplustest ning 20% mahepoodidest. Saksamaal on viimastel aastatel suurenenud tavakaupluste osakaal mahetoodete ostukohana ning väheneb

mahepoodide osakaal. Saksamaal müüdi 2008. aastal 36% mahejuustust säästukauplustest, 30% supermarketitest, 23% ökokauplustest, mujalt vähem.

Taani Statistikaameti andmetel on Taanis mahepiimatoodete müük pidevalt suurenenud. 2008. aastal müüdi seal kauplustes mahepiimatoodeteid kokku 2,6 mlrd Eesti krooni eest. Sellest ligi 1,7 mlrd Eesti krooni oli joogipiima, 370 mln krooni mahejuustu, 325 mln krooni mahevõi ja -määrete ning ülejäänud muude mahepiimatoodete müügikäive. Mahepiimatoodete müügikäive suurenes Taanis 2008. aastal 17% võrreldes aastatagusega. 2009. aastal on seoses majanduslangusega märgata müügikasvu pidurdumist ning mõningates sektorites ka mahepoodide müügikäibe langust.

Rootsi Statistikaameti andmetel müüdi Rootsis mahepiimatoodeteid ja mahemune 2008. aastal 3,3 mlrd Eesti krooni eest. Aastaga suurenes nende toodete müügikäive Rootsi kroonides 22%. Mahepiimatoodete ja mahemunade osakaal piimatoodete ja munade kogu müügikäibes tõusis 2008. aastal 7%-ni eelmise aasta 6,3%-lt. Selles tootegrupis on mahesaaduste osakaal Rootsi turul suurim (keskmine 3,4%).

2.2 Tera- ja kaunvili, tehnilised kultuurid ning neist tooted

Tootmine

2008. aasta oli Eesti teraviljakasvatajatele keeruline aasta, sest pidevad vihmad augustis ja septembris tegid saagikoristuse keeruliseks. Vaatamata sellele saadi kätte korralik teraviljasaak - kokku üle 864 tuh tonni. Maheteraviljatootjate arv Eestis on pidevalt suurenenud ning sellega on kasvanud ka maheteravilja saak. 2008. aastal saadi Eestis kokku ligi 14,7 tuh tonni maheteravilja (üleminekuaja läbinud toodang) ehk ligi 30% enam kui eelmisel aastal. Endiselt kasvatati mahedana enim kaera, mille saak suurenes aastaga 2/3 võrra ning ulatus 6,8 tuh tonnini. Mahekaer moodustas ligi 47% kogu maheviljasaagist, mahenisu ligi 18%, maheoder ja maherukis mõlemad 15%. Maherukki saagikasvule on kaasa aidanud selle ekspordiks kokkuostu alustamine AS Tartu Veski poolt ning maheleiva tootmise ja tarbimise suurenemine. Maheteraviljasaak moodustas 2008. aastal 1,7% kogu Eesti teraviljasaagist. Mahevilja saagi iga-aastane suurenemine on kaasa toonud ka mahevilja osakaalu kasvu teravilja kogusaagis (2007.a 1,3%, 2006.a 1,2%). Suured mahesaagi tõusud on mahekaera osakaalu kogu Eesti kaerasaagis viinud 2008. aastal 8,8%-ni, maherukkil 3,3%-ni, mahesegaviljal 6,6%-ni ning mahetatral 28,5%-ni. Mahetritiku osakaal kogu tritikusaagis oli täpselt 1%, ülejäänud viljadel jäi see alla 1%. Enamikel viljaliikidel mahevilja osakaal vastava vilja saagis 2008. aastal suurenes ning see näitab maheteraviljatoodete toorainebaasi paranemist ning mahevilja nõudluse kasvu.

Mahemärgiga märgistusõigusega teravilja tootjaid oli Eestis 2008. aastal kokku 414 (2007.a 398, 2006.a 340). Suuremad maheteraviljakasvatajad olid AS Kavastu Põld (Tartumaa), AS

Merix Kinnisvara (Jõgevamaa), Tammejuure talu (Läänemaa), Linte talu (Põlvamaa) ja OÜ Lõunapiim (Võrumaa). Mahekaera kasvatatakse 259 (2007.a 234), maheotra 168 (2007.a 202), mahenisu 155 (2007.a 153) ja maherukist 93 (2007.a 79) tootjat.

Suurenenud on ka maheteravilja keskmine saak mahetootja kohta, mis 2008. aastal oli 35,4 tonni (2007.a 28,4 t, 2006.a 22,1 t). Maheteravilja kasvatajate seas on palju väiketootjaid, kuid suurema osa maheviljasaagist toodavad siiski suuremad tootjad. Keskmisest maheteravilja saagist tootsid enam 101 tootjat, kelle kogusaak moodustas 80% kogu maheteraviljasaagist Eestis. Mahekaera toodeti keskmiselt 26,7 tonni, maherukist 23,4 tonni, mahenisu 16,7 tonni ja maheotra 13 tonni ühe vastava teraviljaliigi tootja kohta.

Tabel 2.6

Tera- ja kaunvilja, tehniliste kultuuride ning üleminekuaja läbinud maheteravilja ja -kaunvilja ja tehniliste mahekultuuride saak Eestis

	Saak (tonni)				Osakaal vastava taimeliigi kogusaagis (%)		
	2006	2007	2008	Saagi- muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Teravilja kogusaak	619 300	879 500	864 200	-1,7	100,0	100,0	100,0
sh maheteravili	7 513	11 319	14 671	29,6	1,2	1,3	1,7
sh mahekaer	2 823	4 060	6 840	68,5	4,4	4,8	8,8
maheoder	2 148	2 859	2 190	-23,4	0,7	0,8	0,6
maherukis	530	1 342	2 173	61,9	3,0	2,2	3,3
mahesuvinisu	841	1 324	1 504	13,6	0,5	0,7	0,8
mahetalinisu	412	835	1 117	33,7	0,6	0,6	0,7
mahesegavili	588	541	496	-8,4	5,8	6,0	6,6
mahetritik	79	187	211	12,8	1,5	1,2	1,0
mahespeltanisu	29	81	85	5,0
mahetatar	51	83	57	-32,0	61,4	24,6	28,5
muu maheteravili	13	6	0	-100,0
Kaunvilja kogusaak	5 542	9 515	3 309	-2,9 korda	100,0	100,0	100,0
sh mahekaunvili	88,9	62,2	47,7	-23,3	1,6	0,7	1,4
Tehn. kultuuride kogusaak	84 700	133 500	111 300	-16,6	100,0	100,0	100,0
sh tehnilised mahekultuurid	53	105	239	2,3 korda	0,1	0,1	0,2
sh maheraps ja rüps	49	76	148	94,2	0,1	0,1	0,1
maheõlilina	1	0,5	11	20,8 korda	0,6	0,3	5,5
muu tehn.mahekultuur	3,5	28	80	2,9 korda

Allikad: SA, TTI

Võrdluseks **Rootsis** oli maheteravilja saagi osakaal kogu teraviljasaagis 2008. aastal 4%, mahevilja toodeti kokku 225,8 tuh tonni. Ka Rootsis kasvatatakse maheteraviljadest enim kaera.

Soomes oli maheteravilja saak TIKE andmetel 2008. aastal 75,5 tuh tonni, mis moodustab 1,8% kogu Soome teraviljasaagist. Sellest 59,2 tuh tonni oli söödavili ja 16,3 tuh tonni toiduvili (mahetoidunisu ja -rukis; -2 tuh t võrreldes 2007.a). Maheteravilja liikidest kasvatati Soomes enim mahekaera - kokku ligi 42 tuh tonni, mis oli sama palju kui 2007. aastal. Mahekaera osakaal kogu Soome kaerasaagis oli 2008. aastal 3,4%, maherukki osakaal kogu rukkisaagis aga koguni 10%. Mahetoidunisu keskmine saagikus oli Soomes 1940 kg/ha (2007.a 1950 kg/ha), toidurukkil 1460 kg/ha (2007.a 1630 kg/ha), odral 1960 kg/ha (2007.a 2130 kg/ha) ja kaeral 1970 kg/ha (2007.a 2140 kg/ha).

Kaunvilja saak sai 2008. aastal Eestis vihmadest tugevalt kannatada ning selle kogusaak jäi ligi 3 korda väiksemaks kui eelmisel aastal, kokku toodeti 3,3 tuh tonni. Sellest 47,7 tonni ehk 1,4% oli mahekaunvili. Mahekaunvilja saak jäi 2008. aastal 23,3% mullusest väiksemaks. Seda põhjustas lisaks halvale ilmale ka nende kasvatajate arvu vähenemine aastaga 29-lt 24-le. Suuremad mahekaunviljakasvatajad olid Riido talu (Saaremaa), OÜ Tällevere Agro (Viljandimaa), Kalju Ökotalu (Saaremaa) ja Viira talu (Valgamaa). Keskmine mahekaunvilja saak oli 2 tonni tootja kohta (2007.a 2,1 t).

Soomes kasvatati maheherneid 2008. aastal 0,6 tuh tonni, mis on 2 korda vähem kui eelmisel aastal. Keskmine mahehernesaak oli 1130 kg/ha.

Tehnilisi kultuure toodeti Eestis 2008. aastal kokku 111,3 tuh tonni, millest 239 tonni olid üleminekuaja läbinud tehnilised mahekultuurid. Viimaste tootmismahd suurenes viimase aastaga 2,3 korda (2007.a samuti ligi 2 korda) ning nende osakaal tehniliste kultuuride kogusaagis suurenes 0,2%-ni. Kusjuures märkimisväärselt suurenesid kõikide olulisemate tehniliste mahekultuuride saagid. Endiselt toodeti tehnilistest kultuuridest mahedana enim rapsi (ja rüpsi), mille tootmismahd ühe maherapsi ja -rüpsi tootja kohta viimase aastaga ligikaudu kahekordistus. Maheõlikultuuride kasvatamine on suurenenud põhiliselt maheõlikoogi suurema nõudluse tõttu. Keskmine maherapsi saak oli 2008. aastal 20,7 tonni (2007.a 11,3 t) ja maherüpsi saak 7,5 tonni (2007.a 3,3 t) ühe vastava kultuuri tootja kohta.

Tehniliste kultuuride kasvatajate arv aastaga oluliselt muutunud ei ole. Kui kahel varasemal aastal oli neid 13, siis 2008. aastal 14. Keskmine tehniliste mahekultuuride saak aga enam kui kahekordistus - 2008. aastal oli see 17,1 tonni, 2007. aastal 8,1 tonni. Suuremad tehniliste mahekultuuride kasvatajad olid Hapsi talu (Võrumaa), Tõnnaste talu (Pärnumaa), Riido talu (Saaremaa) ja Puki talu (Tartumaa).

Võrdluseks maherapsi ja -rüpsi saak oli **Rootsis** 2008. aastal 3,8 tuh tonni, mis moodustas 1,5% riigi kogu rapsi- ja rüpsisaagist.

Töötlemine

2008. aasta lõpu seisuga oli Eestis mahetunnustus 11-l maheteravilja töötlemis- ja turustus-ettevõttel, neist 8 ettevõtet tegelesid töötlemise ning 4 vaid ladustamise ja turustamisega. 2008. aastal lisandus maheteravilja töötlejate-turustajate nimekirja 5 ettevõtet ning 2009. aastal (novembri alguse seisuga) veel 4 ettevõtet. Maheteraviljatoodetest toodeti 2008. aastal mahejahusid, -jahusegusid, -helbeid, -tangu, -kama ning -pagaritooteid.

Maheteravilja töötlejad 2008. aastal:

AS Pere Leib Tootmine
FIE Mait Rõõmusaare Raismiku talu
OÜ Väandra Leib
OÜ Koplímäe Mahe Talu
AS Tartu Veski
FIE Laine Jakobson
OÜ Zerna Talu

Maheteravilja ja -toodete turustajad 2008. aastal:

AS Balti Veski
TÜ Eesti Mahe
Soasepa Seemnekaubanduse OÜ
OÜ Rannu Seeme

Maheõlitaimede töötlejaid Eestis 2008. aastal ei olnud. Varem sellega tegelenud OÜ Maarjaõli lõpetas tegevuse 2007. aasta alguses. Seega maheõlikultuuride saagist midagi mahetaimekasvatussaaduste kaudu tarbijani ei jõudnud, vaid see kasutati ära (mahe)loomasöödana või müüdi kokkuostjatele, kes segasid selle tavarapsi hulka.

Väikese ettevõtete valimi tõttu erinevates tootegruppides on maheteraviljatoodete tootmisandmed konfidentsiaalsed, kuid neid on arvestatud kohalike mahetoodete müügikäibe väljaarvutamisel.

Tarbimine

Mahedana tarbitud maheteravilja tarbimismahu väljaselgitamiseks kasutati VTA-lt ja ettevõtelt saadud andmeid. Nende põhjal arvestati välja kui palju erinevaid kodumaiseid maheteraviljasaadusi 2008. aastal Eestis tarbiti. Kuna maheteraviljatoodete tootjate arv on erinevates kaubagruppides väike, siis neid andmeid tootegruppide kohta eraldi avaldada ei saa. Seetõttu arvestati maheteraviljasaaduste tarbitud kogused ümber tooraineks ehk toiduks tarbitud maheteravilja koguseks. Seejuures välistati leiva-saia-sepiku tootmiseks kulutatud jahu topelt arvesse võtmine. Lisaks mahetöötlejate poolt kasutatud maheteraviljakogustele, arvestati tarbimisse ka väike kogus nn omatarbimine (kodus oma viljast jahu toiduks tarbimine). Seda tehti sarnaselt teiste toodete omatarbimise väljaarvestamisega.

Selgus, et **Eestis tarbiti 2008. aastal ligi 76 tonni maheteraviljatoodet terakaalule ümberarvestatult**. See moodustab **0,1% Eestis toiduks tarbitud teraviljast**. Maheteravilja tarbimine toiduks suurenes aastaga ligi 2 korda ning seda põhiliselt tänu OÜ-le Väandra Leib, kes suurendas 2008. aastal maheleiva jt mahepagaritoodete tootmiskahtu. 2008. aastal võitis selle ettevõtte Mahe rukkileib Eesti Parima toiduaine konkursil parima teravilja- ja pagari-toote tiitli ja sai tunnustatud pääsukesemärgiga. Kuigi maheteraviljatoodete tarbimine 2008.

aastal suurenes oluliselt, jõudis kohalikule toiduturule vaid 0,5% 2008. aastal Eestis toodetud maheteraviljast. See osakaal on küll viimastel aastatel 0,1%-punkti võrra aastast suurenenud, kuid on endiselt väga väike võrreldes aktiivse maheturuga riikide näitajatega. Kui arvestada siia juurde ka mahesöödas kasutatud maheteravili, siis on nõ maheturule jõudnud maheteravilja osakaal oluliselt suurem kui 0,5% toodetust.

Seega potentsiaali mahepagaritoodete sortimendi arendamise ja tarbimise suurendamise osas on Eestis veel piisavalt palju. Maheteraviljatoodete sortiment on viimastel aastatel oluliselt suurenenud, kuid mitmetes potentsiaalsetes tootegruppides kodumaiseid mahetooteid veel ei pakuta (nt müslid, küpsised jms).

Lisaks kasutati maheteravilja mahemunade, -piima ja -liha tootmiseks ning seda ka eksporditi (nt mahejahuna). Eksporditud mahevilja koguseid käesolevas töös siseturu tarbimismahtu sisse ei ole arvestatud. Ülejäänud osa maheteraviljast kasutati seemneks, anti tavaloomadele söödaks, müüdi tavaviljana kokkuostjatele või kasutati (mahe)jahuna tavapagaritoodetes.

Tabel 2.7

Teravilja tarbimine ja üleminekuaja läbinud maheteravilja tarbimine Eestis

	Tarbimine (tonni)				Osakaal kogutarbimises (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Teravilja tarbimine inimtoiduks	100 668	105 282	102 600 ¹	4,6	100,0	100,0	100,0
sh maheteravili	23	42	76	81,0	0,02	0,04	0,07
sh müügiks	23	42	75	78,6
omatarbeks	0,2	0,4	0,4	11,1
Maheteravilja tarbimine ühe elaniku kohta (grammi)	17	31	57	83,9

¹ hinnanguline
Allikad: SA, EKI

Näiteks **Soomes** müüdi ja tarbiti suurem osa seal kasvatatud maheteraviljast 2008. aastal maheviljana. Mahetoiduainetes tarbiti 75% seal kasvatatud mahedast toiduviljast ja mahesöödas 58% mahesöödaviiljast.

Sortiment

Maheteraviljatoodete sortiment on Eestis viimastel aastatel vähehaaval suurenenud. 2009. aastal müüdi Eesti kauplustes kokku 69 erinevat kodumaist maheteraviljatoodet (2008.a 59). Sortiment täienes nii 2008. ja 2009. aastal mahetunnustuse saanud maheteravilja töötlejate poolt toodetud mahetoodetega kui ka varem sel turul tegutsenud ettevõtete (nt Vändra Leib) poolt pakutud toodete lisandumise teel. Selles tootegrupis tulid 2009. aastal uudsena turule Eestis toodetud mahedad pastatooted OÜ-lt Teraviljatoode. Aastatagusega võrreldes rikastus

mahetoodete sortiment jahude, jahusegude ja kliide, helveste, pagaritoodete ja pastatoodete tootegrupis, aastatagusest veidi vähem oli müügil tangaineid ja mannat. Suurimat maheteraviljatoodete valikut pakub 2009. aastal tootjatest OÜ Vändra Leib, kes alates 2009. aastast müüb kauplustes lisaks mahepagaritoodetele (leib, sai, sepik, kuklid) ja jahusegudele ka rikkalikku valikut kodumaiseid mahejahusid. Mahejahaturul pakuvad Vändra Leivale konkurentsi ka TÜ Eesti Mahe alla koondunud Zerna talu ja Raismiku talu ning ka veel Laine Jakobsoni Lehe talu.

Vaatluse all olnud kauplustest pakkus suurimat maheteraviljatoodete valikut 2009. aastal Herne tänaval asuv kauplus Ökotalukaup, kus aasta jooksul oli müügil 51 erinevat Eestis toodetud maheteraviljatoodet, keskmiselt 37 toodet ühe vaatluskorra kohta. Vaid veidi väiksem oli maheteraviljatoodete valik Ökosahvris (34 toodet keskmiselt vaatluskorra kohta).

Tabel 2.8

Eesti maheteraviljatoodete sortiment kauplustes 2008-2009. aastal (tootenimetuste arv)

Vaatluse aeg / Teraviljatooted ja kaunviljad	Kokku	jahud, jahusegud ja kliid	tangained ja manna	Helbed	pagaritooted (leib jms)	pasta- tooted	muud (terad, kaunviljad)
Kokku 2009	69	32	7	11	9	4	6
Nov 2009	63	28	5	11	9	4	6
Sept 2009	49	23	5	6	7	4	4
Juuni 2009	52	25	6	9	7	0	5
Kokku 2008	59	25	10	8	6	0	9
Nov 2008	37	12	5	8	5	0	6
Sept 2008	30	14	6	3	4	0	3
Juuni 2008	28	13	6	3	5	0	1
Märts 2008	29	16	4	3	5	0	1

Allikas: EKI

Hinnad

2009. aastal lisandus maheteravilja kokkuostjate nimekirja OÜ Vändra Leib, seega mahedat toiduteravilja ostavad Eestis kokku 3 ettevõtet - TÜ Eesti Mahe, AS Tartu Veski ja OÜ Vändra Leib. Teravilja ja maheteravilja kokkuostuhinnad on 2009. aastal jooksul langenud maailmaturul langenud tavavilja hinna tõttu. Hinnalangused eelmise, nn buumiaastaga, võrreldes ulatuvad teraviljaliigiti 18%-st 45%-ni. Maheteraviljatoodete tarbimise ja seega ka mahevilja nõudluse kasvu tõttu ei ole mahetoiduvilja kokkuostuhinnad aastaga langenud nii palju kui tavaviljal. Kui eelmisel aastal said mahetoiduvilja kasvatajad vilja kokkuostjale müümisel tavaviljaga võrreldes keskmiselt 60% kõrgemat hinda, siis 2009. aastal on tava- ja mahevilja hinnavad suurenenud. Mahetoidunisu osteti 2009. aastal Eestis kokku keskmiselt 73% kallimalt kui tavanisu, teiste viljaliikide osas oli mahetoiduvili kokkuostul 2-2,5 korda kallim tavatoiduviljast.

Suurem osa tavateraviljatooteid 2009. aastal kauplustes veidi odavnesid, maheteraviljatoodete osas jätkus aga hinnatõus. Kui 2008. aastal oli maheleiva ja -kama jaehind keskmiselt 50% kõrgem vastavalt tavaleiva ja -kama jaehinnast, siis 2009. aastal ei ole see hinnaerinevus olu-

liselt muutunud. Seevastu mahe- ja tavajahude hinnavahe on aastaga tunduvalt suurenenud – 2008. aastal olid mahejahud kauplustes keskmiselt 2 korda kallimad sarnastest tavajahudest, 2009. aastal on keskmine hinnavahe juba 2,5-3-kordne.

Tabel 2.9

Teravilja ning maheteravilja ja nendest toodete hinnad

	2008.a keskm	2009.a keskm	Muutus '09/'08 +/- %	Märts 2009	Juuni 2009	Sept 2009	Nov 2009
Kokkuostuhinnad (kr/t km-ta)							
Mahetoidunisu	4000	3250	-18,8	4000	4000	2500	2500
Tavatoidunisu	3089	1874	-39,3	2027	2093	1711	1664
Mahetoidurukis	4000	2925	-26,9	4000	4000	2500	1900
Tavatoidurukis	2148	1314	-38,8	1533	1459	1126	1138 ¹
Mahetoidukaer	4000	3000	-25,0	3750	4000	2050	2200
Tavatoidukaer	2630	1480	-43,7	1410	1715	1594	1200
Mahetoiduoder	4200	3450	-17,9	4100	4000	2800	2900
Tavatoiduoder	2526	1398	-44,7	1209	1750	1282	1350
Jaehinnad (kr/kg km-ga)							
Maheleib	40.44	41.05	1,5	40.61 ²	40.15	40.34	43.10
Tavaleib	26.59	26.09	-1,9	26.92	26.21	25.81	25.42
Mahenisujahu (püül)	28.83	33.29	15,4	32.99 ²	32.99	33.59	33.58
Tavanisujahu (k.s)	11.45	11.17	-2,4	11.03	11.13	11.57	10.94
Maherukkijahu	23.26	28.81	23,9	26.40 ²	31.05	30.55	27.23
Tavarukkijahu	11.27	11.18	-0,8	11.25 ²	11.18	11.33	10.96
Maheodrajahu	28.34	29.08	2,6	28.59 ²	29.01	29.80	28.90
Tavaodrajahu	12.16	11.87	-2,4	11.95 ²	11.71	12.13	11.69
Mahekamajahu	63.96	71.67	12,1	71.25 ²	71.25	72.50	71.67
Tavakamajahu	42.58	45.13	6,0	44.75 ²	44.75	45.50	45.50

¹ okt keskmine

² arvatatud 2008.a novembri ja 2009.a juuni keskmise hinnana

Allikas: EKI

Müügikäive

Käesolevas töös korrigeeriti varasemate aastate müügikäivate andmeid nii lähteandmete täpsustumise kui meetodika täiendamise tõttu.

Selgus, et **2008. aastal müüdi Eestis kodumaiseid maheteravilja ja -kaunviljatooteid (jahud, leivad, helbed, kama jt) kokku ligikaudu 3,4 mln krooni eest.** Kahel järjestikusel aastal on Eestis toodetud maheteraviljatoodete müügikäive kasvanud 2,6 korda aastas. **Kogu teraviljatoodete müügikäibest Eestis moodustasid maheteraviljasaadused 2008. aastal hinnanguliselt 0,1%.**

Lisaks Eestis müüdud maheteraviljatoodetele eksporditi 2008. aastal ka Eestis kasvanud maherukkist tehtud maherukkijahu. Eksporditud koguseid ja käibeid siseturu müügikäibesse arvestatud ei ole. Eksportivate ettevõtete vähese arvu tõttu ei ole neid andmeid võimalik täpsemalt avaldada.

Tabel 2.10

Teraviljatoodete ning Eestis toodetud maheteravilja- ja -kaunviljatoodete hinnanguline müügikäive

	Müügikäive (mln krooni)				Osakaal tootegrupi müügikäibest (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Teraviljatooted	2 100 ¹	2 400 ¹	2 800	17	100,0	100,0	100,0
sh maheteravilja- ja -kaunviljatooted	0,5 ¹	1,3 ¹	3,4	2,6 korda	0,02 ¹	0,05 ¹	0,12
Maheteraviljatoodete ostud ühe elaniku kohta (krooni)	0.37	0.97	2.54	2,7 korda

¹ korrigeeritud

Allikas: EKI

Võrdluseks **Taanis** müüdi maheteraviljatooteid (import + kodumaine, v.a riis) kauplustes 2008. aastal ligi 794 mln Eesti krooni eest. Maheteraviljatoodete müügikäive on seal aasta-aastalt suurenenud, kusjuures viimased 2 aastat oli kasv eriti tugev - +49% ja +35% võrreldes aasta varasemaga. Maheteraviljatoodete müügikäibest andsid müslid ja erinevad helbed 371 mln Eesti krooni, rukkileib 225 mln krooni ja jahud 198 mln krooni.

Rootsis müüdi maheteraviljatooteid kauplustes 2008. aastal kokku 867 mln Eesti krooni eest. Seda oli 35% enam kui eelmisel aastal. Müügikäibe kasv saavutati põhiliselt hinnatõusu tõttu. Sellega suurenes maheteraviljasaaduste osakaal Rootsis kogu teraviljasaaduste müügikäibes rekordilise 2%-ni (2007.a 1,6%).

Saksamaal müüdi 2008. aastal 41% maheleivast pagaripoodidest, 27% säästukauplustest, 16% supermarketitest, 11% ökokauplustest, mujalt vähem.

2.3 Kartul ja köögivilid ning neist tooted

Tootmine

2008. aasta oli vihmase koristusaegse ilma tõttu raske aasta kõigile taimekasvatajatele, sh kartulitootjatele. Eesti kogu kartulisaak 125,2 tuh tonni oli koguni 35% väiksem aastatagusest. Liigse vihma tõttu kannatas ka mahekartulisaak, mis oli 2008. aastal 1,8 tuh tonni ehk 29%

mullusest väiksem. See moodustas 1,5% kogu Eesti kartulisaagist. Mahekartuli tootjaid oli 2008. aastal 406 (2007.a 417), kelle keskmine kartulisaak oli 4,5 tonni (2007.a 6,2 t). Üle 1 tonni tootis kartulit 300 tootjat (2007.a 351), üle 5 tonni 84 tootjat (2007.a 137). Suuremad mahekartuli kasvatajad olid 2008. aastal Arnold Palu (Pärnumaa), Tiiu Veevo (Hiiumaa), Lauri-Jaani talu (Läänemaa) ja Hartsmäe talu (Võrumaa).

Köögililja saak kannatas kehva ilma tõttu 2008. aastal vähem kui kartuli puhul. Köögililja kogusaak oli Eestis nimetatud aastal 64,5 tuhat tonni (2007.a 71,6 tuhat t). Aastatagusest vähem saadi ka maheköögililja, mille saagi vähenemist mõjutas lisaks ilmale ka väiksem maheköögililja kasvatajate arv. Kokku toodeti Eestis 2008. aastal 253 tonni maheköögililja ehk 9% vähem kui eelmisel aastal. See moodustas jätkuvalt 0,4% köögililja kogusaagist. Katmik-alal kasvatatava köögililja saak küll suurenes viimase aastaga 6,6 tonnile (+6%), kuid selle osakaal maheköögililja kogusaagis jäi endiselt väga väikseks (2,6%). Suurem osa maheköögililjast kasvatatakse Eestis avamaal.

Maheköögililja kasvatajate arv vähenes 2008. aastal 222-lt 211-ni. Katmik-alal tootsid maheköögililja 2008. aastal 14, avamaal 205 tootjat. Üle 1-tonnise saagiga maheköögililja kasvatajaid oli 45 (2007.a 51). Keskmine maheköögililja saak ühe tootja kohta oli 1,2 tonni (2007.a ligi 1,26 t). See näitab, et enamasti kasvatatakse maheköögililja Eestis oma või lähikondlaste tarbeks ja müügiks kasvatajaid on väga vähe. Suuremad maheköögililja kasvatajad olid 2008. aastal Kiltsimäe talu (Harjumaa), Läätsamäe talu (Võrumaa), Alt-Lauri talu (Võrumaa), Lauri-Jaani talu (Läänemaa) ja Leo Kivitar (Tartumaa).

Maheköögililjadest kasvatati 2008. aastal jätkuvalt enim porgandit (13% maheköögililja saagist), maheporgandi tootjaid oli vähemalt 24. Suurema tootmismahuga oli veel mahekapsas, mida saadi 29 tonni ja mis moodustas 12% maheköögililja kogusaagist. Mahekapsa tootjaid oli Eestis 17. Teiste saaduste tootmismahud olid oluliselt väiksemad. Osa tootjaid on oma saaduste tootmismahud andmete TTI-le edastamisel märkinud kokku muude maheköögililjade alla, mistõttu tegelikult olid erinevate maheköögililjade saagid veidi suuremad, kui tabelis 2.11 toodud. Tootmismahu kasvud võivad aga osaliselt kajastada tootjate poolset andmete täpsemat edastust - kui varem esitati andmed kokku muude köögililjade all, siis nüüd eraldi toodete saakidena. Selline protsess võiks edaspidi jätkuda, sest nii saab paremad andmed edasisteks analüüsideks.

Enamasti jäi maheköögililja osakaal erinevate köögililjade kogusaagis (tava+mahe) 0,2% ja 0,9% vahele. Erandiks oli maheküüslauk, mille osakaal kogusaagis suurenes 2008. aastal 2,5%-lt 3,6%-ni. Rabarberi puhul võib see olla suuremgi, kuid rabarberi kogusaagi kohta andmed puuduvad. Kui enam mahetootjaid esitaksid oma tootmisandmeid köögililjaliikide kaupa, mitte summeerituna muu köögililja alla, siis oleksid ka maheköögililja osakaalud köögililja kogutoodangus ilmselt siintoodust suuremad.

Tabel 2.11

Kartuli ja köögiviljavilja ning üleminekuaja läbinud mahekartuli ja -köögivilja saak Eestis

	Saak (tonni)				Osakaal kogusaagis (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Kartuli kogusaak	152 632	191 754	125 225	-34,7	100,0	100,0	100,0
sh mahekartul	2 219	2 572	1 822	-29,2	1,5	1,3	1,5
Köögivilja kogusaak	61 343	71 573	64 499	-9,9	100,0	100,0	100,0
sh maheköögivili	230	279	253	-9,3	0,4	0,4	0,4
sh maheköögivili avamaalt	227	273	246	-9,7	0,5	0,5	0,5
sh maheporgand	43	39	34	-13,6	0,3	0,2	0,2
mahekapsas	16	20	29	45,9	0,1	0,1	0,2
maherabarber	15	12	14	17,8
mahekaalikas	3	2	14	7,8 korda	0,2	0,1	0,9
mahesöögipeet	12	5	11	2,1 korda	0,2	0,1	0,2
maheküüslauk	2	4	7	63,6	1,0	2,5	3,6
mahesibul	2	4	4	-2,5	0,1	0,3	0,2
mahepastinaak	0,2	0,7	0,5	-16,9
mahesalat	0,2	0,1	0	-100,0
muu maheköögivili	30	184	123	-33,2
maheköögivili katmikalt*	3	6	7	5,9	0,03	0,05	0,05

* kogu katmikala köögiviljasaagis on arvutustes kasutatud ainult kurgi ja tomati saake

Allikad: SA, TTI

Võrdluseks **Soomes** toodeti 2008. aastal mahekartulit 4,8 tuh tonni, mida oli 30% enam kui eelmisel aastal. Keskmise mahekartuli saak oli 13,8 t/ha (2007.a 12,56 t/ha). Mahekartuli osakaal kartuli kogutoodangus oli 2008. aastal 0,7%.

Rootsis moodustas mahekartul 2008. aastal ligi 3% toidukartuli kogusaagist (Eestis 1,5%).

ZMP andmetel on suuremad maheköögivilja tootjariigid **EL**-is Itaalia (2007.a 39,8 tuh ha-l), Suurbritannia (14,7 tuh ha), Saksamaa (10,7 tuh ha) ja Prantsusmaa (9,2 tuh ha). Poolas toodeti maheköögivilja 2007. aastal 2 tuh ha-l, Ungaris 1,16 tuh ha-l. Suuremad maheporgandi kasvatajad on Saksamaa (2007.a 1400 ha), Itaalia (1005 ha), Holland (620 ha) ja Taani (562 ha). Lätis kasvatati maheporgandit 2007. aastal 116 ha-l, Soomes 52 ha-l, Leedus 9 ha-l ja Tšehhis 9 ha-l.

Töötlemine

2008. aastal oli VTA andmetel mahekartuli ja -köögivilja töötlejaid, pakendajaid ja turustajaid kokku 5: OÜ Ökosahver, OÜ Mahetalu, OÜ Saare Ökokeskus, TÜ Eesti Mahe ja AS Salvest. 2009. aasta septembri seisuga oli sinna nimekirja lisandunud veel 3 ettevõtet.

Mahekartuli ja -köögivilja töötledajad 2008.a:

OÜ Mahetalu
AS Salvest

Mahekartuli ja -köögivilja pakendajad ja turustajad 2008.a:

OÜ Ökosahver
TÜ Eesti Mahe
OÜ Saare Ökokeskus

2008. aastal mahekartuli ja -köögivilja töötlemise osas suuri muutusi Eestis ei toimunud. Endiselt jõudis suurem osa neist mahesaadustest turule lahtisena või tarbijapakendisse pakendatult. Väikestes kogustes ja mõningates kauplustes võis osta ka kooritud, tükeldatud ja vaakumpakendisse pakendatud mahekartulit ja -köögivilja OÜ Mahetalult (Kiltsimäe talu).

Tarbimine

Mahekartuli ja -köögivilja tarbimiskoguste väljaselgitamiseks kasutati sama meetodikat, mis eelmisel aastal tehtud uuringu puhul. Mahekartuli ja -köögivilja saakidest lahutati kaod, loomasöödana tarbimiskogused ning kartuli puhul ka seemnekartuli kogused samas proportsioonis mis tavatoodetel. Samuti lahutati maha kogused, mille kohta oli teada, et need müüdi mittemahedana ja töödeldult. Mahekartuli saagist jäi seega 2008. aastal inimtarbimisest välja ligi 36% (2007.a 38%). Köögiviljasaagist moodustasid kaod ja tarbimine loomasöödana 2008. aastal statistikaameti andmetel 14% (2007.a korrigeeritud andmetel 9%).

Mahekartulit tarbiti Eestis 2008. aastal kokku 1170 tonni ja maheköögivilja 220 tonni.

Aastatagusest väiksema saagi tõttu jäi ka tarbimine väiksemaks, mahekartuli puhul 27% ja maheköögivilja puhul 12% väiksemaks. Mahesaaduste osakaal kartuli ja köögivilja kogutarbimises viimase aastaga ei muutunud, olles endiselt kartuli osas **1,1%** ja köögivilja osas **0,2%** nende kogutarbimisest. Suurem osa mahekartulist ja köögiviljast müüdi jätkuvalt taludest otse klientidele või viidi need klientidele koju kohale. Kaupluste kaudu müük küll suurenes nii mahekartuli kui -köögivilja osas, kuid selle osatähtsus mahekartuli ja -köögivilja müügikäibes jäi alla 5%.

Võrdluseks **Soomes** müüdi 73% toodetud mahekartulist mahedana, ligi 12% kasutati seemneks, 4% tarbiti oma peredes ja ülejäänud 11% anti loomadele (mahe ja tava) ja läks ladustamiskadudeks. Tavakartulina müüdi ja kasutati ligikaudu 1,5% soome mahekartulist.

Tabel 2.12

Kartuli ja köögivilja tarbimine ning üleminekuaja läbinud mahekartuli ja -köögivilja tarbimine Eestis

	Tarbimine (tonni)				Osakaal kogutarbimises (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Kartuli kogutarbimine toiduks	113 353	147 401	110 053	-25,3	100,0	100,0	100,0
sh mahekartul	1 250	1 600	1 170	-26,9	1,10	1,09	1,06
sh müügiks	1 130	1 470	1 070	-27,2
omatarbeks	120	130	100	-23,1
Mahekartuli tarbim. ühe elaniku kohta (grammi)	930	1193	873	-26,8
Köögivilja kogutarbimine toiduks	90 655	102 825 ¹	100 769	-2,0	100,0	100,0	100,0
sh maheköögivili	210	250 ¹	220	-12,0	0,23	0,24 ¹	0,22
sh müügiks	172	198 ¹	172	-13,1
omatarbeks	38	52	48	-7,7
Maheköögivilja tarbimine ühe elaniku kohta (grammi)	156	186	164	-11,8

¹ korrigeeritud

Allikad: SA, EKI arvutused

Sortiment

Sortimendivaatluse käigus loeti valimi kauplustes kokku kõik müügilolnud kodumaised värsked ja töödeldud mahekartulid ning -köögiviljad. Erinevate tootjate poolt pakutud saadused loeti eraldi tooteks. Samuti küsiti kauplustest milliseid maheköögivilju ja -kartuleid müüdi suveperioodil vaatluste vahelisel perioodil. Need andmed lisati kogu aasta sortimendi loetelu, kvartaalsetes andmetes need ei kajastu.

Vaatlustulemustest selgus, et kauplustest sai 2009. aastal osta kokku 97 erinevat mahekartuli ja -köögiviljatoodet (2008.a 84). Kartuli osas ei ole valik aastaga oluliselt muutunud, veidi on aga suurenenud nii maheköögivilja kui töödeldud mahesaaduste sortiment. Kui tootjanimesid ei arvesta, siis oli mahekartulit ja -köögivilja 2009. aastal müügil 56 eri nimetust (2008.a 54 nimetust), mis on enam-vähem sama tase mis aasta tagasi. Võib öelda, et hooajal on kodumaise maheköögivilja sortiment kauplustes (ökokauplustes) suurem kui tavaköögiviljal kauplustes. Neid maheköögivilju ja -kartuleid, mida võis kõigi 2009. aastal läbiviidud kolme (juuni, sept, nov) vaatluste ajal müügilt leida oli aga vaid üksikuid - need olid lahtine mahekartul, mahekaalikas ja -mugulsibul. Ülejäänud kodumaiseid maheköögivilju kogu aastaks kauplustesse ei jätku. Osasid maheköögivilju müüaksegi ainult hooajati, mis on Eestis tava-

pärane ka tavaköögiviljade puhul (nt tomat, hiina kapsas, jääsalat jt). Tekkinud tühimikku sortimendis täidavad osades kauplustes imporditud mahetooted, teistes aga neil perioodidel maheköögivilja üldse ei müüda. Seega maheköögivilja nõudlus ületab Eestis endiselt pakumise.

Suurem osa mahekartuli ja -köögivilja müüakse kauplustesse TÜ Eesti Mahe kaudu. Mõnikord käib toodetega kaasas info konkreetse partii tootja kohta, mõnikord mainitakse üldisemalt, et tegemist on Eesti mahetalutoodanguga. Tootjatest pakuvad kauplustes suuremat mahekartuli ja -köögivilja sortimenti Läätsamäe talu, Tarvastu Saariku talu ja Kopra Karjamõis OÜ. Töödeldud (kooritud, viilutatud, hapendatud) mahesaadusi müüb kauplustes endiselt vaid Kiltimäe talu. Kauplustes oma toodangut pakuvate mahetalude arv jätkuvalt suureneb.

Kauplustest pakkus suurimat kodumaise mahekartuli ja -köögivilja sortimenti nii 2008. aastal kui ka 2009. aastal Ökosahver. Sellele järgnesid selge vahega Ökotalukaup ja Tallinna Kambaja.

Tabel 2.13

Eesti mahekartuli ja -köögivilja sortiment kauplustes 2008-2009. aastal (tootenimetuste arv)

Vaatluse aeg / Kartul ja köögivilj	Kokku	värske kartul	värske köögivilj	töödeldud tooted (sh kooritud, tükeldatud)
Kokku 2009¹	97	11	76	10
Nov 2009	47	7	32	8
Sept 2009	59	4	48	7
Juuni 2009	14	2	12	0
Kokku 2008¹	84	12	64	8
Nov 2008	33	5	20	8
Sept 2008	42	6	30	6
Juuni 2008	18	3	15	0
Märts 2008	11	3	8	0

¹ sh need mahetooted, mida vaatlusaegadel müügil ei olnud, kuid mis olid teadaolevalt kauplustes müügil vaatlusperioodide vahel hooajaliselt

Allikas: EKI

Hinnad

Köögivilja tootjahinnad on 2009. aastal olnud reeglina madalamad kui aasta tagasi. Samas maheköögivilja hinnad on langenud vähem kui tavaköögiviljal, mahekartuli tootjahind on koguni tõusnud. 2009. aastal on mahekartuli ja -köögivilja tootjahind olnud 2-3 korda kõrgem tavakartuli ja -köögivilja tootjahinnast. Hinnavahe on aastaga suurenenud. See näitab suurt mahekartuli ja -köögivilja nõudlust, mis peaks tootjaid innustama maheköögivilja enam kasvatama.

Tabel 2.14

Kartuli ja köögivilja ning mahekartuli ja -köögivilja toodete hinnad Eestis (kr/kg)

	2008.a keskm	2009.a keskm	Muutus '09/'08 +/- %	Märts 2009	Juuni 2009	Sept 2009	Nov 2009
Tootjahinnad (km-ta)							
Mahekartul	4.97	5.29	6,5	5.62	5.94	4.77	4.82
Tavakartul	2.93	2.66	-9,2	2.85	3.02	3.13	1.64
Maheporgand	11.34	10.54	-7,0	10.95	8.70	11.67	10.85
Tavaporgand	4.86	4.47	-8,0	4.77	5.17	6.00	1.92
Mahekapsas	7.86	7.79	-0,9	7.90	-	7.48	8.00
Tavakapsas	4.71	2.83	-39,9	3.38	3.35	3.35	1.25
Mahekaalikas	13.57	11.49	-15,4	14.00	10.43	10.29	11.22
Tavakaalikas	6.25	3.65	-41,6	4.81	-	3.53	2.60
Mahepeet	11.04	9.96	-9,7	13.34	8.70	9.13	8.70
Tavapeet	4.97	3.96	-20,3	5.13	4.35	4.20	2.14
Jaehinnad (km-ga)							
Mahekartul, lahtine	11.98	12.37	3,3	11.27 ¹	11.38	15.00	11.83
Mahekartul, pakitud	16.31	19.83	21,6	24.00 ¹	-	17.00	18.50
Tavakartul, lahtine	8.19	6.21	-24,2	7.09	6.79	6.89	4.06
Tavakartul, pakitud	11.59	10.46	-9,8	11.23	11.21	10.80	8.59
Maheporgand, lahtine	24.10	27.43	13,8	25.33 ¹	-	30.75	26.20
Tavaporgand, lahtine	8.99	6.64	-26,1	8.03	10.42	5.16	2.94
Tavaporgand, pakitud	17.66	15.38	-12,9	17.54	19.77	13.46	10.76
Mahepeakapsas (valge)	19.50	16.21	-16,9	-	-	16.67	15.75
Tavapeakapsas	6.71	3.19	-52,5	4.00	3.69	3.23	1.83
Mahekaalikas	28.47	25.21	-11,5	27.50 ¹	25.00	24.33	24.00
Tavakaalikas	11.02	9.19	-16,6	11.64 ¹	13.30	7.27	4.57
Mahepeet	27.74	25.08	-9,6	36.00 ¹	-	20.00	19.25
Tavapeet	6.71	5.30	-21,0	6.44 ¹	5.97	4.90	3.90
Maheküüslauk	158.28	156.89	-0,9	160.00 ¹	-	160.00	150.67
Tavaküüslauk	49.23	52.21	6,1	48.58 ¹	48.23	51.43	60.60

¹ arvatud 2008.a novembri ja 2009.a juuni keskmise hinnana

Allikas: EKI

Kauplustes 2009. aastal olulisemate tavaköögiviljade jaehinnad langesid võrreldes eelmise aastaga. Suure mahekartuli ja -köögivilja nõudluse tõttu ei ole selle tootegrupi olulisemate mahesaaduste jaehind sama trendi järginud. Hinnad on aastaga langenud vaid osadel tarbimises väiksema osakaaluga maheköögiviljadel. See-eest mahekartuli ja -porgandi hinnatõus on kauplustes jätkunud ka 2009. aastal. Seegi näitab maheporgandi pakkumisest suuremat nõudlust, mis peaks mahetootjaid innustama maheporgandikasvatust oluliselt suurendama (viimastel aastatel on see hoopis vähenenud). 2009. aastal on maheköögivilja olnud tavaköögi-

viljast kauplustes 2,5-5 korda kallim ja mahekartul tavakartulist ligikaudu 2 korda kallim. Samas näiteks lahtise mahekartuli hind pakitud tavakartuli hinnast palju ei erinegi – alla 20%, 2008. aastal oli nende hinnatase praktiliselt võrdne.

Müügikäive

Mahekartuli ja -köögivilja müügikäibe arvutamisel korrutati otsemüügikogused mahesaaduste keskmiste tootjahindadega ning kauplustest müüdud kogused mahesaaduste keskmiste jaehindadega. Kaupluste osakaal mahekartuli ja -köögivilja kogumüügis arvutati suurematelt mahesaaduste müüjatelt ja kauplustes mahekartulit ja -köögivilja pakkuvatelt tootjatelt kogutud andmete põhjal. Kartuli ja köögivilja üldises müügikäibes on arvestatud vaid värske kartuli ja köögivilja müügikäibeid, töödeldud saaduste käibeid arvesse võetud ei ole.

Selgus, et **mahekartulit ja -köögivilja müüdi 2008. aastal Eestis kokku ligikaudu 8 mln krooni eest** (2007.a 10 mln kr). Seda oli neljandiku võrra vähem kui aasta tagasi. Languse põhjuseks võib eelkõige pidada aastatagusest väiksemat saaki, eriti kartuli osas. Mahekartuli ja -köögivilja müük kauplustes suurenes, vähenesid aga taludest otsemüügikogused. **Mahekartuli osakaal kartuli siseturu müügikäibes oli 2008. aastal 1%, maheköögiviljal aga ligi 0,2%**. Maheköögivilja müügikäive suureneks kiiresti, kui lisaks Kiltsimäe talule veel mõni ettevõtte mahesaadusi töötleva, neist valmistooteid (hoidiseid jms) ja müüma hakkaks. Samuti aitaks müügikäivet oluliselt suurendada kui mõni suurem kauplusekett või lihtsalt suurem toidukauplus nt mahekartulit aktiivsemalt müüma hakkaks. Toodetud maheköögiviljakogustest ei jätku praegu aastaringiselt ka väikestele ökopoodidele. Nõudlus aga on pakumisest suurem, seda näitab nii hinnatase kui ka see, et kodumaiste mahesaaduste tarneaukude ajal müüdava imporditud maheköögivilja müük pidevalt suureneb.

Tabel 2.15

Kartuli ja köögivilja ning Eestis toodetud mahekartuli ja -köögivilja hinnanguline müügikäive

	Müügikäive (mln krooni)				Osakaal tootegrupi müügikäibest (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Kartul ja köögivilja (värske)	1 450 ¹	1 700 ¹	1 600	-1	100,0	100,0	100,0
sh mahekartul ja -köögivilja	8,1 ¹	10,4 ¹	7,7	-26	0,56 ¹	0,61 ¹	0,48
sh mahekartul	5,9 ¹	8,7 ¹	5,6	-36	1,08 ¹	1,45 ¹	1,06
maheköögivilja	2,2	1,6 ¹	2,1	31	0,24	0,15	0,19
Mahekartuli ja -köögivilja osatud ühe elaniku kohta (krooni)	6.03	7.75	5.74	-26

¹ korregeeritud

Allikas: EKI

Võrdluseks **Taanis** müüdi värsket mahekartulit 2008. aastal kauplustes kokku 156 mln Eesti krooni eest, seda oli ligi 12% enam kui eelmisel aastal. Võrreldes 2003. aastaga on Taanis värsket mahekartuli müügi käive suurenenud 2,3 korda. Värsket maheporgandit müüdi Taani kauplustes 2008. aastal kokku 298 mln krooni eest, seda oli 28% rohkem kui eelmisel ja 73% rohkem kui 2003. aastal.

Rootsi kauplustes müüdi 2008. aastal mahekartulit ja -köögivilja ligi 1,5 mlrd Eesti krooni eest. Müügi käive kasvas aastatagusega võrreldes 45%. Mahekartuli ja -köögivilja osakaal selle tootegrupi kogu müügi käibest nimetatud aastal tõusis seega eelmise aasta 3,7%-lt 5%-ni.

Saksamaal müüdi 2008. aastal 51% mahekartulist säästukauplustest, 21% supermarketitest, 10% ökokauplustest, 13% talust otse, mujalt vähem. Maheköögivilja ostukogused jagunesid samal ajal järgmiselt: 44% säästukauplustest, 25% supermarketitest, 17% ökokauplustest, 10% talust otse, mujalt vähem.

Suure osa (2008.a 44%) maheköögivilja müügist Saksamaal moodustab maheporgandite müük. Läbi aastate on maheköögiviljast enim müüdud just porgandit (2004-2008.a 36-45%). 7% mahaköögivilja müügi käibest on viimastel aastatel olnud mahekapsaste ja 6% mahe-salatite müük. Suurenemas on mahetomatite osakaal maheköögivilja müügi käibes (2004.a 11%, 2008.a 14%). Kokku müüdi maheköögivilja Saksamaal 2008. aastal 114,7 tuh tonni.

2.4 Puuvili ja marjad ning neist tooted

Tootmine

Väiksemate kasvupindade ja vihmase ilma tõttu jäid 2008. aastal puuvilja- ja marjasaagid Eestis aastatagusest väiksemaks. 2008. aastal toodeti Eestis Statistikaameti andmetel 5486 tonni puuvilju ja marju. Neist 421 tonni olid üleminekuaja läbinud mahepuuviljad ja -marjad. Mahemärgiga märgistatavate mahesaaduste osakaal puuviljade ja marjade kogusaagis oli 7,7% (2007.a 5,2%). See oli viimaste aastate suurim, sama võib öelda ka mahepuuvilja ja -marjade saagi kohta, mis ületas eelmise aasta taset 23%.

TTI andmetel oli maheviljapuude omanike arv ja sealt saadud saak 2008. aastal enam-vähem 2007. aasta tasemel - maheviljapuu omanike arv vähenes aastaga 280-lt 277-le tootjale ja saak vähenes samal ajal 247 tonnilt 238 tonnile. Nagu tavatoodangu puhul, olid ka mahepuuvilja toodangus jätkuvalt ülekaalus õunad. Keskmine mahepuuviljasaak ühe tootja kohta oli 859 kg (2007.a 880 kg). Suuremad mahepuuvilja tootjad olid 2008. aastal Ristitee talu (Hiiumaa), Jaan Käämer (Põlvamaa) ja OÜ Kauni (Läänemaal).

Mahemarjasaak oli 2008. aastal 183 tonni, mis oli ligi 2 korda suurem kui eelmisel aastal. Juurde on tulnud nii uusi mahemarjakasvatajaid kui on uuesti suurenenud ka keskmine saak tootja kohta. 2008. aastal kasvas mahemarju Eestis 214 tootjat (2007.a 176) ning nende

keskmine marjasaak tootja kohta oli 855 kg (2007.a 541 kg). Suurem osa saagikasvust andsid astelpajumarjad, mida toodeti 2008. aastal 4,4 korda rohkem kui eelmisel aastal. Sellega suurenes astelpajumarjade osakaal mahemarja kogutoodangus 63%-ni. Aastaga suurenes märkimisväärselt ka mahevaarika, maheda musta sõstra ja mahearoonia tootmiskaht. Mahemaasikat toodeti aastatagusest kolmandiku võrra vähem. Mahemaasika osakaal vähenes sellega 17%-ni, mahevaarikal suurenes 7%-ni. Suuremad mahemarjakasvatajad olid 2008. aastal Vello Kana (Jõgevamaa), OÜ Berry Farming (Tartumaa), OÜ Astelaid (Võrumaa) ja Tõrva Astelpaju OÜ (Valgamaa).

Sarnaselt köögiviljadega, esitavad osa mahetootjaid oma tootmisandmeid TTI-le summeerituna muude mahepuuviljade ja -marjade all, mistõttu võivad tabelis 2.16 eraldi välja toodud mahemarjade ja -puuviljade toodangud olla tegelikust suuremad. Täpsema analüüsi saamiseks peaksid tootjad oma tootmisnäitajaid saaduste kaupa eraldi ridadel täpsemalt esitama ja muude alla märkima ainult vähemolulised saadused.

Tabel 2.16

Puuvilja- ja marjasaak ning üleminekuaja läbinud mahepuuvilja ja -marjasaak Eestis

	Saak (tonni)				Osakaal kogusaagis (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 %	2006	2007	2008
Puuvilja- ja marja kogusaak	5855	6625 ¹	5486	-17,2	100,0	100,0	100,0
sh mahepuuvili ja marjad	355	342	421	23,1	6,1	5,2	7,7
sh mahepuuvili	236	247	238	-3,5	7,1	5,8	9,7
sh maheõun	37	92	156	69,1	1,3	2,3	7,1
muu mahepuuvili (pirn, kirss jm)	199	155	82	-47,1
maheaiamarjad	119	95	183	91,9	5,0	4,2	6,1
sh mahemaasikas	28	46	31	-33,5	1,8	3,1	2,0
maheastelpaju	69	26	115	4,4 korda
mahe must sõstar	1	3	7	2,3 korda	0,3	1,8	2,8
mahevaarikas	2	2	12	8,2 korda	1,0	0,7	4,7
mahe punane sõstar	0,1	1,3	1	-22,0
muud mahemarjad	20	17	17	2,5

¹ korrigeeritud

Allikad: SA, Mahepõllumajanduse register

Töötlemine

2008. aastal tegutses Eestis 6 mahetunnustusega puuvilja- ja marjatöötlejat ja pakendajat.

Mahepuuvilja ja -marjade töötledajad 2008.a:

OÜ Pärnu Laht

OÜ Sfinx-E

Koplimäe talu

AS Saarek

Mahepuuvilja ja -marjade pakendajad ja turustajad 2008.a:

OÜ Ökosahver

OÜ Saare Ökokeskus

2009. aastal (septembri lõpu seisuga) lisandus neile veel 2 väiketöötlejat ja Eesti Maauilikool, kes pakub väiketootjatele ruume ja tarvikuid oma saaduste töötlemiseks.

Kuna jätkuvalt tootsid erinevaid mahepuuviljast ja -marjadest valmistooteid vähesed ettevõtted, siis nende toodete toodangu mahtude kohta andmeid konfidentsiaalsuse tõttu esitada ei saa, kuid neid arvestati eesti mahetoodete müügikäibe arvutustes.

Tarbimine

Mahepuuvilja ja -marjade tarbimismahu väljaselgitamiseks lahutati vastavate toodete saagist kaod ja loomasöödaks tarbimine samades proportsioonides, nagu kogu puuvilja- ja marja-saagi puhul vastavate aastate kohta. 2008. aastal jäi seetõttu inimtarbimisest välja ligi 13% toodetud mahepuuviljadest ja marjadest (2007.a 11%). Käesoleva töö käigus korrigeeriti aasta tagasi tehtud uuringus kasutatud meetodikat ja arvutusi ning 2006. ja 2007. aastate andmed arvestati uuesti uue meetodika järgi. Vana ja uue meetodika põhiline erinevus on see, et uus meetodika võtab arvesse seda, et toodetud (v.a kadudeks ja loomasöödaks läinud kogused) ja omatarbimisest ülejäävaid mahemarjade ja -puuvilja koguseid ei müüdu täies mahus, vaid osa sellest (eriti puuvilja puhul) jäigi tarbimata ja läks lisaks loomulikule kaole lihtsalt raisku (lisakogused loomadele või komposti). Veel parandati omatarbimise arvutamise koefitsiente, mis eelmise aasta töös olid arvestatud väiksemana, kui oleks pidanud.

Seega arvutuste kohaselt **tarbiti 2008. aastal Eestis mahepuuvilju ja -marju kokku 315 tonni**. Seda oli aastatagusest suurema saagi tõttu 45% rohkem kui eelmisel aastal. Selle hulka on arvatud nii müüdüd kogused kui ka omatarbimine (värskena, moosides, mahlades). Mahepuuviljade ja -marjade osakaal kogu puuvilja- ja marjatarbimises tõusis 2008. aastal varasemate aastate 0,4%-lt 0,6%-ni. Tarbimine suurenes tänu tootjate arvu ja toodangu mahu kasvule. Suurem osa Eestis kasvatatud mahepuuviljadest ja -marjadest tarbitakse oma peredes nii värskena kui ka neist valmistatud moosi või mahlana. 2008. aastal jõudis Eestis toodetud mahepuuviljast ja -marjadest (sh moosis, mahlas) müüki alla kolmandiku toodetud üleminekuaja läbinud mahepuuviljadest ja -marjadest. Kusjuures valdav enamik müüdüd saadustest müüdi taludest otse, turgudel või laadadel, kauplustesse jõudis sellest kogusest 2008. aastal ligikaudu viiendik (arvestatud koos mahemoosides ja -mahlades sisalduvate mahepuuviljade ja -marjadega). Samas on selle tootegrupi müügikäive kauplustes viimastel aastatel pidevalt suurenenud. Mida enam töödeldud saadusi müügile tuleb, seda enam nende müük kauplustest kasvab.

Tabel 2.17

Puuvilja ja marjade ning üleminekuaja läbinud mahepuuvilja ja -marjade tarbimine Eestis

	Tarbimine (tonni)				Osakaal kogutarbimises (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Puuvilja ja marjade							
kogutarbimine toiduks	59 110	53 613	54 783	2,2	100,0	100,0	100,0
sh mahepuuvili ja -marjad	215 ¹	218 ¹	315	44,5	0,4 ¹	0,4 ¹	0,6
sh müügiks	109 ¹	62 ¹	124	2 korda
omatarbeks	106 ¹	154 ¹	191	24,0

¹ korrigeeritud

Allikad: SA, EKI arvutused

Sortiment

Mahepuuvilja ja -marjade tootegrupis toimus 2009. aasta sügisel hüppeline pakkumise suurenemine. Selle peamiseks põhjuseks oli FIE Edgar Koltsi Taarapõllu talu poolt 2009. aasta juulis saadud marjade ja puuvilja töötlemisele saadud mahetunnustus. Sellega said kümned varem mahetoorainet sisaldanud, kuid mahetöötlemise tunnustusega tooted nüüd ametlikult mahemärgi kandmise õiguse. Samas lisandus turule ka teisi uusi tegijaid - Heino Niidas Kiigemäe talu, Triinu Schneider Triinu talu ja AS Salvest (Berry Farming OÜ tellimusel). Kokku suurenes 2009. aastal mahepuuvilja ja -marjade ning neist toodete sortiment Eesti kauplustes 64-ni (2008.a 15), sh need mahemarjad ja -puuviljad, mida müüdi sortimendi-vaatluse vahelistel aegadel (nt suvel hooajaliselt). Kui 2008. aastal võis Eesti kauplustest leida vaid 1 mahemoosi ja 1 -mahla, siis 2009. aastal oli kauplustes müügil kokku 14 erinevat mahemoosi, -püreed või -keedist (3 tootjalt) ja 27 erinevat mahemahla, -mahlajooki ja siirupit (3 tootjalt). See on selge näide sellest, kuidas mahesaaduste töötlemise edenemine aitab kaasa kogu maheturu arengule Eestis ning et mahetoodete pakkumine ja turuosa võivad väga kiirelt suurenedada, kui lahendatakse töötlemisega seotud kitsaskohad.

Lisaks töödeldud toodetele suurenes 2009. aastal aastatagusega võrreldes ka värskete mahepuuvilja ja -marjade sortiment kauplustes.

Värsked mahepuuvilju ja -marju müüdi 2009. aastal kauplustest konkurentsituult enim Ökosahvris. Kodumaiseid maheõunu müüs septembris ja novembris ka Ökotalukaup, novembri-vaatluse ajal ka Tallinna Kaubamaja. Mujalt oli eesti mahepuuvilju ja -marju kauplustest müügil leida juba väga raske. Mahepuuviljast ja -marjadest valmistatud mahetoodete osas oli valik kõige rikkalikum Ökotalukaubas, oluliselt maha ei jäänud ka Ökosahver, mujal oli sortiment juba oluliselt väiksem.

Tabel 2.18

Eesti mahepuuvilja ja -marjade sortiment kauplustes 2008-2009.a (tootenimetuste arv)

Vaatluse aeg / Puuvili ja marjad	Kokku	värsked puuvili	värsked marjad	töödeldud tooted (mahlad, moosid, külmutatud marjad jms)
Kokku 2009¹	64	11	12	41
Nov 2009	45	5	0	40
Sept 2009	27	7	1	19
Juuni 2009	1	0	0	1
Kokku 2008¹	15	4	9	2
Nov 2008	5	3	0	2
Sept 2008	4	2	1	1
Juuni 2008	1	0	0	1
Märts 2008	1	0	0	1

¹ sh need mahetooted, mida vaatlusaegadel müügil ei olnud, kuid mis olid teadaolevalt kauplustes müügil vaatlusperioodide vahel hooajaliselt

Allikas: EKI

Hinnad

2009. aasta oli Eestis õunarohke aasta, oluliselt suurenes ka maheõuna saak. Suurema pakku-
mise tingimustes olid kodumaised maheõunad kauplustes 2009. aastal mullusest küll odava-
mad, kuid tavaõunad veidi aastatagusest kallimad. 2009. aastal on maheõunad olnud kesk-
miselt 20% kauplustes kallimad kui kodumaised tavaõunad.

Mahepuuvilju ja marju on seni Eestis olnud võimalik kauplustest osta vaid hooajati, sest
nende tootmis- ja müügikogused on väikesed. Mahemarjade müügiperioodi aitaks pikendada
marjade külmutamine, kuid seni ei ole külmutatud mahemarju kauplustes vaatluste läbiviimi-
se ajal müüdnud.

2009. aastal turuletulnud mahemoosid on suuremas osas 70-90% kallimad sama liiki marja-
dest valmistatud kodumaistest tavamoosidest. Siin oli erandiks maheõunamoos, mis oli vaid
15% tavaõunamoosist kallim.

Maheõunte müügiaega ja võimalusi aitaks samuti suurendada nende töötlemine kas mahlaks
või moosiks. 2009. aastal on maheõunte töötlejaid varasemast enam ning ka tooteid turule
tulnud mitmeid, olgugi esialgu väikestes kogustes. Kodumaist maheõunamahla (0,5- ja 1,5-
liitrises pakendis) müüdi 2009. aasta kauplusevaatlustest vaid novembrivaatluse ajal ning
selle keskmine jaehind oli 50 kr/l.

Tabel 2.19

Õuna ja marjade ning maheõuna ja -marjade ning neist toodete jaehinnad Eesti kauplustes (kr/kg km-ga)

	2008.a keskm	2009.a keskm	Muutus '09/'08 +/- %	Märts 2009	Juuni 2009	Sept 2009	Nov 2009
Maheõun Tallinna kauplustes	31.00	28.60	-7,7	-	-	33.20	24.00
Tavaõun (kodumaine) Tallinna kauplustes	23.11	23.83	3,1	25.00	-	28.30	18.18
Tavaõun (kodumaine) turgudel	19.87	15.32	-22,9	19.89	-	12.95	13.13
Mahe maasikamoos	-	131.55	-	-	-	138.10	125.00
Tava maasikamoos	...	76.40	-	-	-	76.25	76.54
Mahe vaarikamoos	-	139.69	-	-	-	138.10	141.27
Tava vaarikamoos	...	73.97	-	-	-	73.97	73.97
Mahe mustikamoos	-	137.50	-	-	-	133.33	141.67
Tava mustikamoos	...	78.71	-	-	-	78.71	78.71
Mahe õunapüree	-	75.00	-	-	-	78.57	71.43
Tava õunamoos	...	65.07	-	-	-	65.07	65.07
Mahe astelpajumoos	129.50	125.22	-3,3	138.75 ¹	135.50	113.18	113.45
Tava astelpajumoos	94.07	109.06	15,9	99.38 ¹	109.06	-	-
Mahe õunamahl	-	-	-	-	-	-	50.00

¹ arvatud 2008.a novembri ja 2009.a juuni keskmise hinnana

Allikas: EKI

Müügikäive

Mahepuuvilja ja -marjade müügikäibe arvutamisel liideti mahemooside ja -mahlade, värskete mahepuuviljade ja -marjade nii kaupluste kui otsemüügi käibed. Omatarbitud ja toodetud, kuid müümata jäänud koguseid arvesse ei võetud. Varasemate aastate müügikäibeid korregeriti nii statistiliste andmete täpsustumise kui ka tarbimise lõigus väljatoodud meetodika täiustamise tõttu.

Selgus, et **2008. aastal müüdi Eestis mahepuuvilju ja -marju kokku hinnanguliselt 5,5 mln krooni eest**. Seda oli üle 2 korra rohkem kui eelmisel aastal. Müügikäibe hüppeline kasv saavutati eelkõige sellega, et juurde tuli selliseid mahemarjakasvatajaid, kes tootsid enam kui oma pere ja lähedased tarbida jaksasid, tootsid müügiks. 2007. aastal lisandus mahepuuvilja ja -marjatootjate sekka palju väiketootjaid, kelle saak kulus põhiliselt oma pere tarbeks. Kokku moodustas **mahepuuvilja ja -marjade müügikäive Eestis üle 0,2% kogu puuviljade ja marjade müügikäibest**.

Kuna mahepuuvilja ja -marjade töötlemine on alates 2009. aastast varasemast oluliselt aktiivsem, võib eeldada, et järgnevatel aastatel suureneb selles tootegrupis mahekäive samuti oluliselt. Mahekäivet aitaks tunduvalt suurendada ka see, kui praegusest enam maheõunu jõuaks

kas värskena või töödeldult müüki. Värskena on võimalik suuremates kogustes müüa vaid osasid õunaliike, teised liigid tuleks toorainena ära kasutada mahlades, moosides või muudes valmistoodetes kas tootjate endi või läheduses asuvate väikeettevõtjate poolt.

Tabel 2.20

Puuvilja ja marjade ning Eestis toodetud mahepuuvilja ja -marjade hinnanguline müügikäive

	Müügikäive (mln krooni)				Osakaal tootegrupi müügikäibest (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Puuvili ja marjad	1 600 ¹	1 900 ¹	2 200	16	100,0	100,0	100,0
sh mahepuuvili ja -marjad	3,2 ¹	2,3 ¹	5,5	2,4 korda	0,20 ¹	0,12 ¹	0,25
Mahepuuvilja ja -marjade ostud ühe elaniku kohta (krooni)	2.38	1.71	4.10	2,4 korda

¹ korrigeeritud

Allikas: EKI

Taanis müüdi värsked maheõunu 2008. aastal kauplustes 89 mln Eesti krooni eest ning mahemoose ja -marmelaade 88 mln krooni eest. Maheõunte müügikäive oli 17% väiksem ja mahemoosidel 2 korda suurem kui eelmisel aastal. Viimase 5 aastaga on värskete maheõunte müügikäive Taanis suurenenud 4,2 korda ja mahemooside müük 2,9 korda.

Rootsis müüdi mahepuuvilja (kodumaine+import) kauplustes 2008. aastal 1,34 mlrd Eesti krooni eest. Nende müügikäive on viimastel aastatel jõudsalt suurenenud, kusjuures viimaste aastate suurim hüpe toimus just 2008. aastal - käive suurenes 79% võrreldes aastatagusega. Sellega tõusis mahepuuvilja osakaal puuviljade kogu müügikäibes 6,1%-ni aasta varasemalt 3,6%-lt. See on senisest suurim osakaal.

Saksamaal osteti 2008. aastal 40% mahepuuviljast säästukauplustest, 36% supermarketitest, 14% ökokauplustest, mujalt vähem.

2.5 Maitse- ja ravimtaimed ning taimeteed, maitseained ja ürdid

Tootmine

Maheköömnete ja -sinepiseemnete toodangu vähenemise tõttu on viimastel aastatel vähenenud ka mahemaitse- ja -ravimtaimede toodang Eestis. TTI andmetel toodeti 2008. aastal kokku 11,3 tonni mahedaid maitse- ja ravimtaimi. Seda oli ligi 10% vähem kui eelmisel aastal. Kokku kasvasid mahedaid maitse- ja ravimtaimi 2008. aastal 21 tootjat (sama ka 2007.a).

Suuremad Eesti mahedate maitse- ja ravimtaimede kasvatajad olid 2008. aastal OÜ MarMari (Raplamaa), Ain Seeder (Jõgevamaa) ja OÜ Elujõud (Viljandimaa).

Maitse- ja ravimtaimede toodangu kogumahu kohta statistikat Eestis ei peeta, mistõttu ei ole võimalik välja arvutada ka mahemaitse ja -ravimtaimede osakaalu selles.

Tabel 2.21

Üleminekuaja läbinud mahedate maitse- ja ravimtaimede saak Eestis (tonni)

	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%
Mahedad maitse- ja ravimtaimed	35,4	12,6	11,3	-9,8

Allikas: TTI

Mahedaid maitse- ja ravimtaimi kogutakse ka mitteharitavatelt aladelt. Nende alade pindala on Eestis aasta-aastalt suurenenud, 2008. aastal suurenes see ligi neljandiku võrra. 2008. aastal kogusid registreeritud mahetootjad mitteharitavatelt aladelt saaki kokku 314 hektarilt (2007.a 251 ha). Lisaks maitse- ja ravimtaimedele korjati ka marju ja seeni. Kokku tegeles sellega 2008. aastal endiselt 18 mahetootjat (2007.a 18). Suuremad korjealad olid Edgar Koltsil (Võrumaa) ja OÜ-1 Norman Ravimtaimed (Lääne-Virumaa). Keskmise korjeala suurus ühe mahetootja kohta oli 17,5 ha (2007.a 14 ha).

Tabel 2.22

Mitteharitavatelt aladelt mahetaimede ja -seente korjepindala (ha)

	2006	2007	2008	Muutus '08/'07, +/- %
Mahedad maitse- ja ravimtaimed, maheseened	221	251	314	25,1

Allikas: TTI

Töötlemine

VTA andmetel oli Eestis 2008. aastal 5 mahedate maitse- ja ravimtaimede töötlejat: OÜ Elujõud, FIE Liisi Kutkina, Trummi talu, OÜ Norman Ravimtaimed ja OÜ Süvahavva Loodus-talu. 2009. aastal lisandus mahedate maitse- ja ravimtaimede töötlejate nimekirja veel 2 tööt-lejat (Uuskaubi talu, FIE Edgar Kolts) ja 1 mahekohvi ja -tee ladustaja (OÜ Gurmans Eesti). Ravimiameti andmetel võis Eestis 2008. aastal ravimiks klassifitseeritud drooge toota kokku 8 tootjat, neist ühel (OÜ Elujõud) oli ka mahetöötlemistunnustus. 2009. aastal oli tunnustatud droogitootjate nimekirjas 7 ettevõtet, OÜ Elujõud oli endiselt nende seas ning lisandunud oli ka Uuskaubi talu.

2008. aastal toodeti Eestis VTA andmetel 3,5 tonni mahetaimeteesid, -kohvijooke, -maitse-aineid ja -ürte. Toodang suurenes võrreldes varasema aastaga ligikaudu neljandiku võrra. Ka-hel viimasel aastal moodustavad selle tootegrupi tootmismahus suurema osa taimeteed. Nen-de tootmismahut suurenes 2009. aastal mullusega võrreldes 15%. Edaspidi peaks VTA oma andmekogumist parandama, et erinevate tootegruppide tootmisandmed oleksid täpsemad.

Tabel 2.23

Mahetaimeteede, -maitseainete ja -ürtide toodang Eestis (tonni)

	2006	2007	2008	Muutus '08'07 +/-%
Mahetaimeteed, -maitseained, -ürdid	4,3	2,8	3,5	25,0
sh mahetaimeteed (hinnanguliselt)	...	2,6	3,0	15,4

Allikad: VTA, EKI

Sortiment

Uute mahedate maitse- ja ravimtaimede ning -taimeteede tootjate turuletulekuga 2008. ja 2009. aastal kaasnes 2009. aastal tootevaliku laienemine ka selles tootegrupis. Kokku oli 2009. aastal kauplustes müügil 117 mahemärgiga maitse- ja ravimtaime ning neist valmistatud toodet. Neist 89 olid taimeteed ja 28 maitsetaimed. Tootevalik suurenes aastaga mõlemas nimetatud kaubagrupid, kuid kogu maitse- ja ravimtaimede grupi peale kokku suurenes sortiment viimase aastaga enam kui kolmandiku võrra. Eriti lai on mahedate maitseainete ja -taimeteede valik ökopoodides, kuid neid müüakse väiksemas valikus ka mõningates ketikauplustes (nt Prisma, Maksimarket) ja ka nt Tallinna Kaubamajas. Kuigi nende toodete pakkujaid on juurde tulnud, on endiselt näha, et aasta esimeses pooles on sortiment märksa väiksem kui teises pooles. Seega ka siin ei jätku kõiki tooteid kauplustes müügile kogu aastaks. Samas tuleb tõenäoliselt uute tootjate ja toodete lisandumisega mahemaitsetaimede ja -taimeteede müüjatel peagi hakata senisest aktiivsemalt tegelema turundustööga ning oma toodetele tarbijaid juurde meelitama, võibolla ka julgemalt oma tooteid nõ brändima, atraktiivsemalt pakendama ja neid ka toitlustusele pakkuma. See on konkurentsirohkeim mahetoodete tootegrupp Eestis.

Tabel 2.24

Eesti mahedate maitse- ja ravimtaimede sortiment kauplustes 2008-2009.a

(tootenimetuste arv)

Vaatluse aeg / Maitse- ja ravimtaimed, kohvijoogid	Kokku	taimeteed ja kohvijoogid	maitsetaimed
Kokku 2009	117	89	28
Nov 2009	81	71	10
Sept 2009	63	48	15
Juuni 2009	44	30	14
Kokku 2008	87	68	19
Nov 2008	59	50	9
Sept 2008	42	30	12
Juuni 2008	24	17	7
Märts 2008	37	29	8

Allikas: EKI

Tootjatest pakkus kauplustes selgelt suurimat valikut mahedaid maitse- ja ravimtaimi ja neist tooteid Uuskaubi talu (42 toodet). Talle järgnesid enam-vähem ühes suurusjärgus tootnimetuste arvuga Trummi talu, Oropera Ökotalu, Elujõud OÜ ja Ülejõe talu (11-17 toodet). Suurim valik kodumaiseid mahedaid maitse- ja ravimtaimi ning neist tooteid oli 2009. aastal müügil Ökosahvris, kuid palju ei jäänud maha ka Biomarketi kauplus.

Hinnad

Kodumaiste taimeteede jaehinnad on 2009. aastal olnud üldiselt madalamad kui eelmisel aastal. EKI poolt vaadeldud toodete aastane hinnalangus on vahemikus 4...15% olenevalt tootest. Mahe- ja tavataimeteede hinnavahe kauplustes ei ole aastaga oluliselt muutunud, see püsib keskmiselt ~15% ringis (mahetooted on kallimad). Mõningate toodete osas on aga maheteed sarnasest tavateest hoopis odavamad (nt kibuvitsatee). See sõltub osaliselt sellest kui palju on seda liiki tavateede pakkujaid ja kui neid on vähe, siis võib ka hinnatase olla kõrgem.

Tabel 2.25

Taimeteede ning mahetaimeteede jaehinnad Eestis (kr/10g km-ga)

	2008.a keskm	2009.a keskm	Muutus '09/'08 +/- %	Märts 2009	Juuni 2009	Sept 2009	Nov 2009
Mahekibuvitsatee	4.34	4.17	-3.8	4.27 ¹	4.16	4.15	4.11
Tavakibuvitsatee	3.76	4.71	25.1	4.67 ¹	4.73	4.75	4.68
Mahekummelitee	16.13	14.16	-12.2	15.45 ¹	13.40	13.41	14.36
Tavakummelitee	13.00	11.09	-14.6	11.67 ¹	10.45	10.63	11.63
Mahenõmm-liivatee	15.54	14.46	-7.0	14.83 ¹	14.65	14.00	14.36
Tavanõmm-liivatee	15.93	14.33	-10.0	13.33 ¹	13.33	16.00	14.67
Mahepiparmünditee	15.35	13.98	-8.9	14.18 ¹	13.95	13.67	14.12
Tavapiparmünditee	13.47	12.39	-8.0	12.00 ¹	11.27	11.76	14.55

¹ arvutatud 2008.a novembri ja 2009.a juuni keskmise hinnana

Allikas: EKI

Müügikäive

Maitse- ja ravimtaimede ning taimeteede kogu müügikäive arvutati sarnaselt teiste tootegruppidega. Neid andmeid tuleks aga kasutada teatud ettevaatlikkusega, sest selle tootegrupi kohta võivad leibkonnauuringute andmed olla alahinnatud. Parema puudumisel siiski neid käesolevas töös kasutati. Mahedate maitse- ja ravimtaimede jaemüügikäibe väljaselgitamiseks küsiti töötajatelt tootmismahude ja mahedana müügikoguste andmeid ja korrutati need keskmiste jaehindadega.

Uuringust selgus, et **2008. aastal müüdi Eesti jaeturul kodumaiseis mahedaid maitse- ja ravimtaimi ligikaudu 4 mln krooni eest**. Seda oli üle kolmandiku võrra enam kui aasta tagasi ja see moodustas 5,6% kogu maitse- ja ravimtaimede ning taimeteede jaemüügikäibest.

Tabel 2.26

Maitse- ja ravimtaimede ja taimeteede ning Eestis toodetud mahedate maitse- ja ravimtaimede hinnanguline müügikäive

	Müügikäive (mln krooni)				Osakaal tootegrupi müügikäibest (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Maitse- ja -ravimtaimed, taimeteed	53 ¹	63 ¹	71	13	100,0	100,0	100,0
sh mahe maitse- ja ravimtaimed	2,1	2,9	4,0	38	3,96 ¹	4,60 ¹	5,56

Allikas: EKI

Võrdluseks **Taanis** müüdi kauplustes mahemaitseaineid (kodumaine + import) 2008. aastal kokku 46 mln Eesti krooni eest. Seda oli 2% vähem kui eelmisel aastal, kuid ligi 2 korda rohkem kui 5 aastat tagasi.

2.6 Liha ja lihatooted

Tootmine

Eesti lihatoodang suurenes 2008. aastal 75,6 tuh tonnini ehk 5,8% võrreldes 2007. aastaga. Suurenenud on ka maheliha tootmismah, mis 2008. aastal ulatus ligi 1,2 tuh tonnini ning seega kasvas maheliha osakaal liha kogutoodangus 1,6%-ni (2007.a 1,5%). Koguseliselt suurenes enim mahelambaliha toodang - kasv aastatagusega võrreldes oli 90 tonni ning lambaliha toodangu kogumaht 2008. aastal oli seega ligi 231 tonni. Sellega suurenes ka mahe lambaliha osakaal lambaliha kogutoodangus 26%-ni. Suurema osa (78%) mahelihast moodustab aga maheveiseliha, mille tootmismah oli 2008. aastal 916 tonni ning mis moodustas 6,4% Eesti veiseliha kogutoodangust. Teisi maheliha liike toodetakse Eestis väga minimaalses koguses.

Suuremad maheveiseliha tootjad olid 2008. aastal OÜ Taropedaja (Jõgevamaa), OÜ Lõunapiim (Võrumaa), OÜ Karitsu Rantšo (Raplamaa) ja AS Saidafarm (Harjumaa). Suuremad lamba- ja kitseliha tootjad olid OÜ Kopra Karjamõis (Valgamaa), AS Saarema Ökoküla (Saaremaa) ja AS Kaskater (Harjumaa). Maheveiseliha tootjaid oli 2008. aastal Eestis kokku 293 (2007.a 307), mahelambaliha tootjaid 200 (2007.a 196), mahekitselihatootjaid 23 (2007.a 33), mahesealihatootjaid 19 (2007.a 24) ja mahelinnulihatootjaid 11 (2007.a 13).

Tabel 2.27

Lihatoodang ja üleminekuaja läbinud mahelihatoodang Eestis

	Toodang (tonni lihakaalus)				Osakaal lihaliigi kogutoodangus (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Liha kogutoodang	69 449	70 466	74 555	5,8	100,0	100,0	100,0
sh maheliha	786	1 079	1 173	8,7	1,2	1,5	1,6
sh maheveiseliha	606	913	916	0,3	4,1	5,9	6,4
mahelamba- ja kitseliha	151	143	234	64,4	30,2	23,8	26,0
mahesealiha	24	16	12	-23,4	0,06	0,04	0,03
mahelinnuliha	0,5	0,5	1	2,7 korda	0,0	0,0	0,0
muu maheliha	0,8*	1,1*	1,2	8,5

Allikad: SA, TTI

Töötlemine

VTA andmetel oli 2008. aastal Eestis 119 tunnustatud lihakäitlemise ettevõtet (2009.a 117), neist kahel oli ka mahetunnustus - OÜ Saaremaa Lihatööstus ja OÜ Märjamaa Lihatööstus. Maheveiste ja -lammaste kokkuostu, lihalõikude ja mahehakkliha tootmisega tegeles aktiivselt aga vaid OÜ Märjamaa Lihatööstus. Ettevõtte tegevuse tulemuseks oli maheliha ilmumine mõningate kaupluste sortimenti, samuti pakuti maheliha toitlustusettevõtetele. Osa maheloomi müüdi aga endiselt tavatavapamajadele ning nende liha mahedana turule ei jõudnud. OÜ Saaremaa Lihatööstus pakub endiselt mahelihatootjatele teenust ning ise mahetooteid müügiks ei valmista.

Kuna sertifitseeritud maheliha töötlemise ettevõtete arv Eestis on liiga väike, siis töödeldud maheliha toodangumahtude andmeid avaldada ei saa, kuid neid arvestati üldise mahetoodete turumahu hindamisel.

Tarbimine

Lihatarbimine on Eestis viimastel aastatel pidevalt kasvanud ning 2008. aastal jõudis see 101,3 tuh tonnini, mis teeb ühe elaniku kohta keskmiselt 75,6 kg aastas. Põhiliselt OÜ Märjamaa Lihatööstuse tegevuse tulemusena **suurenes 2008. aastal ka maheliha tarbimine oluliselt - 66 tonnini aastas**. Seda vaatamata sellele, et OÜ Märjamaa Lihatööstus hakkas aktiivselt maheliha pakkuma alles alates 2008. aasta sügisest. Seega maheliha tarbiti keskmiselt 49 g ühe elaniku kohta aastas (2007.a 32 g). See sisaldab nii mahetunnustusega lihakäitlejate mahetoodangu mahtu kui ka üleminekuaja läbinud maheloomadega taludes omatarbimist. 2008. aastal suurenes maheliha tarbimine Eestis 53% võrreldes eelmise aastaga. Kasv toimus põhiliselt maheliha müügi kasvu arvel, omatarbimine suurenes samuti, kuid selle kasvu mõju maheliha kogutarbimise suurenemisele oli oluliselt väiksem. Mahedana müüdi veise- ja

lambaliha, kodus tarbiti ka teiste maheloomade liha. **Maheliha tarbimine moodustas ligi 0,1% kogu lihatarbimisest Eestis.**

2009. aastal maheliha müügi ja tarbimise kasvutrend jätkub.

Tabel 2.28

Lihatarbimine ja maheliha tarbimine Eestis

	Tarbimine (tonni)				Osakaal lihaliigi kogutarbimises (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Liha kogutarbimine toiduks	94 400	95 500	101 300	6,1	100,0	100,0	100,0
sh sealiha	46 900	47 700	50 200	5,2	49,7	49,9	49,6
linnuliha	23 500	23 700	26 000	9,7	24,9	24,8	25,7
veiseliha	18 400	18 600	18 500	-0,5	19,5	19,5	18,3
lamba- ja kitseliha	600	700	700	0,0	0,6	0,7	0,7
muu liha (sh rupskid)	5 000	4 800	5 900	22,9	5,3	5,0	5,8
sh maheliha mahedana	32	43	66	52,9	0,03	0,04	0,07
Maheliha tarbimine mahedana 1 elaniku kohta aastas(g)	23	32	49	53,1	0,03	0,05	0,07

Allikad: SA, VTA, EKI arvutused

Sortiment

2009. aastal Eesti maheliha turul sortimendi osas enam nii tormilist arengut ei toimunud kui 2008. aastal, kuid valik laienes siiski ligi kolmandiku võrra võrreldes eelmise aastaga. Kõikide sortimendivaatluste ajal oli maheliha valik kauplustes 2009. aastal aastatagusest rikkalikum.

Kokku registreeriti kauplustes vaatluste käigus käesoleval aastal 26 erinevat Eestis toodetud mahelihatoodet. Neist suurem osa olid erinevad maheveise- ja -lambaliha tükid ja lõigud. Sortimenti lisandus aastaga paar mahehakkliha, külmutatud süda ja maks ning 2 tallelihast valmistatud šašlõkki. Seega esmakordselt jõudsid Eestis turule kodumaised mahelihast pooltooted. See on positiivne märk tootearenduse jätkumisest Märjamaa Lihatoöstuses.

Kauplustest pakkus suurimat maheliha valikut endiselt kauplus Ökosahver. Maheliha oli üsna rikkalik valikus müügil ka Ökotalukaubas, mõningaid tooteid ka Tallinna Kaubamajas. Suurem osa ökopoode ei ole aga maheliha müügiks vajalikke jahutus- ja külmutusseadmeid endale veel soetanud.

Tabel 2.29

Eesti maheliha sortiment kauplustes 2008-2009.a (tootenimetuste arv)

Vaatluse aeg / Lihatooted	Kokku	veiseliha (värsk, külmutatud)	lambaliha (värsk, külmutatud)	subproduktid	hakkliha	pool- ja valmistooted
Kokku 2009	26	10	8	2	4	2
Nov 2009	22	9	5	2	4	2
Sept 2009	22	10	6	0	4	2
Juuni 2009	21	10	7	0	4	0
Kokku 2008	20	9	9	0	2	0
Nov 2008	15	9	4	0	2	0
Sept 2008	17	7	8	0	2	0
Juuni 2008	0	0	0	0	0	0
Märts 2008	0	0	0	0	0	0

Allikas: EKI

Hinnad

Mahelamba- ja -lihaveiseliha jaehinnad 2009. aastal kauplustes tõusid, samas kui analoogsetel tavatoodetel hinnad langesid. See suurendas mahe- ja tavalaha hinnavahet võrreldes eelmise aastaga. Kui aasta tagasi oli mahelambaliha ligikaudu kolmandiku võrra tavalambalihast tarbija jaoks kallim, siis 2009. aastal suurenes hinnavahe ligi 80%-ni. Mahelihaveise liha keskmine hinnavahe võrreldes tavalihaveise lihaga suurenes viimase aastaga 10%-lt ligi 40%-ni. Hakkliha puhul hinnaerinevus muutunud ei ole, see püsib 30% ringis.

Tabel 2.30

Jahutatud liha ning maheliha jaehinnad Eesti kauplustes (kr/kg km-ga)

	2008.a keskm	2009.a keskm	Muutus '09/'08 +/- %	Märts 2009	Juuni 2009	Sept 2009	Nov 2009
Mahelambaliha	221.06	265.39	20,1	256.30 ¹	295.17	226.20	283.90
Tavalambaliha	166.38	149.61	-10,1	141.88	149.41	149.03	158.12
Maheveiseliha kondita	232.03	202.02	-12,9	221.40	194.74	196.01	195.92
Tavaveiseliha kondita	119.40	129.23	8,2	130.58	135.48	132.97	117.87
Mahelihaveise antrekoot	177.25	183.31	3,4	181.25 ¹	185.00	182.00	185.00
Tavalihaveise antrekoot (laagerdatud)	151.30	123.93	-18,1	135.38 ¹	119.45	120.45	120.45
Mahelihaveise välisfilee	194.25	197.94	1,9	195.42 ¹	196.33	200.00	200.00
Tavalihaveise välisfilee (laagerdatud)	200.23	156.85	-21,7	174.84 ¹	149.45	154.10	149.00
Maehakkliha (lihaveise)	85.00	88.39	4,0	87.63 ¹	88.25	88.67	89.00
Tavahakkliha (kodune)	63.86	65.61	2,7	68.08	67.39	65.82	61.13

¹ arvutatud 2008.a novembri ja 2009.a juuni keskmise hinnana

Allikas: EKI

Müügikäive

Maheliha müügikäibe väljaselgitamisel korrutati kauplustes müüdnud maheveise- ja -lambaliha kogused keskmiste maheveise- ja -lambaliha jaehindadega ning otsemüügikogused sellest kolmandiku võrra madalama hinnaga. Arvesse võeti nii Märjamaa Lihatootuse toodangu müük kui ka Saaremaa Lihatootuses teenusena tehtud toodang. Maha arvestati ka toitlustusele müüdnud maheliha kogused, sest suurem osa sellest need tarbijani mahedalt töödelduna ei jõudnud.

Arvutustest selgus, et **maheliha müügikäive Eestis suurenes 2008. aastal hinnanguliselt 5,2 mln kroonini** (2007.a 0,3 mln kr). Kui varasematel aastatel maheliha kauplustes müügil ei olnud, seda võis vaid tootjatelt otse osta, siis 2008. aasta sügisest turuletulnud Märjamaa Lihatootuse mahelihad rikastasid nii lihasortimenti kui suurendasid hüppeliselt ka maheliha müügikäivet. Kokku **moodustas maheliha liha ja lihatoodete kogukäibest 2008. aastal 0,1%**. 2009. aastal on oodata maheliha müügikäibe kasvu jätku, sest Märjamaa Lihatootus on erinevalt eelmisest aastast tegutsenud kogu aasta vältel ja sortimenti on juurde tulnud esimesed pooltooted (šašlõkilihad).

Tabel 2.31

Liha ja lihatoodete ning Eestis toodetud maheliha hinnanguline müügikäive

	Müügikäive (mln krooni)				Osakaal tootegrupi müügikäibest (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Liha ja lihatooted (hinnanguliselt) sh maheliha	3 750 ¹ 0,1	4 100 ¹ 0,3 ¹	4 500 5,2	10 17,3 korda	100,0 0,00	100,0 0,01	100,0 0,12
Maheliha ostud ühe elaniku kohta (krooni)	0.07	0.22	3.88	17,6 korda

¹ korrigeeritud
Allikas: EKI

Taanis müüdi kauplustes maheliha ja mahelihatooteid 2008. aastal 773 mln Eesti krooni eest, seda oli 20% enam kui eelmisel aastal. Viimase 5 aastaga on maheliha ja mahelihatoodete müügikäive Taanis suurenenud üle 3 korra. 37% maheliha ja -lihatoodete müügikäibest moodustas 2008. aastal maheveise- ja -vasikalihha müük, kolmandik oli võileival kasutatavad mahelihatooteid (singid, vorstid jms).

Rootsi kauplustes müüdi 2008. aastal maheliha ja mahelihatooteid 632 mln Eesti krooni eest. See oli üks väheseid mahetooteid, kus käive nimetatud aastal vähenes. Langus oli eelmise aastaga võrreldes 25%. Sellega vähenes ka mahetoodete osakaal liha ja lihatoodete müügikäibes 1,3%-ni (2007.a 1,7%).

Saksamaal osteti 2008. aastal 28% mahelihast ja -lihasaadustest lihakauplustest, 22% säästukauplustest, 23% supermarketitest, 15% ökokauplustest, 13% talust otse, mujalt vähem.

2.7 Munad

Tootmine

Lätist ja Leedust imporditud odavate munade müügi koguste kasvu tõttu Eesti turul on viimastel aastatel pidevalt kodumaiste kanamunade toodang vähenenud. 2008. aastal vähenes Eestis munatoodang 145,5 mln tükini, seega tootmismahu langus võrreldes aastatagusega oli 7%. Üleminekuaja läbinud mahemunatoodang on Eestis veel üpris väike, kuid 2008. aastal see suurenes neljandiku võrra 409 tuh tükini. See suurendas mahemunade osakaalu Eesti munade kogutoodangus 0,3%-ni. Mahemunade tootjate arv on aastaga küll vähenenud 132-lt 108-ni, kuid keskmine munatoodang tootja kohta on märgatavalt suurenenud (2008.a ligi 3800 tk, 2007.a ligi 2500 tk). See näitab seda, et osa väiksemaid munatootjaid on selle tegevuse lõpetanud.

Suuremad Eesti mahemunade tootjad olid 2008. aastal Kitsevälja talu (Viljandimaa), Evald Loomus (Hiiumaa), Salme Põllumajanduse OÜ (Saaremaa), Arvo Pärn (Ida-Virumaa) ja Kus-ta talu (Tartumaa).

Tabel 2.32

Munatoodang ja üleminekuaja läbinud mahemunatoodang Eestis

	Toodang (tuh tk)				Osakaal kogutoodangus (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Muna kogutoodang	182 624	157 561	146 483	-7,0	100,0	100,0	100,0
sh mahemunad	365	327	409	25,2	0,2	0,2	0,3

Allikad: SA, TTI

Töötlemine

Munatoodete tootjaid ja munapakenduskeskusi oli Eestis 2008. aasta lõpu seisuga 14 (2009.a 13). Mahemune pakendas neist endiselt vaid üks - Kitsevälja talu, kes müüb pakendatud mahemune ka kauplustes. Seega teised mahemunatootjad müüvad oma toodangu otse talust ja pakendamise ei tegele ning tarbivad ise.

Tarbimine

Mahemunade tarbimiskoguse väljaarvestamisel on mahemunatoodangust maha võetud munade tarbimine haudemunadeks ning loomasöödaks samas proportsioonis, mis tavamunadel. Seega 2008. aastal tarbiti Eestis 385 tuh mahemuna, mida oli neljandiku võrra rohkem kui eelmisel aastal. Vaatamata mahemunade tootmise ja tarbimise korralikule kasvule, oli nende osakaal Eesti kogu munatarbimises endiselt väike - 0,2%. Selle seas on nii kauplustes ja taludest otse müüdüd kui oma peres tarbitud kodumaise mahemuna kogused.

Kui 2006. aastal müüdi kõik Eestis toodetud mahemunad otse talust klientidele, siis 2007. aasta lõpus jõudsid esimesed mahemuna partiid ka kauplustesse. 2008. aastal kauplustes müüdüd mahemunakogused suurenesid oluliselt.

Tabel 2.33

Munatarbimine ja mahemunade tarbimine Eestis

	Tarbimine (tuh tk)				Osakaal kogutarbimises (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Muna tarbimine toiduks	219 200	236 800	235 200	-0,7	100,0	100,0	100,0
sh mahemunad	343	307	385	25,2	0,2	0,1	0,2
sh müügiks	247	210	306	45,6	0,1	0,1	0,1
omatarbeks	96	97	79	-18,6	0,04	0,04	0,03
Mahemunade tarbimine 1 elaniku kohta, tk	0,3	0,2	0,3	25,3

Allikad: SA, EKI

Sortiment

Kuna mahemunade pakendajaid juurde ei ole tulnud ning muul viisil mahemune töötlemata hakanud pole samuti ükski ettevõtte, siis võis 2009. aastal kauplustest müügilt leida samad tooted mis eelmisel aastal - Kitsevälja talu M-suurusega 6-sed ja 10-sed munakarbid.

Tabel 2.34

Eesti mahemunade sortiment kauplustes 2008-2009.a (tootenimetuste arv)

	Kokku 2009	Nov 2009	Sept 2009	Juuni 2009	Kokku 2008	Nov 2008	Sept 2008	Juuni 2008	Märts 2008
Munad	2	2	2	2	2	2	2	2	1

Allikas: EKI

Hinnad

2009. aastal munade tootjahind Eestis alanes, kuid mahemunade osas oli langus väiksem kui suuremate tootjate tavamunadel. Sellega suurenes ka vahe mahe- ja suurtootjate tavamunade tootjahinnas aastatagusest 60%-lt 2009. aastal üle 70%. Tavamunade väiketootjate otsemüügihinnaga võrreldes on mahemunade tootja otsemüügihinnad ligilähedased.

Sarnaselt mitmete teiste mahetoodetega, ei järginud ka mahemunade jaehind üldist hinnatrendi – tavamunad tarbija jaoks 2009. aastal odavnesid, mahemunad kallinesid. Sellega suurenes mahemunade jaehinna vahe tavamunadega võrreldes 2 korralt 2,5 korrani. Seega võib öelda, et mahemunade nõudlus on praegu pakkumisest suurem, isegi sellise hinnavahe puhul.

Tabel 2.35

Munade ning mahemunade hinnad Eestis

	2008.a keskm	2009.a keskm	Muutus '09/'08 +/- %	Märts 2009	Juuni 2009	Sept 2009	Nov 2009
Tootjahinnad (kr/tk km-ta)							
Mahemunad	1.80	1.65	-8,4	1.68	1.68	1.68	1.57
Tavamunad M+L alusel	1.13	0.96	-15,0	1.08	0.91	0.89	0.96
Jaehinnad (kr/tk km-ga)							
Mahemunad M	4.66	5.23	12,3	4.84 ¹	5.30	5.40	5.38
Tavamunad M	2.41	2.13	-11,6	2.32	2.15	2.01	2.02

¹ arvutatud 2008.a novembri ja 2009.a juuni keskmise hinnana

Allikas: EKI

Müügikäive

Munade jaemüügikäive suurenes 2008. aastal Eestis põhiliselt tänu olulisele hinnatõusule, müügikogused eelmisest aastast märkimisväärselt ei erinenud.

Mahemunade müügikäive leiti kauplustes vastavatel aastatel müüdnud mahemunade koguse ja jaehinna korrutise ning otse taludest müüdnud mahemunade koguse ja tootjahinna korrutise summana. Omatarbimise koguseid müügikäibes ei arvestatud.

Uuringust selgus, et **mahemune müüdi 2008. aastal Eestis hinnanguliselt ligikaudu 700 tuh krooni eest**. Nende müügikäive kasvas aastaga 2,3 korda ning seda nii kauplustes ja otse taludest müüdnud suuremate mahemunakoguste kui ka kõrgemate hindade tõttu. 2008. aastal suurenes oluliselt kauplustes müüdnud mahemunade müügikäibe osakaal kogu mahemunade müügis. **Mahemunad moodustasid 2008. aastal munade kogu jaemüügikäibest 0,2%**, varasematel aastatel jäi see 0,1% piiresse.

Tabel 2.36

Munade ning Eestis toodetud mahemunade hinnanguline müügikäive

	Müügikäive (mln krooni)				Osakaal tootegrupi müügikäibest (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/- %	2006	2007	2008
Munad	270 ¹	300 ¹	360	20	100,0	100,0	100,0
sh mahemunad	0,3	0,3	0,7	2,3 korda	0,11	0,10	0,19
Mahemunade ostud ühe elaniku kohta (krooni)	0.22	0.22	0.52	2,4 korda

¹ korrigeeritud

Allikas: EKI

2009. aastal tõenäoliselt mahemunade müügikäive suureneb veelgi, kuid seda põhiliselt tingituna hinnatõusust. Edaspidigi oleks müügikäibe kasv kiire, kui kauplustes müüdüd mahemunade osakaal ja kogus suureneks. See oleks saavutatav kas rohkema arvu tunnustatud mahemunade pakendajate abil või kui nt Kitsevälja talu asuks pakendama ja müüma ka teiste mahetootjate mahemune kas oma või muu kaubamärgi all.

Saksamaal osteti 2008. aastal 44% mahemunadest säästukauplustest, 25% supermarketitest, 13% taludest ja talukauplustest, 5% ökokauplustest, mujalt vähem.

2.8 Mesi ja meesaadused

Tootmine

Meetoodang on Eestis eri aastatel üpris erinev. Statistikaameti andmetel toodeti Eestis 2008. aastal 756 tonni mett, millest 5,5 tonni ehk 0,7% oli üleminekuaja läbinud mahemesi. Mesi-
nike Liidu hinnangul on Eestis mee kogutoodang oluliselt suurem kui Statistikaameti andmed näitavad. Kehva ilmastiku tõttu oli nii mee kogutoodang 2008. aastal kui ka mahemee toodang mullusest kehvem. Mahemärgiga märgistatavat mett tootsid 11 tootjat (2007.a 14), kelle keskmine meetoodang oli 500 kg ühe tootja kohta (2007.a 570 kg). Mahemee kogutoodang vähenes 2008. aastal nii tootjate arvu vähenemise kui ka tootjate keskmise saagikuse languse tõttu. Suuremad mahemee tootjad olid 2008. aastal Taali Mesila (Lääne-Virumaa) ja Everti-Kõrvi talu (Viljandimaa).

Tabel 2.37

Meetoodang ja üleminekuaja läbinud mahemeetoodang Eestis

	Toodang (tonni)				Osakaal kogutoodangus (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Mee kogutoodang	638	826	756	-8,5	100,0	100,0	100,0
sh mahemesi	5,6	8,0	5,5	-30,6	0,9	1,0	0,7

Allikad: SA, TTI

Töötlemine

Veterinaar- ja Toiduameti andmetel oli meepakendajaid Eestis 2008. aasta novembri seisuga 15 (2009.a lõpus endiselt 15). Neist ühel ettevõttel - Taali Mesilal oli ka mahemee töötlemise tunnustus. Kuni 2008. aastani toodeti Eestis vaid töötlemata mahemett, alates 2008. aastast toodab Taali Mesila ka ingverilisandiga mahemett.

Tarbimine

Sarnaselt mee tootmise suure erinevusega eri aastatel, kõigub aastati ka mee tarbimismaht. Statistikaameti andmetel tarbiti Eestis 2008. aastal mett kokku 857 tonni ehk 10% vähem kui eelmisel aastal. Kogu meetarbimisest 0,6% ehk 5,5 tonni moodustas mahemesi. Aastatagusega võrreldes vähenes mahemee tarbimismaht ligi 31%, kuna samavõrra vähenes ka tootmine.

Tabel 2.38

Meetarbimine ja mahemee tarbimine Eestis

	Tarbimine (tonni)				Osakaal kogutarbimises (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Mee kogutarbimine	788	954	857	-10,2	100,0	100,0	100,0
sh mahemesi	5,6	7,9	5,5	-30,6	0,7	0,8	0,6

Allikad: SA, EKI

Sortiment

Sarnaselt eelmise aastaga müüs kauplustes kodumaist mahemett ja -meetooteid vaid Taali Mesila. Tootenimetuste arv oli küll väiksem kui aasta tagasi, kuid kui aasta tagasi müüdi vaid erinevatelt korjealadelt pärit mett ja ingveriga segatud mett, siis käesoleval aastal võis lisaks mahedale metsameele ja ingverimeele kauplustest osta ka mahekärjemett, -taruvaiku, -õietolmu ja -mesilasvaha. Endiselt müüakse suurem osa mahemeest Eestis taludest otse.

2009. aastal oli mahemett ja -meesaadusi müügil suurimas valikus võrdselt Biomarketi ja Ökosahvri kauplustes.

Tabel 2.39

Eesti mahemee ja -meetoote sortiment kauplustes 2008-2009.a (tootenimetuste arv)

	Kokku 2009	Nov 2009	Sept 2009	Juuni 2009	Kokku 2008	Nov 2008	Sept 2008	Juuni 2008	Märts 2008
Mesi ja meetooted	8	8	7	3	16	10	13	7	7

Allikas: EKI

Hinnad

Eestis müüakse suurem osa meest tootjatelt otse tarbijatele, seda võib öelda nii tavamee kui ka mahemee kohta. 2009. aastal oli keskmine mahemee tootja müügihind 91 krooni ringis kilo kohta (km-ta). See on 5% kõrgem hind kui aasta tagasi. Aastaga on tõusnud ka tavamee hind ning seda isegi suuremal määral (+18%) kui mahemee puhul. Hinnatõusu põhjuseks oli kehva ilma tõttu saadud aastatagusest väiksem meesaak. Kui 2008. aastal müüsid mahemee-tootjad tarbijale otse mett ligi 5% kallimalt kui müüdi turgudel tavamet, siis 2009. aastal toimunud erinevas mahus hinnatõusud muutsid selle hinnavahe vastupidiseks - 2009. aastal

müüsid tootjad mahemett tarbijatele otse talust keskmiselt 6% odavamalt kui tavamee tootjad. Mahemee tootjatel on üldiselt kindlad kliendid, kellele ei tahetud hinda palju raskel ajal tõsta. Seevastu turgudel müügil on otsene tootja-kliendi suhe nõrgem ning seal on tootjatel kergem hindu tõsta.

Kauplustes on mahemee keskmine jaehind 2009. aastal olnud 200 kr/kg ringis, tavameel 130 kr/kg ringis. Hinnad on vastavalt 33% ja 3% kõrgemad aastatagusest. Kauplustes müüdi mahemett 2009. aastal 55% kallimalt kui tavamet (2008.a +20%).

Tabel 2.40

Mee ning mahemee hinnad Eestis (kr/kg)

	2008.a keskm	2009.a keskm	Muutus '09/'08 +/- %	Märts 2009	Juuni 2009	Sept 2009	Nov 2009
Tootjahinnad (km-ta)							
Mahemesi	86.58	91.08	5,2	87.37	88.62	94.17	94.17
Tavamesi (turgudel)	82.48	96.92 ¹	17,5	96.88	96.56	96.72	98.75
Jaehinnad kauplustes (km-ga)							
Mahemesi	150.71	200.36	32,9	181.72 ²	204.44	207.78	207.50
Tavamesi	125.97	129.63	2,9	133.21 ²	130.61	130.06	124.65

¹ 45 nädala keskmine

² arvatatud 2008.a novembri ja 2009.a juuni keskmise hinnana

Allikas: EKI

Müügi käive

Kuigi mee toodang ja tarbimine 2008. aastal vähenesid ligikaudu 10%, jäi mee müügi käive tänu kõrgematele hindadele enam-vähem eelmise aasta tasemele, langus oli 1% ringis. Kokku müüdi 2008. aastal Eestis jaeturul mett ligikaudu 77 mln krooni eest. Sellest **0,8% ehk ligikaudu 600 tuh krooni oli mahemesi**. Kui mee kogutoodang oli tegelikkuses suurem kui

Tabel 2.41

Mee ja Eestis toodetud mahemee hinnanguline müügi käive

	Müügi käive (mln krooni)				Osakaal tootegrupi müügi käibest (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Mesi	84 ¹	77 ¹	77	-1	100,0	100,0	100,0
sh mahemesi	0,5	0,8	0,6	-23	0,59 ¹	1,04 ¹	0,78
Mahemee ostud ühe elaniku kohta (krooni)	0.37	0.60	0.45	-25

¹ korregeeritud

Allikas: EKI

Statistikaameti andmed näitavad ja nagu Eesti Mesinike Liidu arvates oli, siis oli ka selle müügikäive siintoodust suurem. Paraku täpsemaid andmeid selle kohta saada ei ole praegu võimalik.

Mahemee müügikäibe arvutamise meetodika oli sarnane teiste tootegruppidega. Müügikäibesse ei ole arvestatud mahemesinike perede poolt kodus tarbitud koguseid. Arvesse on võetud aga nii müük kaupluste kaudu kui ka otse taludest. Arvutustes on vastavalt kasutatud ka kas mahemee jae- või otsemüügi hindu.

3. Mahepõllumajandustoodete jaemüügi võrk Eestis ja kohalike toodete sortiment

3.1 Eestis toodetud mahetoodete jaemüügi võrk

2009. aastal jätkus Eestis mahetoodete jaemüügivõrgu aktiivne laienemine. Mitmele poole üle Eesti tuli juurde spetsiaalseid ökopoode ja ka suured kaubandusketid (nt Prisma, Maksimarket) võtsid mahetooteid oma sortimenti varasemaga võrreldes juurde. Sellele protsessile on kindlasti tublisti kaasa aidanud töödeldud mahetoodete laiem valik ja TÜ Eesti Mahe tegevus. Selline vahelüli, mis tegeleb kauplustelt tellimuste vastuvõtmise ja tootjatelt kaupade kokkukogumise ja kohaletransportimisega on abiks nii üle Eesti paiknevatele väiketootjatele kui kauplustele.

2009. aasta lõpuks on Eestis ligi 50 mahetooteid müüvat väikekauplust ja turuletti, lisaks 12 ainult internetis toimivat kauplemissüsteemi (internetipoed) ja müügivõrgustikku. Peale selle müüakse mahetooteid ka paljudes suurtes toidukauplustes (Tallinna ja Tartu Kaubamaja, Stockmann, Solarise Toidupood), kauplusekettides (Rimid, Selverid, Maksimarketid jt) ja apteekides. Seega kokku on mahetoodete müügikohti üle Eesti 2009. aastal vähemalt 70. Kui arvestada ka laiemat ringi ketikauplusi ja apteeke, kust võib üksikuid kodumaiseid mahetooteid müügilt leida, siis võib see arv küündida ligikaudu 130-ni (2008.a 50-100). See näitab mahetoodete jaemüügi võrgu kiiret laienemist 2009. aasta jooksul. Igas tabelis 3.2 toodud suure kaubaketi kaupluses ja apteegis ei pruugi eesti mahetooteid müügil olla või on ainult perioodiliselt. Suures osas mahesaadusi müüvatest kauplustest on müügil üsna väike sortiment eesti mahetooteid, paljudes ainult mahedad maitse- ja ravimtaimed ja/või teraviljatooted, mis samuti ei pruugi müügil olla aastaringiselt.

Endiselt on mahetoodete sortiment keskmisest suurem turul juba aastaid tegutsenud ökopoodides (Ökotalukaup, Biomarket (endise nimega Maa/And, Ökosahver). 2009. aastal jätkus mitmete ökopoodide kettide laienemine (Biomarket, Looduspere, Ökosahver jt). Suurte toidukaupluste sortimendis ei oma eesti mahetooted suurt osakaalu ja rohkem võib kohata välismaist ökotoitu. Samas on seal märgata üha kasvavat huvi kohalike mahetoodete vastu. Lisaks müüakse mitmete erinevate ökotaimeteede tootjate toodangut apteekides.

Enim oli mahetoodete müügikohti Tallinnas. Samas Põlva-, Jõgeva-, Ida-Viru- ja Hiiumaale ei ole veel väikesi ökopoodide tekkinud, kuid neis piirkondades võib mõningaid mahesaadusi aeg-ajalt leida mõnest suurest ketikauplusest (nt Põlvas Konsumist). Tabelis 3.2 on toodud Eesti Konjunkturiinstituudi poolt käesoleva uuringu käigus leitud mahemüügikohad. See nimekiri ei pruugi olla täielik, kuid suurem osa eesti mahetoodete müügikohti on selles kajastatud.

Teist aastat järjest oli kõige rikkalikuma kodumaiste mahetoodete valikuga kauplus Eestis Tallinnas Mulla tänaval asuv Ökosahver. Kuid vahe eesti mahetoodete sortimendi ulatuses kauplusega Ökotalukaup on viimase aasta jooksul oluliselt vähenenud. 2009. aastal on Ökotalukaup oma kodumaiste mahetoodete sortimenti tunduvalt laiendanud, seevastu Ökosahveri

kauplusesse pole paljud uued mahetooted veel müügile jõudnud. Kui eelmisel aastal oli Ökosahvri valik suurim enamikes tootegruppides (v.a mahedad maitse- ja ravimtaimed, mahemesi), siis käesoleval aastal pakuti vaadeldud kauplustest suurimat kodumaise mahekartuli ja -kõogivilja, mahemee, mahedate maitse- ja ravimtaimede ja maheliha sortimenti. Teiste tootegruppide osas jääd napilt alla kas Biomarketile (nt piimatooted) või Ökotalukaubale (teraviljatooted, puuvilja- ja marjahoidised). Kõigis nimetatud öko kauplustes müüakse lisaks eesti mahetoodetele imporditud mahekaupa ning ka mõningaid eesti tavatalutooteid. Samas ei peagi eeldama, et kõik kohalikud tooted igas kaupluses müügil oleksid, iga tootja võib endale kauplusi partneriks valida ja vastupidi. Kauplused kujundavad oma sortimenti vastavalt sellele, mis paremini müüb ja mis võiks olemasolevat sortimenti rikastada.

Varasemate aastatega võrreldes on kodumaiste mahetoodete sortiment oluliselt laienenud Prisma kauplustes, mistõttu 2009. aastal viidi sortimendi- ja hinnavaatlused läbi Stockmanni kaupluse asemel Prisma. Eesmärgiks oli neid vaatlusi teha võimalikult suure kodumaiste mahetoodete valikuga kauplustes. Vaatlused viidi kauplustes läbi võimalikult üheaegselt paari järjestikuse päeva jooksul nädala teises pooles peale suuremate mahetarnijate kaubaringe. Vaatlusaegade vahelisel ajal müügilolnud sortimenti (nt värsked mahemarjad) arvestati vaid kogu sortimendi võrdluses, kaupluste kaupa võrdluses seda arvestatud ei ole.

Tabel 3.1

Vaatluskuu esimesel nädalal ja aastas kokku eesti mahetoodete sortimendi osakaal Tallinna kauplustes kogu müügilolnud eesti mahetoodete sortimendist (%)

	2008.a	2009.a	Juuni 2009	Sept 2009	Nov 2009
Ökosahver	69	54	62	50	47
Ökotalukaup	36	47	44	38	51
Biomarket (Maa/And)	42	33	32	31	34
Tallinna Kaubamaja	23	18	21	21	21
Prisma	...	9	15	11	12
Tervitus.ee (e-pood)	...	30	32	34	33

Allikas: EKI

Kuna vaatlust tehti kolmel korral aastas ja osad mahetooted on müügil vaid hooajaliselt või võisid just vaatluspäeval olla otsas, siis realselt võivad need sortimendi osakaalud kaupluste kaupa olla siintoodust veidi suuremad. Antud osakaalud näitavad mitu protsenti kogu pakutavast eesti mahetoodete sortimendist oli kauplustes müügil vaatluse läbiviimise ajal.

Kohalikud mahetootjad kasutavad oma toodangu müügiks ja reklaamiks sageli ka erinevaid laatasid ja turgusid, kus pakutakse oma kaupa regulaarselt, teatud aktiivsematel kauplemisperiodidel või hooajal. Samuti osaletakse aeg-ajalt erinevatel teemaüritustel, kus tutvustatakse oma kaupu nii üksikult kui ka kollektiivselt ühise müügileti ärde koondunult. Ühiseid laatalu-üritustel osalemisi on juba mitmeid aastaid korraldanud Eesti Mahepõllumajanduse

Sihtasutus, kelle organiseerimisel on mahetootjad viimasel paaril aastal oma kaupu müünud järgmistes kohtades:

2008.a

Mahetoit maalt linna – mahetoidu näitus – Roela, 17. juuli

Eesti Talupäevad – Jäneda, 26.-27. juuli

Põlva Ökofestival „Rohelisem elu” – Karilatsi, 23. august

Tartu Maarjalaat – Tartu, 13. september

Võru Kerigoplatsi laad – Võru, 13. september

Eesti Vabaõhumuuseumi Leivakõrvase laad – Tallinn, 14. september

Suur Paunvere väljanäitus – Palamuse, 20. september

Võru Kerigoplatsi laad – Võru, 18. oktoober

2009.a

Green Expo – 23.-24. mai, Tallinn

Pühajärve laad – 11. juuli, Otepää

Eesti Talupäevad – 25.-26. juuli, Jäneda

Põlvamaa Ökofestival – 22. august, Põlva

Tartu Maarjalaat – 12. september, Tartu

Vabaõhumuuseumi leivakõrvase laad – 13. september, Tallinn

Suur Paunvere väljanäitus – 26. september, Palamuse

Tallinna Toidumess – 4.-5. november, Tallinn

Tartu Ökomess – 27.-29. november, Tartu

Suurem osa ökotoodete tootjad müüvad oma toodangut klientidele otse talust, neil on välja kujunenud oma kliendid. Osad tootjad pakuvad ka oma kodulehelt otse kontakteerumise ja tellimise võimalust.

Lisaks kauplustele on Eestis levinud ka mahetoodete pakkumine interneti teel. Eestis on ainult internetikaubandusega tegelevaid ökopoode kui on ka selliseid kauplusi, kus lisaks füüsilisele ostuvõimalusele kauplusest on võimalik kaupa tellida ka interneti teel. Erinevaid interneti lehekülgi, kus on võimalik mahetooteid (sh eesti mahetooteid) osta, on 2009. aasta lõpu seisuga kokku 15 (2008. aastal 8). 7 nimetatud interneti teel kauplejat omavad ka füüsilist kauplust, ülejäänud on orienteeritud peamiselt vaid interneti vahendusel müügile. Lisaks kogutakse mahetoodete tellimusi lihtsalt e-posti teel pakkumisi ja tellimusi saates (nt Lõuna-Eesti tootjad müüvad oma toodangut tellimuste alusel Tartus) ilma et selleks oleks loodud spetsiaalne ostukeskkond. Samuti toimub peamiselt e-posti ja telefoni vahendusel tellimine erinevatest nn toiduvõrgustiku-laadsetest organisatsioonidest (nt TÜ Lõuna-Eesti Toiduvõrgustik, Kagu-Eesti Talude toiduring, Kuusalu O.T.T jm), mis on üles ehitatud kauba kliendile kohale toimetamiseks teatud piirkondades.

2009. aasta aprillis peatati ainsa registreeritud ökorestorani (Saaremaa Maheköök, OÜ Saare Ökokeskus) tunnustamise otsus ning ametlikult ei tegutse hetkel ühtegi ökorestorani. 2009. aasta novembri esimesel poolel omandas õiguse pakkuda erinevaid jooke (kohv, tee, kakao, mahlatooted) OÜ Austan Loodust. Samas on teada, et mahetoorainet kasutavad mitmed eri-

nevad restoranid-kohvikud (Aed, Gloria, Egoist, NOP, Harmoonikum OÜ jne), aga neil ei ole mahekäitleja litsentsi ning oma roogasid nad ametlikult maheda nime all müüa ei tohi. Kui 2008. aastal siiski mõningates kohtades müüdi oma roogasid ökotoidu nime all, siis sel aastal seda enam ei teatud, vaid märgiti mõnikord valmistatud toidu juurde, et see on valmistatud ainult või peamiselt ökoloogiliselt puhastest toorainetest.

Võrreldes 2008. aastaga on kodumaiste mahetoodete märgistamine muutunud oluliselt arusaadavamaks ja selgemaks ning esineb märgatavalt vähem eksitavaid tootemärgistusi. Seda osaliselt seetõttu, et mitmed üleminekuajal olnud tootjad, kelle märgistus võis varem tarbijaid segadusse viia, on saanud õiguse kasutada ökomärki. Samuti on mitmed poed täiustanud omapoolset kaupade märgistamist ja mahetooded on tavatoodetest varasemast märksa kergemini eristatavad. Mõnedes kauplustes on sisse viidud erinevat värvi tähiste märkimine hinnasildile, mille alusel saab tarbija eristada müügilolevaid tava- ja ökotooteid. Lisaks on täiustunud lahtiste kaalukaupade (kartulid, aedviljad, puuviljad jm) märgistamine ning hinnasildilt saab infot nii selle kohta, kas tegemist on mahetootega kui ka sageli selle kohta, kes on konkreetse kauba tootja.

Samas saab mahetoodete märgistamist nii kaupadel kui kauplustes veelgi parandada ja riiklikku ökomärki kasutada senisest efektiivsemalt. Mitmete mahetoodete pakendil ei ole ökomärk toote nimetuse juures esiplaanil, vaid kuskil esmavaatest väljas. Samuti on kaupluste enda tervisliku või loodussõbraliku toote märgistused kohati eksitavad ja kauplused võiksid mahetoodete eristamiseks hinnasiltidele kleepida riikliku ökomärgise. Kui kauplustel endil neid kleebiseid pole, võiksid tootjad, vahendajad või tootjaorganisatsioonid need neile viia.

Tabel 3.2

Eestis toodetud mahetooteid müüvad kauplused ja müügikohad 2009. aastal

Jrk	Kaupluse nimi	Ettevõtte nimi	Asukoht	Aadress	Kodulehekülg	E-pood	Telefon	e-mail
Harjumaa								
1	Biokungla Loodustooted	FIE Tiit Vainjärv	Tallinn	Maneeži 5			6601136	
2	Biomarket	Loodusjõud OÜ	Tallinn	Gonsiori 2 (Kaubamaja B-maja)	http://biomarket.onepagefree.com/index.php		6691312	info@loodusjoud.ee
3	Biomarket	Loodusjõud OÜ	Tallinn	Paldiski mnt 102, Rocca al Mare Kaubanduskeskus	http://biomarket.onepagefree.com/index.php		6610696	
4	Biomarket	Loodusjõud OÜ	Viimsi	Randvere tee 6, Viimsi Kaubanduskeskus	http://biomarket.onepagefree.com/index.php		6000408	
5	Eestimaine Talukaup	Maahoole OÜ	Tallinn	Mai 2	www.maahoole.ee		5260010	tuuli@maahoole.ee
6	Eesti Loodustooted	Glob OÜ	Tallinn	Pärnu mnt 38			5110833	info@nature.ee
7	Harmoonikum	Harmoonikum OÜ	Viimsi	Pargi tee 8	www.harmoonikum.ee		6011717	info@harmoonikum.ee
8	Keskurg		Tallinn	Kiosk turul				
9	Kuusalu Tervisestuudio	Kuusalu Tervisestuudio	Kuusalu	Kuusalu tee 41a - 7	www.kuusalutervisestuudio.ee		5237718	taus@hot.ee
10	Loodusand	Tentare OÜ	Tallinn	Jaama 3	www.loodusand.ee		6700153	loodusand@loodusand.ee
11	Looduspere	Looduspere AS	Tallinn	Viru väljak 4	www.looduspere.ee	olemas	6101585	info@looduspere.ee
12	Looduspere	Looduspere AS	Tallinn	Regati pst 1	www.looduspere.ee		6396884	
13	Looduspere	Looduspere AS	Tallinn	Suur-Sõjamäe 4, Ülemiste keskus	www.looduspere.ee		6034737	
14	Mahekaup cash & carry ja hulgimüük	Aaarsen OÜ	Tallinn	Tammsaare tee 89, Tammsaare keskus	www.mahekaup.ee	olemas	6887788; 53761683	info@mahekaup.ee
15	Marjamaa talu müügilet Rocca al		Tallinn	Paldiski mnt 102, Rocca al Mare Kaubanduskeskus				

Jrk	Kaupluse nimi	Ettevõtte nimi	Asukoht	Address	Kodulehekül	E-pood	Telefon	e-mail
	Mare keskuses							
16	NOP pood & kohvik	Köleri Deli + Pood OÜ	Tallinn	Köleri 1	www.nop.ee		6032270	
17	Nõmme turg		Tallinn	Kiosk turul	www.nommeturg.ee		6701815	
18	Parim Pood	Austan Loodust OÜ	Tallinn	Müüriku 17	www.parimpood.ee			
19	Parim Pood	Austan Loodust OÜ	Tallinn	Rotermanni 5	www.parimpood.ee		6645019	
20	Pomona	Pomona OÜ	Tallinn	Kadaka tee 44	www.pomona.ee	olemas	6542720	
21-25	Prisma	Prisma Peremarket AS	Tallinn	5 kauplust	www.prismamarket.ee			
26	Roheline Tuba	Roheline Tuba OÜ	Tallinn	Paldiski mnt 93a/Humala 2a	www.rohelinetuba.ee		6096149	
27	Rotermanni turg		Tallinn	Rotermanni kvartal, Rotermanni väljak	www.rotermanniturg.ee		56505695	
28	Solarise Toidupood		Tallinn	Estonia pst 9, Solarise keskus	www.solaris.ee		6155100	
29	Stockmann	Stockmann AS	Tallinn	Liivalaia 53	www.stockmann.ee			
30	Tallinna Kaubamaja Toidumaailm	Tallinna Kaubamaja AS	Tallinn	Gonsiori 2 (Kaubamaja)	www.kaubamaja.ee			
31	Tervise Kauplus	Olesja Ševtšenko FIE	Tallinn	Telliskivi 61				
32	Viimsi taluturg		Viimsi	Rohuneeme tee 51				
33	Öko Talukaup	Austan Loodust OÜ	Tallinn	Herne 6	www.parimpood.ee		6463022	
34	Ökosahver	Ökosahver OÜ	Tallinn	Mulla 6a	www.sahver.ee	olemas	6738318	
35	Ökoviis	Ökoviis OÜ	Tallinn	Vesivärava 37, Torupilli Selver	www.okoviis.ee	olemas	6016280	
36	Ökoviis	Ökoviis OÜ	Tallinn	Rannamõisa tee 6b, Kakumäe Selver				

Jrk	Kaupluse nimi	Ettevõtte nimi	Asukoht	Address	Kodulehekülg	E-pood	Telefon	e-mail
Järvamaa								
37	Ökotreff	OÜ E-mesilane	Paide	Ringtee 2, Paide Maksimarket			56678558	emesilane@hotmail.ee
Läänemaa								
38	Olemise Rõõm	Olemise Rõõm OÜ	Haapsalu	Karja 17	www.olemine.ee		6750017	olemine@olemine.ee
39	Mahepood Allikas	Piper Group OÜ	Haapsalu	Posti 22	www.poodallikas.ee		56921119	
Lääne-Virumaa								
40	Biore Tervisestudio	MLXX Invest OÜ	Rakvere	Lai tn 18			3255800	info@biore.ee
Pärnumaa								
41	Riiamarii mahe-ja loodustoodete Pood	Besthallid OÜ	Pärnu	Hospitali 6			4470035	
42	Ökopood Naturaal	Straver OÜ	Pärnu	Rüütli 51a			4423046	info@naturaal.ee
43	Pärnu turg		Pärnu					
Raplamaa								
44	Rapla ökopood	Maret Sikstus, FIE	Rapla	Viljandi mnt 5			56606868; 4868522	
Saaremaa								
45	Looduse Ait	Looduse Ait OÜ	Kuressaare	Kauba 9			53732992	looduseait@tt.ee
Tartumaa								
46	Looduspere	Looduspere AS	Tartu	Ringtee 76, Tartu Lõunakeskus	www.looduspere.ee		7344710	
47	Lõuna-Eesti Öokeskus	OÜ Valete	Tartu	Oa 1	www.okokeskus.ee		58188881; 58188883	

Jrk	Kaupluse nimi	Ettevõtte nimi	Asukoht	Address	Kodulehekülg	E-pood	Telefon	e-mail
48	Publix	Severi Kaubanduse AS	Tartu	Ringtee 10	www.publix.ee		7303028	
49	Tartu Kaubamaja	Tallinna Kaubamaja AS	Tartu	Riia 1	www.kaubamaja.ee			
50	Tartu turg		Tartu					
51	Via Naturale	Via Naturale OÜ	Tartu	Lembitu 2	www.vianaturale.ee	olemas	7421509	evelin@vianaturale.ee
Valgamaa								
52	Ökosahver Pühajärve Puhkekodus	Ökosahver OÜ	Valga	Pühajärve		olemas	7661160	
Viljandimaa								
53	Parim Pood	Vikingmarket OÜ	Viljandi	Jakobsoni 2			4351351	
54	Viljandi turg		Viljandi					
Võrumaa								
55	Alt-Lauri talopuut (ökopood)	Kaja Kesküla	Võrumaa	Lauri talu, Rõuge			56953206	
56	Parim Pood	Vikingmarket OÜ	Võru	Jüri 15			56653377	
Üleriigilised kaupluseketid								
	Selver 34 kauplust	A-Selver AS	Tallinn 11 kauplust, Tartu 5 kauplust, Pärnu 3 kauplust, Narva 2 kauplust, Viljandi, Rakvere, Võru, Põlva, Valga, Jõgeva, Põltsamaa, Paide, Kuressaare, Hiiumaa, Keila, Jõhvi, Kohtla-Järve		www.selver.ee		6673140	agi.metsandi@selver.ee
	Rimi 19 kauplust	Rimi Eesti Food AS	Tallinn 9 kauplust, Tartu , Pärnu, Rakvere 2 kauplust, Viljandi, Narva, Jõhvi, Valga, Võru, Kuressaare		www.rimi.ee		6059400	info.ee@rimibaltic.com

Jrk	Kaupluse nimi	Ettevõtte nimi	Asukoht	Address	Kodulehekülg	E-pood	Telefon	e-mail
	Maksimarket 8 kauplust	ETK	Tallinn 2 kauplust, Võru 2 kauplust, Paide, Tartu, Viljandi, Rakvere					
	Konsum 62 kauplust	ETK	Tallinn 2 kaupl., Harjumaa 10, Tartumaa 9, Ida-Virumaa 5, Jõgevamaa 4, Valgamaa 4, Põlvamaa 3, Läänemaa 3, Võrumaa 3, Hiiumaa 3, Järvamaa 3, Pärnumaa 3, L-Virumaa 2, Raplamaa 2		www.etk.ee			
	Ülikooli Apteek 15 kauplust	Yliopiston Apteekki OÜ	Tallinn 3 kauplust, Kuressaare 2, Tartu, Haapsalu, Pärnu, Viljandi, Mustla, Narva, Jõhvi, Lihula, Viimsi, Keila		www.ya.ee		6691380	ya@ya.ee
	Apotheka 176 kauplust	Apteekide Koostöö AS	Tallinn 39 kauplust, Tartu 20, Harjumaa 11, Hiiumaa 6, I-Virumaa 15, L-Virumaa 11, Läänemaa 4, Järvamaa 4, Jõgevamaa 5, Põlvamaa 7, Pärnumaa 12, Raplamaa 3, Saaremaa 2, Tartumaa 8, Valgamaa 2, Viljandimaa 20, Võrumaa 7					
	Farmacia 37 kauplust	Patrika OÜ	Tallinn 20 kauplust, Tartu 3, Kohtla-Järve 2, Paide 2, Võru 2, Maardu, Sililamäe, Jõhvi, Haapsalu, Valga, Otepää, Tõrva, Narva					
Internetipõhised kauplused, võrgustikud								
1	Tervisekontor.ee	Loodusjõud OÜ	Tallinn	Tatari 7	www.tervisekontor.ee	olemas	6610696	
2	Tervitus.ee	Tervitus OÜ	Tallinn	Haabersti 5	www.tervitus.ee	olemas	5058710	info@tervitus.ee
3	Bioteek.ee	Bioteek.ee OÜ	Kohila	Lai 8	www.bioteek.ee	olemas	5065828	tellimine@bioteek.ee
4	Maakaup.com	MTÜ Elu Helgem Pool	Kuusalu	Kahala küla	www.maakaup.com	olemas	53646661	tellimus@maakaup.com
5	Laat.ee	MTÜ Virtuaalturg	Tallinn	Käo 52/12	www.laat.ee	olemas	5207021	info@laat.ee

Jrk	Kaupluse nimi	Ettevõtte nimi	Asukoht	Aadress	Kodulehekülg	E-pood	Telefon	e-mail
6	Kuusalu O.T.T (Otse Tootjalt Tarbijale)	O.T.T	Kuusalu	Kuusalu	http://kuusaluott.weebly.com/index.html	olemas	5237718	kuusaluott@gmail.com
7	TÜ Lõuna-Eesti Toiduvõrgustik	TÜ Lõuna-Eesti Toiduvõrgustik		Lauri küla, Rõuge	www.let.ee		5250977	info@let.ee
8	Kagu-Eesti Talude toiduring							
9	Maatoit.ee	Narnia OÜ	Pärnumaa	Laadi küla, Tahkuranna vald	www.maatoit.ee	olemas	56616258	krista@narnia.ee
10	Head Eesti Asjad				http://headeesτίαςjad.ee	olemas		teave@headeesτίαςjad.ee
11	Tagurpidi Lavka MTÜ	Tagurpidi Lavka MTÜ	Tallinn		http://tagurpidilavka.wordpress.com		5257838	lavka.tagurpidi@gmail.com
12	Elavtoit.com	OÜ Softpro			www.elavtoit.com		56206727	argo@elavtoit.com

Allikas: EKI

3.2 Kohalike mahetoodete sortiment

Kauplustes müügiloleva Eestis toodetud mahetoodete sortimendi väljaselgitamiseks viis EKI Tallinna suurema mahetoodete valikuga kauplustes läbi sortimendi- ja hinnavaatlusi. Vaatlused toimusid 2008. aasta juuni, septembri ja novembri alguses. Igal vaatluskorral külastati 5 kauplust Tallinnas: Tallinna Kaubamaja Toidumaailma, Kristiine Keskuse Prisma, kauplusi Biomarket (Viru keskus), Ökosahver (Mulla 6a) ja Ökotalukaup (Herne 6). Lisaks registreeriti võrdluseks eesti mahetoodete sortiment ka internetipoes Tervitus.ee. Käesoleval aastal märtsis vaatlust läbi ei viidud, sest uuring telliti alles juunis.

Vaatluste käigus registreeriti kodumaiste mahetoodete nimed, tootjad, pakendi suurused ja hinnad. Sama kauba erinevas suuruses pakendid ja erinevate tootjate ühenimelised (nt pärnaõie tee) kaubad on arvestatud sortimendi hulka eraldi tootenimetustena. Lisaks küsiti kauplustest vaatluste vahelisel perioodil müüdud hooajatoodete nimetusi. Need tooted lisati aasta kokkuvõtte andmetesse. Kahtluse korral, kas tegemist on ametlikult tunnustatud tootja poolt pakutava mahetooteaga, siis kontrolliti tootjate andmeid VTA ja TTI mahetöötlejate ja -tootjate registritest. Kui müügil leiati tooteid, mis esmapilgul tundusid mahetooted (nt olid maheviitega), kuid tegelikult hiljem uurides selgus, et ametlikku tunnustust tootjal/töötlejal ei olnud, siis sellist toodet mahetoodete nimekirja ka ei lisatud.

Uuringust selgus, et 2009. aastal juunist novembrini **müüdi Eestis kauplustes üle 400 erineva Eestis toodetud mahetoidukauba** (eelmisel aastal üle 300). Seega kodumaiste mahetoodete sortimenti lisandus aastaga üle 100 toote. Suurema osa mahetoodete sortimendist moodustasid maitse- ja -ravimtaimed (28%), kartul ja köögiviljad (24%) ning teraviljatooted (17%). Enim on 2009. aastal kasvanud puuvilja ja marjade ning nendest valmistatud toodete valik ning sellega ka nende osakaal kogu kodumaiste mahetoodete sortimendis – 2009. aastal 16% ja 2008. aastal 5% sortimendist. Paljusid maheköögivilju ja -marju müüakse värskena ainult hooajal. Paljusid köögivilju oleks võimalik müüa ka pikema perioodi jooksul, kuid tootmiskogused on veel väikesed ja kaup saab enne uue saagi valmimist otsa. Siin aitaks veelgi parem koostöö tootja, vahendaja ja kaubanduse vahel olukorda kindlasti parandada ning niimoodi nii mõnegi kodumaise mahetoote tootmiskaudu suurendada ning müügiaega pikendada. Äripartnerite vahelise usalduse tekkimiseks kulub oma aeg ja seda on kindlamates majandusoludes teha selgelt lihtsam, kui praegusel keerulisel ajal. Järk-järguline turuareng on tulevikku silmas pidades jätkusuutlikum kui kampaania korras hüppeliselt saavutatud edu.

2008. ja 2009. aastad on head näited sellest, kuidas mahetöötlemise areng, ka väikeettevõtete, mõjutab oluliselt kogu maheturu arengut Eestis. Sama on näha ka teistes riikides, kus maheturud on aastas kasvanud kolmandiku võrra või enamgi ning kus maheturu arengu peamisteks mootoriteks on olnud kas mõned suured tööstusettevõtted või rida väiksemaid mahesaaduste töötlejaid, kes on hakanud mahetooteid tootma. Osades riikides võib selliseks mootoriks pidada ökopoodi või kaubanduskette, kes on kas loonud oma mahetoodete kaubamärgi ja erinevatelt tootjatelt tellinud laias valikus seda kandvaid tooteid või võtnud müügile laias valikus mahetooteid ja läbi nende oma kauplusi tarbijaile atraktiivsemaks muutnud.

Uute väiketöötajate turuletulek Eestis on ka märk sellest, et varasemad töötlemis- ja turunduskoolitused hakkavad tasahilju vilja kandma. Seda tööd tuleks jätkata, sest mida rohkem positiivseid näiteid tublide ettevõtete kohta, seda rohkem julgustab see teisigi, et oma tege- mistega mõttest ja ideest müügivalmis toodeteni jõuda. Töötlemise arendamist vajavad eel- kõige mahepiima-, teravilja-, liha- ning puuvilja- ja marjasektor. Neis sektorites on mahetoor- ainebaas olemas, kuid töötlemise vähesuse tõttu ei jõua sellest suur osa endiselt mahetoodete tarbijani.

Terviklik müügilolnud eesti mahetoodete nimekiri on toodud lisas 1.

Tabel 3.3

Eestis toodetud mahetoidukaupade sortiment kauplustes 2008-2009. aastal

	Kokku 2008	Kokku 2009	Muutus '09/'08 +/- %	Juuni 2009	Sept 2009	Nov 2009
Tootenimetuste arv						
Kokku kõik eesti mahetooted	311	412	33	165	252	295
sh piimatooted	28	29	4	29	23	27
teraviljatooted ja kaunviljad	59	69	17	52	49	63
lihatooted	20	26	30	21	22	22
munad	2	2	0	2	2	2
kartul ja köögivili	84	99	16	13	58	47
puuvili ja marjad	15	64	4,3 korda	1	27	45
maitse- ja ravimtaimed, kohvijook	87	115	35	44	64	81
mesi ja meetooted	16	8	-2 korda	3	7	8
Osakaal sortimendis, %						
Kokku kõik eesti mahetooted	100,0	100,0		100,0	100,0	100,0
sh piimatooted	9,0	7,0		17,6	9,1	9,2
teraviljatooted ja kaunviljad	19,0	16,7		31,5	19,4	21,4
lihatooted	6,4	6,3		12,7	8,7	7,5
munad	0,6	0,5		1,2	0,8	0,7
kartul ja köögivili	27,0	23,8		7,9	23,0	15,9
puuvili ja marjad	4,8	15,5		0,6	10,7	15,3
maitse- ja ravimtaimed, kohvijook	28,0	27,9		26,7	25,4	27,5
mesi ja meetooted	5,1	1,9		1,8	2,8	2,7

Allikas: EKI

4. Eestis toodetud mahetoodete müügikäive

Toiduainete jaemüügikäibe väljaselgitamiseks kasutati Statistikaameti toiduainete jaekaubandusettevõtete jaekäibe andmeid jooksevhindades. Kuna need ei sisalda talunikelt otsemüügi andmeid ja turgudel tootjate ja töötlejate poolt müüdud käibeid, siis suurendati SA andmeid nende hinnangulise käibe võrra. Selle hinnangu tegemisel võeti aluseks EKI tarbijauuringutest selgunud toidukaupade ostude osakaalud tootjalt ja turgudelt erinevates kaubagruppides ning Statistikaameti leibkonnauuringust selgunud elanike toidukaupade ostusummad. Sellega lisandus ettevõtete toiduainete jaekäibe 2008. aastal 6%, 2007. ja 2006. aastal 5%. Samuti korrigeeriti käesolevas töös varasemate aastate jaemüügikäibe numbreid vastavalt Statistikaameti poolt tehtud muudatustele.

Selgus, et 2008. aastal müüdi Eestis toiduaineid ligi 20 mlrd krooni eest. Sellesse ei ole arvestatud alkohoolsete jookide ja tubakatoodete müügikäivet. Toiduainete kogu müügikäive oli seega 13% suurem kui eelmisel aastal. Kui eelmise aasta uuringus ei olnud toiduainete üldisesse jaekäibesse arvestatud taludest otsemüüki ning tootjate ja töötlejate müüki turgudel, siis käesolevas uuringus on need hinnanguna ettevõtete toiduainete jaekäibe lisatud. Toiduainete üldine jaekäive sisaldab samas nii kodumaiste kui importtoiduainete müüki.

Tabel 4.1

Toiduainete jaemüügikäive Eestis (mlrd kr)

	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%
Toiduained (v.a alkohoolsed joogid)	15,4 ¹	17,6 ¹	19,8	12,5

¹ korrigeeritud

Allikad: SA, EKI arvutused

Kohalikke mahetoidutooteid müüdi Eestis 2008. aastal kokku ligikaudu 46 mln krooni eest. Seda oli ligi 50% enam kui aasta tagasi. Käesolevas töös korrigeeriti varasemate aastate mahetoodete müügikäibeid vastavalt algandmete muutumisele ja meetodika täpsustamisele. Seega on viimase kahe aastaga Eestis toodetud mahetoidutoodete müügikäive suurenenud ligi 70%. See on eelkõige saavutatud tänu mahetoodete töötlemise aeglasele, kuid edukale edenemisele ja ökotoodete jaekaubandusvõrgu arengule. Seni on mahetöötlemise arendamisega Eestis tegelenud põhiliselt väikeettevõtted ja müümisega põhiliselt tootjad ise või väikepoed. Kaubanduse puhul võib erandiks pidada mahepiimatoodete müüki, mille osas on turul oluline osa suurtel toidukauplustel. 2009. aastal müüakse osades suurtes ketikauplustes ka maheleiba ja -jahusid.

Kogu toidukaupade (sh importtooted) jaekäibest moodustasid Eestis toodetud mahe- tooted 2008. aastal seega 0,23%. See on suurem osakaal kui varasematel aastatel ja kasv on olnud kiirem kui 2008. aastal. Järjest suurem osa kodumaiste mahetoodete müügikäibest tuleb kauplustest, otsemüügi osakaal väheneb. Kui 2006. aastal tuli ligikaudu neljandik eesti

mahetoidukaupade müügikäibest kauplustest, siis 2008. aastal juba pool. Samal ajal on ka taludest otsemüügikäibed veidi suurenenud. Kaupluste positsiooni tugevnemist kodumaiste mahetoodete müügil on tinginud nii ökokaupluste lisandumine Eesti jaekaubandusmaastikule ja suurte toidukaupluste varasemast suurem huvi mahetoodete vastu kui ka suurema arvu töödeldud mahetoodete turuletulek. Praegusi arenguid vaadates, võib öelda, et mahetoodete müüginahud kauplustes ja üldse kokku suurenevad jõudsalt ka 2009. aastal. Turupotentsiaali mahetoodete müügikäibe kasvu suurenemisele ja ka mahetoidutoodete osakaalu kasvule üldises toidukaupade jaekäibes on lähiaastail piisavalt. Selle potentsiaali realiseerimiseks tuleb eelkõige edendada mahetöötlemist, samuti tegeleda tarbijateavitusega.

Tabel 4.2

Eestis toodetud mahetoodete hinnanguline müügikäive Eesti turul (v.a eksport)

	Müügikäive (mln krooni)				Osakaal mahetoodete müügikäibest (%)		
	2006 ¹	2007 ¹	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Mahetooted kokku	27,4	31,6	46,2	46	100,0	100,0	100,0
sh mahepiimatooted	12,7	13,4	19,2	43	46,4	42,4	41,6
mahetera- ja -kaunviljatooted	0,4	1,2	3,3	2,8 korda	1,5	3,8	7,1
mahekartul ja -kõögivili	8,1	10,4	7,7	-26	29,6	32,9	16,7
mahepuuvili ja marjad	3,2	2,3	5,5	2,4 korda	11,7	7,3	11,9
mahe maitse- ja ravimtaimed	2,1	2,9	4,0	38	7,7	9,2	8,7
maheliha	0,1	0,3	5,2	17,3 korda	0,4	0,9	11,3
mahemunad	0,3	0,3	0,7	2,3 korda	1,1	0,9	1,5
mahemesi	0,5	0,8	0,6	-25	1,8	2,5	1,3

¹ korrigeeritud
Allikas: EKI

Tabel 4.3

Toidukaupade ja mahetoidukaupade jaemüügikäive (mln kr)

	Müügikäive (mln kr)				Osakaal toiduainete müügikäibes (%)		
	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/-%	2006	2007	2008
Toiduained	15 400 ¹	17 600 ¹	19 800	13	100,0	100,0	100,0
sh eesti mahetoiduained	27,4 ¹	31,6 ¹	46,2	46	0,18	0,18 ¹	0,23
sh kauplustest	6,9 ¹	9,2 ¹	23,1	2,5 korda	0,05	0,05 ¹	0,12
otsemüügist	20,5 ¹	22,4 ¹	23,1	3,1	0,13	0,13 ¹	0,12

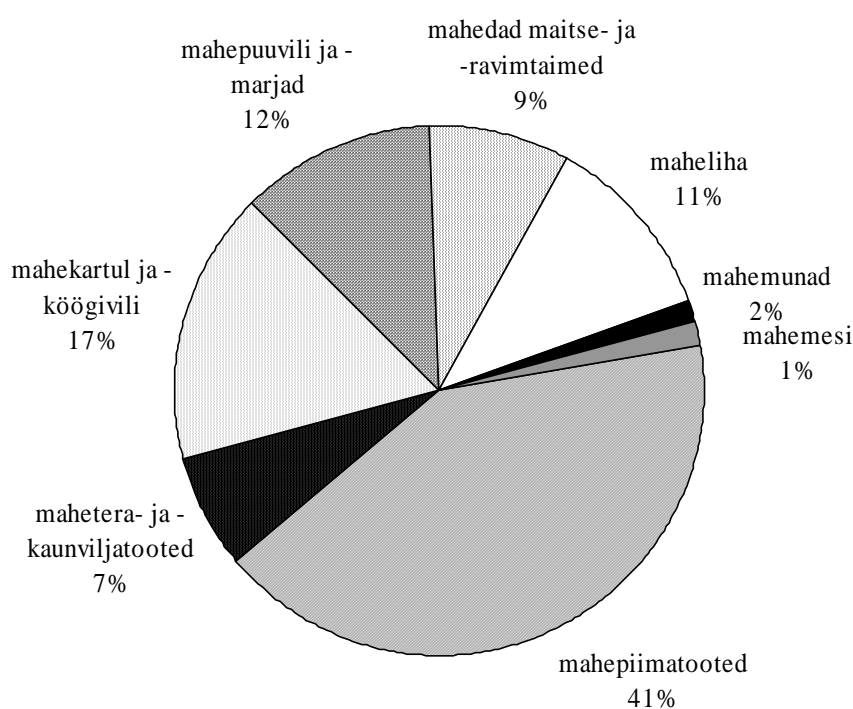
¹ korrigeeritud
Allikad: SA, EKI

Mahesaaduste osakaal müügikäibes oli 2008. aastal jätkuvalt suurim maitse- ja ravitaimede grupis (5,6%). Osakaalult järgnesid mahemesi (0,8%), piimatooted (0,5%) ning kartul ja köögivili (0,5%). Teiste mahetoodete osakaalud tootegrupi müügikäibes olid väiksemad.

Suurima osa (41%) kodumaiste mahetoodete jaekäibest andsid jätkuvalt mahepiima ja -piimatoodete müük. Aastaga suurenes oluliselt maheteravilja, -puuvilja ja -marjade ning mahe-liha osakaal Eestis toodetud mahetoodete müügikäibes. Seega müügikasv toimus neis toote-gruppides, kus oli näha mahetöötlemise aktiveerumist.

Joonis 4.1

Eestis toodetud mahetoidukaupade müügikäibe jagunemine 2008. aastal (kokku 46,2 mln kr)

Allikas: EKI

Kui jagada kodumaise mahetoidu müügikäive elanike arvuga, selgub, et 2008. aastal osteti Eestis toodetud mahetooteid ligikaudu 34.50 krooni eesti ühe elaniku kohta. Seda oli ligi 11 krooni võrra enam kui aasta eest.

Koos kodumaiste mahetoodete müügi kasvuga suurenes 2008. aastal ka imporditud mahetoodete müük. Imporditud mahetooteid müüakse valdavalt neis tootegruppides, kus kohalike toodete sortiment puudub või ei ole piisav või kui Eestis toodetud toodangu osas tekivad tarneaugud. Osa mahetoodete tarbijaid soovivad aga aastaringi mahesaadusi osta ning eelistavad imporditud mahetooteid kodumaisele tavatootele.

Tabel 4.4

Kodumaiste mahetoodete ostud keskmiselt ühe elaniku kohta (krooni)

	2006	2007	2008	Muutus '08/'07 +/- krooni
Mahetooted kokku	20.39	23.55	34.46	10.91
sh mahepiimatooted	9.45	9.99	14.32	4.33
mahetera- ja -kaunviljatooted	0.30	0.89	2.46	1.57
mahekartul ja -köögivili	6.03	7.75	5.74	-2.01
mahepuuvili ja marjad	2.38	1.71	4.10	2.39
mahe maitse- ja ravimtaimed	1.56	2.16	2.98	0.82
maheliha	0.07	0.22	3.88	3.66
mahemunad	0.22	0.22	0.52	0.30
mahemesi	0.37	0.60	0.45	-0.15

Allikas: EKI

Eesti suuremates mahesaadusi müüvates kauplustes moodustavad kodumaised mahetooted ligikaudu 5-20% mahetoiduainete müügikäibest. Väiksemates ökopoodides on selles osas erinevused suuremad - osades on eesti mahetoidutoodete osakaal vaid mõni protsent, osades ulatub see käesoleval aastal juba 50%-ni, varasematel aastatel oli tootenappuses see protsent sealgi väiksem. Suurema arvu kodumaiste mahetoodete müügiletulekuga on turule tekkinud juurde ka mahetoodete müüjaid, nii suuri kui väikseid. 2008. aastal lisandusid mahesaaduste müüjate nimekirja põhiliselt väikepoed, 2009. aastal lisaks neile ka rida suuri tavatoidukauplusi. Eeldades, et Eestis toodetud mahetooted on viimasel kolmel aastal moodustanud 15% kauplustes müüdud kogu mahetoodete müügikäibest, siis müüdi Eestis mahetoidutooteid 2008. aastal kokku hinnanguliselt 150-200 mln krooni eest (2007.a 93 mln kr, 2006.a 73 mln kr). Sellega suurenes mahesaaduste (import+kodumaine) müügikäive Eestis viimase aastaga 1,5-2 korda ning selle osakaal tõusis 0,5%-lt 0,8...1%-ni toidukaupade kogu müügikäibest. Selline hinnang on aga väga ligikaudne. Täpsema käibe leidmiseks oleks vaja imporditud mahetoiduainete müügikäivet detailsemat uurida kas eraldi uuringuga või vastavate statistiliste andmete kogumisega. Nt Taanis peavad ettevõtted oma mahetoodete müügikoguseid ja -käibeid esitama regulaarselt tootegrupiti sealsele statistikaametile ning nii on võimalik saada ka täpsem ülevaade mahetoodete müügist kaubanduses.

Võrdluseks **Soomes** osteti mahetooteid (kodumaine + import) 2008. aastal kokku 1,158 mlrd krooni eest (2007.a 970 mln kr). See moodustas 1% kogu elanike toidukaupade ostusummast. Aastaga suurenes mahesaaduste ostusumma üle 19%, võrreldes 2005. aastaga on kasv olnud 44%. Seega on maheturg Soomes viimasel neljal aastal kasvanud 9-19% aastas.

Suurema osa mahekäibest moodustasid Soomes 2008. aastal joogipiim (21,3%), köögivili (18,1%), jahu ja helbed (7,8%), liha ja lihasaadused (7,8%), munad (7,5%), teised piimatooted (7,5%) ja leib (6,6%). Finfood andmetel on 2009. aastal Soomes müügil üle 2500 kohaliku mahemärgiga toote.

Tabel 4.4

Soome elanike mahetoidukaupade ostukulude jagunemine tootegrupiti (%)

Mahetooted	2007	2008
Kõik mahetooted kokku	100,0	100,0
sh mahepiim	17,2	21,3
muud maheköögiviljad	13,3	12,3
värsked maheleivad	10,5	6,6
mahejahud, -helbed	8,1	7,8
mahemunad	7,6	7,5
muud mahepiimatooted	7,5	7,5
mahepuuviljad, -marjad	7,3	7,5
mahetomatid	6,4	5,8
maheliha ja -lihatooted	6,1	7,8
mahejoogid (kohv, karastusjoogid, õlu jne)	4,3	4,8
mahetoiduõli	2,0	1,4
muud mahetoiduained	9,5	10,0

Allikas: AC Nielsen

Mahetoodete osakaal on Soomes suurim elanike munade ostudes (7,4%). Elanike poolt 2008. aastal ostetud jahudest ja helvestest olid mahedad 4,5%, köögiviljadest 2,7% ja lastetoitudest 2,4%. Teistes tootegruppides oli mahetoodete osakaal väiksem.

Tabel 4.5

Mahetoodete osakaal Soomes elanike toidukaupade ostukuludes tootegrupiti (%)

Mahetooted	2007	2008
Kõik mahetooted kokku	0,9	1,0
Mahemunad	7,6	7,4
Mahejahud, -helbed	4,5	4,5
Maheköögiviljad	2,5	2,7
Mahelastetoidud	1,8	2,4
Mahepuuviljad, -marjad	1,2	1,4
Mahepiim ja mahepiimatooted	1,1	1,4
Mahekohv, -tee ja -kakao	1,0	1,2
Mahepasta ja -riis	2,0	1,1
Värsked mahepagaritooted	0,9	0,6
Mahetoiduõli ja -toidurasvad	0,7	0,5
Mahedad kuivikleivad, -küpsised	0,6	0,5
Maheliha ja -lihatooted	0,3	0,5

Allikas: AC Nielsen

Mahetoodete tarbimiskäitumiselt jagunevad Soome tarbijad 4 rühma:

- 1) aktiivsed mahetarbijad - 5% leibkondadest, kelle maheostud moodustavad olenevalt tootegrupist 4-100%, kes ostavad mahetoitu enam kui korra nädalas ja kulutavad mahetoidule aastas keskmiselt 4287 krooni. Nende ostud moodustavad 52% kogu mahekäibest. Nende hulgas on palju noori, kes on veel üksikud või on väikelaste vanemad.
- 2) regulaarsed mahetarbijad - 17% leibkondadest, kelle maheostud moodustavad toiduostudest 0,8-3,99%. Nende ostud moodustavad 30% kogu mahetoodete jaekäibest Soomes. Nad ostavad mahetooteid sagedamini kui korra kuus ja nad kulutavad mahetoodetele aastas keskmiselt 720 krooni. Nendesse leibkondadesse kuuluvad põhiliselt eakamad üksikud inimesed.
- 3) proovijad - 48%, kelle mahetoodete osakaal üldises toidukaupade ostukorvis on väga väike (alla 0,8%). Nemad ostavad mahetooteid keskmiselt 5 korda aastas ning nende ostud moodustavad kokku 16% kogu mahetoodete jaekäibest Soomes. Kogu mahetoodete tarbijaist neljandik kuulub kõige kõrgema sissetulekuga leibkondade hulka, kuid kõrged sissetulekud ei tähenda veel mahetoodete aktiivset tarbimist, nagu tavaliselt arvatakse.
- 4) mittetarbijad - 32% leibkondadest.

Rootsis müüdi mahetooteid kauplustest 2008. aastal ligi 10 mlrd Eesti krooni eest. Selle seas olid nii kodumaised kui ka imporditud mahetooted. Mahetoodete müügikäive suurenes aastaga ligi 30% ning mahetoodete osakaal kaupluste toidukaupade (v.a alkohol) müügikäibes tõusis 3,4%-ni (2007.a 2,6%). See tähendab, et keskmiselt osteti Rootsis mahetooteid 1891 Eesti krooni eest leibkonna kohta. Mahetoodete osakaal toidukorvis on suurim üksikute lasteta inimeste puhul.

Taanis müüdi mahetoidukaupu 2008. aastal 9,7 mlrd Eesti krooni eest. Käibekasv võrreldes aastatagusega oli ligi 29%. Ligi 27% mahetoodete müügikäibest moodustasid piimatooted, 8% teraviljatooted (v.a riis), 8% liha ja lihasaadused ja 6% munad, ülejäänud kaubagruppide osakaal mahekäibes oli väiksem. Suurem osa mahetoidust müüakse Taanis supermarketite ja säästukaupluste kaudu. 2008. aastal saadi 32,8% mahetoodete müügikäibest supermarketitest, mis oli suurima osakaaluga mahetoodete müügikoht. Vaid 11% mahetoodete müügikäibest tuli nn alternatiivsetest müügikanalitest (talupoed, tellimusmüük, laatadel müük, tervisepoed).

Saksamaal hinnatakse 2008. aasta maheturu müügikäivet 89-92 mlrd kroonile ning see suurenes eelmise aastaga võrreldes 10%. See sisaldab nii tootjatelt otsemüüki kui kauplustest müüki. Alates 2000-ndate aastate algusest on Saksamaal tavatoidukaupluste (sh säästukauplused) osakaal mahetoodete müügis oluliselt suurenenud ning need on saanud põhiliseks mahetoodete ostukohtadeks. Varasematel aastatel osteti seal suurem osa mahetoodetest spetsiaalsetest ökokauplustest, kuid sealt müügi kasv on viimastel aastatel olnud tagasihoidlikum kui tavatoidukauplustes. Maheturu arengut Saksamaal ongi viimastel aastatel vedanud just tavatoidukauplused. Suure panuse sellesse arengusse on andnud ka mahetoodete müük säästukauplustes.

Tšehhis osteti mahetooteid 2008. aastal ligi 814 mln Eesti krooni eest. Seda oli üle 40% rohkem kui aasta tagasi. Maheturumahu kiirele arengule aitasid kaasa kauplusekettide oma mahekaubamärgiga tooted. Ekoconnecti andmete kohaselt oli 2009. aasta juulis Tšehhis turul üle 1300 mahetoidutoote. Neist enim oli Tesco kaubamärgiga mahetooteid (108 nimetust). Kauplusekettidest järgnesid Interspar kaubamärgiga Natur pur (98), Albert kaubamärgiga Bio (60), Rossmann (49) ja Billa (40). Tšehhid kulutasid eelmisel aastal tervise- ja mahetoidukauplustes ligi 13 mln eurot, mis on vaid 11% rohkem kui 2007. aastal. See näitab, et eripoed kaotavad turgu tavalistele marketitele. See trend on ilmnunud juba alates 2005. aastast.

2008. aastal müüdi mahetoitu otse taludest ja taluturgudel enam kui 15 mln Eesti krooni väärtuses. Lisaks jätsid tšehhid mahetoidu eest 6,7 mln krooni restoranidesse. Kõige jõudsamalt kasvas eelmisel aastal pagaritoodete müük (4,4 korda). Maheda puu- ja köögivilja müügi käive kasvas aastaga 61% jõudes ligi 69 mln Eesti kroonini. Tšehhid eksportisid eelmisel aastal mahetoitu 1,1 mlrd Eesti krooni eest, seda oli 45% rohkem kui 2007. aastal. Peamiselt läks kaup Slovakkiasse, Poola ja teistesse Ida-Euroopa riikidesse. Lääne-Euroopasse müüdi peamiselt maheteravilja ja -lihavedeid.

Registreeritud mahetöötajate arv kasvas 2008. aastal Tšehhis 176-lt 429-le. 2009. aasta juunis oli Tšehhi Vabariigis üle 2500 mahepõllumehe, kes kasutasid rohkem kui 10% riigi põllumajandusmaast. Hoolimata mahetootmise kasvust on rohkem kui pool jaeturul müüdavast mahetoidust sisse ostetud teistest riikidest.

(Allikas: www.maheklubi.ee, www.ekoconnect.org)

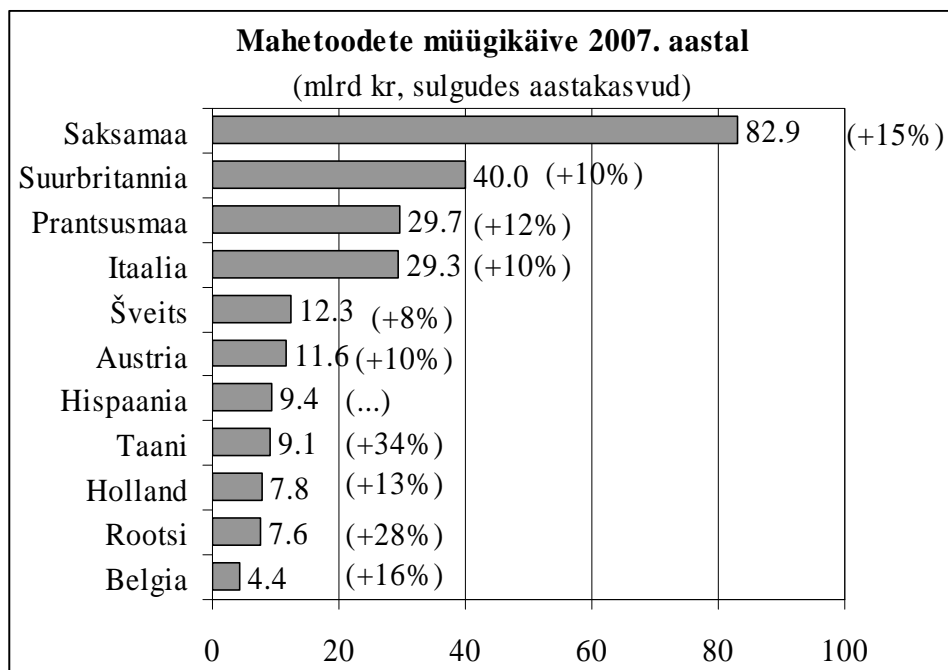
Maailma suurim mahetoidu turg asub **USA**-s. 2008. aastal müüdi seal mahekaupu (sh mahe-toit, -kosmeetika ja -puuvillatooted) ligikaudu 434 mlrd Eesti krooni eest. Mahetoodete müügi käive oli USA-s 17% suurem kui eelmine aasta.

Euroopa suurim mahetoidu turg on Saksamaal, sellele järgnevad Suurbritannia, Prantsusmaa ja Itaalia. Kui võrrelda aga mahetoodete müügi käivet 1 elaniku kohta, siis olid Euroopas 2007. aastal liidrikohal Taani ja Šveits, kus osteti mahetoitu keskmiselt vastavalt 1659 ja 1643 Eesti krooni eest aastas ühe elaniku kohta. Selles võrdluses jääb Eesti oluliselt suurematest Euroopa maheriikidest maha, sest Eestis osteti 2007. aastal mahetoidukaupu keskmiselt 69 krooni eest elaniku kohta.

Mahetoodete osakaal toidukaupade müügi käibes oli 2007. aasta andmetel suurim jällegi Taanis (6%). Veidi jäid maha Austria (5,3%) ja Šveits (4,6%). Näiteks Rootsis oli see osakaal 3%, Soomes 0,9% ja Eestis hinnanguliselt 0,5%.

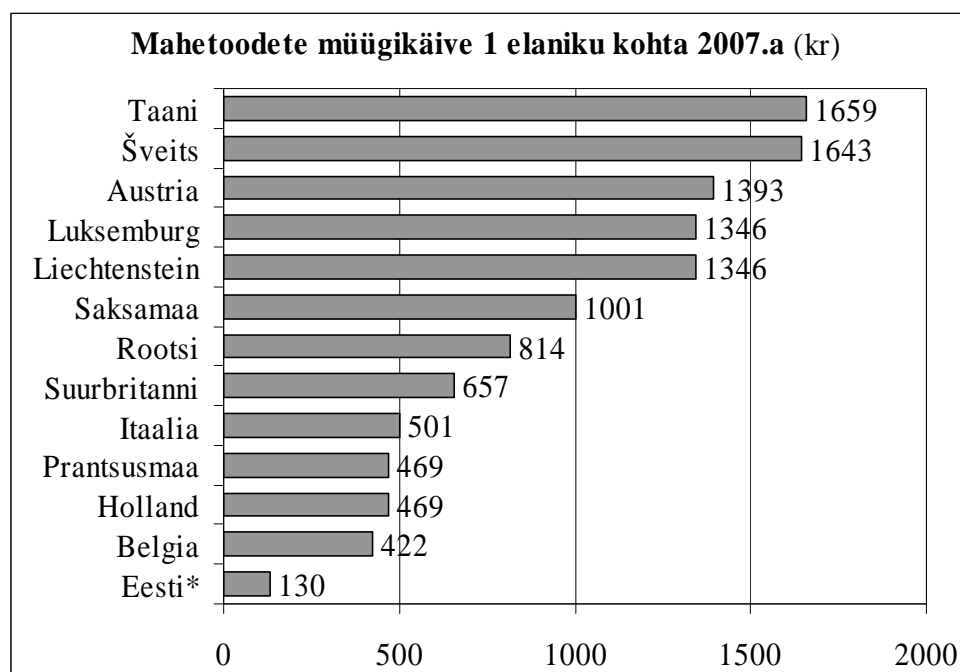
2008. aasta mahetoodete müügi käibeks maailmas hinnatakse 734 mlrd krooni. Endiselt peetakse mahetoodete turukasvu potentsiaali suureks. Suurt turukasvu oodatakse lähiaastail nii Skandinaaviamaades kui ka Ida- ja Kesk-Euroopas. Maailma mahetoidu turu kasvuks prognoositakse lähiaastail ligikaudu 82 mlrd krooni aastas.

Joonis 4.1

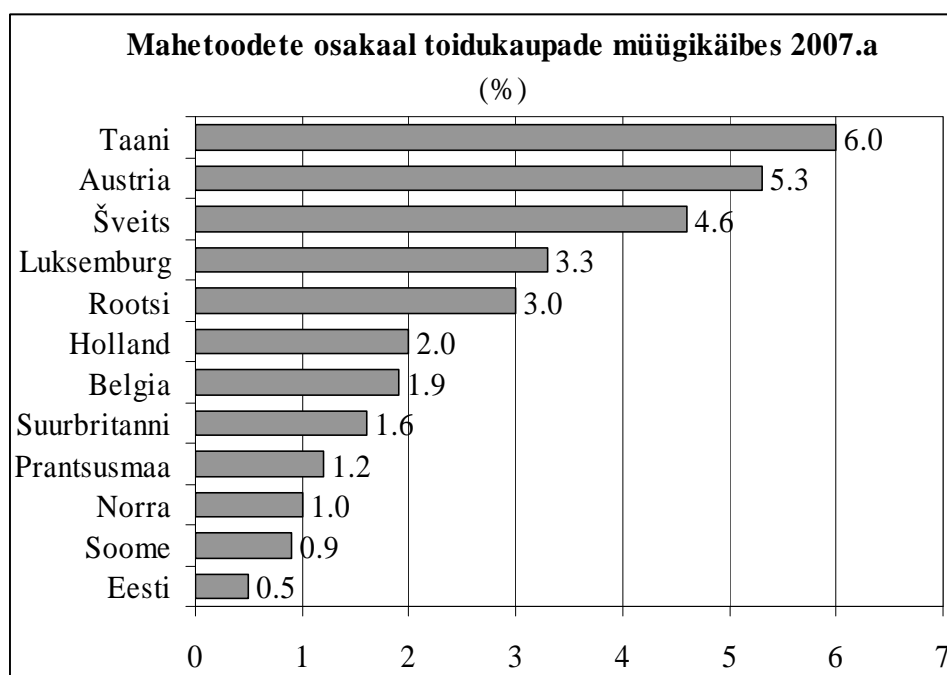
Allikad: ZMP, FiBL, Aberystwyth University

Joonis 4.2

* koos impordiga, ligikaudne hinnang

Allikad: ZMP, FiBL, Aberystwyth University, EKI

Allikad: ZMP, FiBL, Aberystwyth University, EKI

Käesolev uuring näitas, et kuigi Eesti maheturg on veel väike, on muutused 2008. ja 2009. aastal olnud kiired. Mahetunnustusega töötajate arvu pidev suurenemine annab lootust, et kodumaiste mahetoodete müügikäibe kasv jätkub ka lähiajal. Sellel turul on aga ruumi veel paljudele väikeettevõtetele või ka suurematele. Töötlemise edasine edendamine ongi praegu Eesti maheturu arengu seisukohalt esmatähtis, eriti neis sektorites, kus suur osa mahetooraainest maheturule ei jõua ja segatakse tavatoodangu hulka (nt piimatooted, teraviljatooted, puuviljad). Seetõttu tuleks väikeettevõtjatele töötlemiskoolituste korraldamist jätkata, samuti luua rohkem selliseid kohti, kus väiketootjad saaksid oma toodetud toorainest ametlikult tunnustatud valmistooteid toota (nt Polli Tootearenduskeskus).

Mahetootjatelgi tasub vahendajate või kaubandusega suhelda või lugeda uuringuid, selgitamiseks välja milliseid kodumaisteid mahesaadusi turul enam napib (nt köögivilid) ja siis neid tootma hakata.

Praeguseks on Eestis välja kujunenud üpris hea mahekaupluste võrgustik, kes kõik tegelevad päevast-päeva ka tarbijakoolitusega, mis on väga vajalik. Pidevalt uute kodumaiste mahetoodete turuletulekuga on võimalik mahetoidu alast infot jooksvalt avalikkuse huviorbiidis hoida ja seda võimalust ei tohiks mahetoodete pakkujad (tootjad, müüjad) kasutamata jätta.

Mahetöötlemise kitsaskohtade lahendamiseks ei ole tõenäoliselt kaugel see aeg, kui kodumaiste mahetoodete müügikäive ületab mahepõllumajandustoetustele kulutatud summad. See ei ole aga eesmärk omaette, sest mahetootmisega kaasneb lisaks toodangule ka puhas ja mitmekesise kooslusega looduskeskkond, mida saavad nautida nii eestimaalased kui ka meid külastavad välis turistid.

Kokkuvõte

2008. aastal suurenes mahepõllumajanduslikult haritav maa Eestis 87 tuh hektarini, sh oli üleminekuaja läbinud maad 72 hektarit. Seega 10,9% kogu Eesti põllumajandusmaast on mahe, üleminekuaja läbinud oli 9% kogu põllumajandusmaast. Nende näitajatega on Eesti Euroopas ja ka maailmas esimeste hulgas.

2008. aastal oli 37% Eesti lammastest, 7% veistest ja ligi 3% lehmadest maheloomad.

2008. aasta lõpuks oli Eestis 3% mahetootjaid rohkem kui aasta tagasi, kokku oli neid 1245. Mahetoodete töötlejaid oli 2008. aasta lõpu seisuga Eestis kokku 32 (2007.a lõpus 22), neist 27 tegelesid mahetaimekasvatussaaduste ja 7 maheloomakasvatussaaduste töötlemisega. Mahetöötlejate arv suurenes ka 2009. aastal, mis on maheturu arengu seisukohalt igati positiivne.

Piim ja piimatooted

2008. aastal jätkus mahepiima toodangu vähenemine, mahepiima toodeti kokku 11 tuh tonni ehk ligi 8% vähem kui aasta tagasi. 2008. aastal tootis mahelehmapiima 173 tootjat (2007.a 202). Mahepiima osakaal piima kogutoodangus langes 2008. aastal 1,6%-le (2007.a 1,7%).

Eesti 40-st piimakäitlemisettevõttest töötles mahepiima endiselt vaid 2 ettevõtet. 2009. aastal lisandus mahepiimakäitlejate nimekirja TÜ E-Piim, kes plaanib hakata tootma mahepiimapulbreid. Vaid 17% toodetud mahepiimast jõudis 2008. aastal mahedana Eesti tarbijani (2007.a 18%), 69% Eestis toodetud mahepiimast (2007.a 73%) müüdi tavameiereidele ja see segati tavapiima hulka.

Mahepiima ja piimatooted ümberarvestatuna piimaks tarbiti Eestis 2008. aastal kokku ~1,9 tuh tonni, see moodustas 0,5% kogu piimatarbimisest. 2009. aastaga kodumaiste mahepiimatoodete sortimendis suuri muutusi ei toimunud. Sortimendivaatluse käigus leiti kauplustest 29 erinevat Eestis toodetud mahepiimatoodet (2008.a 28), millest suurem osa olid mahekohupiimad ja -kreemid ning mahejogurtid.

2009. aastal müüsid suuremad tootjad mahepiima talust või ettevõttest otse tarbijatele keskmiselt hinnaga 6 krooni liiter (-28% võrreldes aastatagusega). Mahepiima otsemüügihind oli 2009. aastal 88% kõrgem tavapiima kokkuostuhinnast (2007.a 78%). Kauplustes on mahepiimatooted sarnastest tavatoodetest ligikaudu 1/3 võrra kallimad.

Mahepiima ja sellest valmistatud mahetooted müüdi Eestis 2008. aastal enam kui 19 mln krooni eest (+43% võrreldes aastatagusega). Seega kogu piimatoodete hinnangulisest jaekäibest moodustasid mahepiimatooted 2008. aastal ligikaudu 0,5%, mis on veidi suurem osakaal kui aasta tagasi.

Tera- ja kaunvilja, tehnilised kultuurid ning neist tooted

Maheteraviljatootjate arv Eestis on pidevalt suurenenud ning sellega kasvas 2008. aastal maheteravilja saak ligi 14,7 tuh tonnini (+30% võrreldes aastatagusega). Enim toodeti mahekaera. Maheteraviljasaak moodustas 2008. aastal 1,7% kogu Eesti teraviljasaagist (2007.a 1,3%). Mahekaunvilja saak oli 2008. aastal Eestis 47,7 tonni (-23% võrreldes aastatagusega), see moodustas 1,4% kogu kaunviljasaagist. Mahedaid tehnilisi kultuure toodeti Eestis 2008.

aastal 239 tonni (kasv aastatagusega 2,3 korda), nende osakaal tehniliste kultuuride kogusaagis suurenes 0,2%-ni.

2008. aasta lõpus oli Eestis mahetunnustus 11-l maheteravilja töötlemis- ja turustusettevõtetel, 2009. aastal lisandus nimekirja veel 4 ettevõtet. Maheõlitaimede töötlejaid Eestis 2008. aastal ei olnud.

Maheteraviljatooteid tarbiti Eestis mahedana 2008. aastal kokku ligi 76 tonni terakaalule ümberarvestatult (kasv võrreldes aastatagusega oli ligi 2 korda). See moodustab 0,07% Eestis toiduks tarbitud teraviljast. Samas jõudis kohalikule toiduturule vaid 0,5% 2008. aastal Eestis toodetud maheteraviljast. Lisaks kasutati maheteravilja mahemunade, -piima ja -liha tootmiseks ning seda ka eksporditi (nt mahejahuna).

Teravilja ja maheteravilja kokkuostuhinnad 2009. aastal jooksul langesid maailmaturul tava- vilja hinnalanguse tõttu, kuid mahevilja hind langes vähem kui tavavilja hind. Mahetoidunisu osteti 2009. aastal Eestis kokku keskmiselt 73% kallimalt kui tavanisu, teiste viljaliikide osas oli mahetoiduvili kokkuostul 2-2,5 korda kallim tavatoiduviljast. Kauplustes suurem osa tava- teraviljatooteid 2009. aastal veidi odavnesid, maheteraviljatoodete osas jätkus aga hinnatõus. Maheleib ja -kama on endiselt keskmiselt 50% kallimad vastavatest tavatoodetest, mahe- jahude hinnavahe võrreldes tavajahudega suurenes 2009. aastal aga 2,5-3-kordseks (2008.a 2- kordne). Maheteraviljatoodete sortiment Eesti kauplustes suurenes 2009. aastal 69 tooteni (2008.a 59).

2008. aastal müüdi Eestis kodumaiseid maheteravilja ja -kaunviljatooteid kokku ligikaudu 3,4 mln krooni eest. Kahel järjestikusel aastal on Eestis toodetud maheteraviljatoodete müügi- käive kasvanud 2,6 korda aastas. Kogu teraviljatoodete müügikäibest Eestis moodustasid maheteraviljasaadused 2008. aastal hinnanguliselt 0,1%.

Kartul, köögivilja ja neist tooted

2008. aastal oli Eestis mahekartulisaak 1,8 tuhat tonni (-29% mullusega võrreldes). See moodustas 1,5% kogu Eesti kartulisaagist. Mahekartuli tootjaid oli 2008. aastal 406 (2007.a 417). Maheköögivilja toodeti Eestis 2008. aastal 253 tonni (-9% eelmise aastaga võrreldes). See moodustas jätkuvalt 0,4% köögivilja kogusaagist. Maheköögivilja kasvatajate arv vähenes 2008. aastal 222-lt 211-ni.

2008. aastal oli VTA andmetel mahekartuli ja -köögivilja töötlejaid, pakendajaid ja turus- tajaid kokku 5, 2009. aasta septembri seisuga oli sinna nimekirja lisandunud veel 3 ettevõtet. Mahekartulit tarbiti Eestis 2008. aastal kokku 1170 tonni ja maheköögivilja 220 tonni. Aasta- tagusest väiksema saagi tõttu jäi ka tarbimine väiksemaks, mahekartuli puhul 27% ja mahe- köögivilja puhul 12% väiksemaks. Mahesaaduste osakaal kartuli ja köögivilja kogutarbimises viimase aastaga ei muutunud, olles endiselt kartuli osas 1,1% ja köögivilja osas 0,2% nende kogutarbimisest.

2009. aastal sai Eesti kauplustest osta kokku 97 erinevat mahekartuli ja -köögiviljatoodet (2008.a 84). Kartuli osas ei ole valik aastaga oluliselt muutunud, veidi on aga suurenenud nii maheköögivilja kui töödeldud mahesaaduste sortiment. 2009. aastal on mahekartuli ja -köögi- vilja tootjahind olnud 2-3 korda kõrgem tavakartuli ja -köögivilja tootjahinnast. Hinnavahe

on aastaga suurenenud. 2009. aastal on maheköögivilja olnud tavaköögiviljast kauplustes 2,5-5 korda kallim ja mahekartul tavakartulist ligikaudu 2 korda kallim.

Mahekartulit ja -köögivilja müüdi 2008. aastal Eestis kokku ligikaudu 8 mln krooni eest (2007.a 10 mln kr). Seda oli neljandiku võrra vähem kui aasta tagasi. Mahekartuli ja -köögivilja müük kauplustes suurenes, vähenesid aga taludest otsemüügikogused. Mahekartuli osakaal kartuli siseturu müügikäibes oli 2008. aastal 1%, maheköögiviljal aga ligi 0,2%.

Puuvili ja marjad ning neist tooted

2008. aastal toodeti Eestis üleminekuaja läbinud mahepuuvilju ja -marju 421 tonni (+23% võrreldes aastatagusega). Nende osakaal puuviljade ja marjade kogusaagis oli 7,7% (2007.a 5,2%). Mahepuuvilju toodeti 238 tonni, neist suurem osa olid õunad. Mahemarju toodeti 183 tonni, neist 63% olid astelpajumarjad.

2008. aastal tegutses Eestis 6 mahetunnustusega puuvilja- ja marjatöötajat ja pakendajat. 2009. aastal on neile lisandunud veel vähemalt 2 väiketöötajat ja Eesti Maaülikool, kes pakub väiketootjatele ruume ja tarvikuid oma saaduste töötlemiseks.

2008. aastal tarbiti Eestis mahepuuvilju ja -marju värskena või töödeldult kokku 315 tonni (+45% võrreldes eelmise aastaga). Mahepuuviljade ja -marjade osakaal kogu puuvilja- ja marjatarbimises tõusis 2008. aastal varasemate aastate 0,4%-lt 0,6%-ni. Tarbimine suurenes tänu tootjate arvu ja toodangu mahu kasvule. Suurem osa Eestis kasvatatud mahepuuviljadest ja -marjadest tarbitakse oma peredes nii värskena kui ka neist valmistatud moosi või mahlana. 2008. aastal jõudis Eestis toodetud mahepuuviljast ja -marjadest (sh moosis, mahlas) müüki alla 1/3 toodetud üleminekuaja läbinud mahepuuviljadest ja -marjadest. Osa puuvilju ja marju jääb ka tarbimata, need komposteeritakse või antakse loomadele.

Mahepuuviljade ja -marjade ja neist valmistatud hoidiste sortiment suurenes 2009. aastal hüppeliselt 64 tooteni (2008.a 15). 2009. aastal on maheõunad olnud keskmiselt 20% kauplustes kallimad kui kodumaised tavaõunad, mahemoosid on enamasti 70-90% kallimad sama liiki marjadest valmistatud kodumaistest tavamoosidest (maheõunamoos +15%).

2008. aastal müüdi Eestis mahepuuvilju ja -marju kokku hinnanguliselt 5,5 mln krooni eest. Seda oli üle 2 korra rohkem kui eelmisel aastal. Kokku moodustas mahepuuvilja ja -marjade müügikäive Eestis ligikaudu 0,2% kogu puuviljade ja marjade (värsked, töödeldud) müügikäibest.

Maitse- ja ravimtaimed

Maheköömnete ja -sinepiseemnete toodangu vähenemise tõttu on viimastel aastatel vähenenud ka mahemaitse- ja -ravimtaimede toodang Eestis. 2008. aastal toodeti kokku 11,3 tonni mahedaid maitse- ja ravimtaimi (-10% võrreldes eelmise aastaga). Mahedaid maitse- ja ravimtaimi kogutakse ka mitteharitavatelt aladelt, 2008. aastal suurenes see ala ligi 1/4 võrra 314 hektarini (2007.a 251 ha). Lisaks maitse- ja ravimtaimedele korjati ka marju ja seeni.

2008. aastal oli Eestis 5 mahedate maitse- ja ravimtaimede töötajat, 2009. aastal on lisandunud veel 2 töötajat ja 1 ladustaja.

2008. aastal toodeti Eestis 3,5 tonni mahetaimeteesid, -kohvijooke, -maitseaineid ja -ürte, sellest 3 tonni olid mahetaimeteed. Tootegrupi kogutoodang suurenes võrreldes eelmise aastaga ¼ võrra, taimeteedel 15%.

Selles tootegrupis on kodumaiste mahetoodete sortiment väga lai - 2009. aastal oli kauplustes müügil 117 mahemärgiga maitse- ja ravimtaime ning neist valmistatud toodet, neist 89 olid taimeteed ja 28 maitsetaimed. Kodumaiste taimeteede jaehinnad on 2009. aastal olnud olenevalt tootest 4...15% madalamad kui eelmisel aastal. Mahe- ja tavataimeteede hinnavahe kauplustes ei ole aastaga oluliselt muutunud, see püsib keskmiselt ~15% ringis (mahetooded on kallimad).

2008. aastal müüdi Eesti jaeturul mahedaid maitse- ja ravimtaimi ligikaudu 4 mln krooni eest (üle 1/3 võrra enam kui aasta tagasi). See moodustas 5,5% kogu maitse- ja ravimtaimede ning taimeteede jaemüügikäibest.

Liha ja lihatooted

Eestis toodeti maheliha 2008. aastal ligi 1,2 tuhat tonni, see moodustas liha kogutoodangust 1,6% (2007.a 1,5%). 78% toodetud mahelihast oli maheveiseliha, 26% mahelambaliha, teisi lihaliike toodeti väga väikeses koguses.

2008. aastal töötles Eestis 119 tunnustatud lihakäitlemise ettevõttest maheliha vaid 2, neist omatoodangut pakkus turule vaid 1, teine teeb teenustööd.

Maheliha tarbiti 2008. aastal 66 tonni (+53% võrreldes eelmise aastaga). Sellega moodustas maheliha tarbimine ligi 0,1% kogu lihatarbimisest Eestis. Mahelihatoodete sortiment laienes aastaga 20-lt nimetuselt 26-ni.

Mahelamba- ja -lihaveiseliha jaehinnad 2009. aastal kauplustes tõusid, samas kui analoogsetel tavatoodetel hinnad langesid. See suurendas mahe- ja tavalihha hinnavahet võrreldes eelmise aastaga lambalihal 1/3-lt ligi 80%-ni ja veiselihal 10%-lt ligi 40%-ni. Hakkliha puhul püsib hinnaerinevus 30% ringis.

Maheliha müügikäive Eestis suurenes 2008. aastal hinnanguliselt 5,2 mln kroonini (2007.a 0,3 mln kr). Kokku moodustas maheliha liha ja lihatoodete kogukäibest 2008. aastal 0,1%.

Munad

2008. aastal toodeti Eestis 409 tuhat üleminekuaja läbinud mahemuna (+25% võrreldes aastatagusega). Mahemunade osakaal Eesti munade kogutoodangus oli 0,3%. 14-st munatoodete tootjatest ja munapakenduskeskustest tegeles mahemunade pakkimisega endiselt vaid üks ettevõtte, kes pakkus müügiks M-suurusega mahemuna pakendatult 6- või 10-kaupa karpidesse.

2008. aastal tarbiti Eestis 385 tuhat mahemuna, mida oli neljandiku võrra rohkem kui eelmisel aastal. Nende osakaal kogu munatarbimises oli 0,2%. Kauplustes müüdnud mahemunakogused on oluliselt suurenenud.

2009. aastal munade tootjahind Eestis alanen, kuid mahemunade osas oli langus väiksem kui suuremate tootjate tavamunadel. Sellega suurenes ka vahe mahe- ja suurtootjate tavamunade tootjahinnas aastatagusest 60%-lt 2009. aastal üle 70%. Tavamunade väiketootjate otsemüügihinnaga võrreldes on mahemunade tootja otsemüügihinnad ligilähedased. Kauplustes

2009. aastal tavamunad odavnesid, mahemunad kallinesid. Sellega suurenes mahemunade jaehinna vahe tavamunadega võrreldes 2 korralt 2,5 korrani.

Mahemune müüdi 2008. aastal Eestis hinnanguliselt ligikaudu 700 tuh krooni eest (2,3 korda enam kui eelmine aasta). Mahemunad moodustasid 2008. aastal munade kogu jaemüügi-käibest 0,2%.

Mesi ja meetooted

2008. aastal toodeti Eestis 5,5 tonni üleminekuaja läbinud mahemett (-31% võrreldes eelmise aastaga). See moodustas 0,7% Eesti kogu Statistikaameti poolt avaldatud meetoodangust. 15 meepakendajast oli mahemee pakendamise ja töötlemise tunnustus endiselt vaid ühel ettevõttel. Toodetud mahemesi tarbiti ka ära ning mahemee osakaal kogu meetarbimises oli 2008. aastal 0,6%.

Mahemee tootenimetuste arv kauplustes oli 2009. aastal väiksem kui aasta tagasi - 8 nimetust (2008.a 16 nimetust). Eestis müüakse suurem osa meest tootjatelt otse tarbijatele, seda võib öelda nii tavamee kui ka mahemee kohta.

2009. aastal oli keskmine mahemee tootja müügihind 5% kõrgem hind kui aasta tagasi. Kuid tootjad müüsid mahemett tarbijatele otse talust keskmiselt 6% odavamalt kui tavamee tootjad turgudel (aasta tagasi 5% kallimalt). Kauplustes kallines mahemesi tavameest 2009. aastal tunduvalt rohkem ning see tõstis mahemee jaehinna 55% kõrgemaks tavamee hinnast (2008.a +20%).

Kuigi mee toodang ja tarbimine 2008. aastal vähenesid ligikaudu 10%, jäi mee müügi käive tänu kõrgematele hindadele enam-vähem eelmise aasta tasemele, langus oli 1% ringis. Kokku müüdi 2008. aastal Eestis mahemett ligikaudu 600 tuh krooni eest. Kogu mee müügist moodustas mahemesi seega 0,8%.

Müügikohad ja sortiment

Kohalike mahetoodete müügikohti oli Eestis 2008. aastal 50-100, 2009. aastal 70-130. Juurde tuli nii väikeseid ökopoodide kui mahetoodete võtsid oma sortimenti ka varasemast enam suuremaid toidukauplusi. Tekkinud on mõned ökokaupluste ketid (Biomarket, Looduspere jt), mille laienemine 2009. aastal jätkus. Suurim ökopoodide kontsentratsioon on endiselt Tallinnas, kuid neid tekkis käesoleval aastal juurde mujalegi üle Eesti. Mahetoodete müüvatest kauplustest pakkus endiselt suurimat valikut Ökosahvri pood Tallinnas Mulla tänaval, kuid oma tootevalikut on tugevalt parandanud ka Ökotalukauba kauplus Herne tänaval.

Sortimendivaatlusest selgus, et 2009. aasta jooksul oli kauplustes müügil üle 400 Eestis toodetud mahetoidukauba. Seda on 100 toote võrra enam kui eelmisel aastal. Suurema osa mahetoodete sortimendist moodustasid maitse- ja -ravimtaimed (28%), kartul ja köögiviljad (24%) ning teraviljatooted (17%). Enim on 2009. aastal kasvanud puuvilja ja marjade ning nendest valmistatud toodete valik. Kodumaiste mahetoodete valiku märkimisväärsele laienemisele on tugevalt kaasa aidanud töödeldud mahetoodete arvu suurenemine.

Müügikäive

Kohalike mahetoidutoodete müügikäive suurenes Eestis 2008. aastal kokku ligikaudu 46 mln kroonini (+50% võrreldes eelmise aastaga). See on eelkõige saavutatud tänu mahetoodete töötlemise edenemisele ja ökotoodete jaekaubandusvõrgu arengule. Aastatagusega võrreldes suurenes veidi ka mahetoodete müügikäive taludest otsemüügil, kuid kauplustest müügi kasv oli 2,5-kordne. 2008. aastal saadi juba pool kodumaiste mahetoodete müügikäibest kauplustest. Kogu toidukaupade (sh importtooted) jaekäibest moodustasid Eestis toodetud mahetooted 2008. aastal seega 0,23%. See on suurem osakaal kui varasematel aastatel ja kasv on olnud kiirem kui 2008. aastal. 2009. aastal toimunud turuarenguid silmas pidades võib eeldada, et mahetoodete müügikäive suureneb lähiaastail Eestis veelgi ning mahetoodete osakaal toiduturul kasvab. Üle 40% mahetoidukaupade müügikäibest andsid mahepiim ja -piimatooted, ligi 17% mahekartul ja -kõögivili, 12% mahepuuvili ja -marjad ning neist tooted ning 11% maheliha ja 7% maheteraviljatooted, teiste osakaal oli väiksem. Aastaga suurenes oluliselt maheteravilja, -puuvilja ja -marjade ning maheliha osakaal Eestis toodetud mahetoodete müügikäibes. Seega müügikasv toimus neis tootegruppides, kus oli näha mahetöötlemise aktiveerumist. Koos kodumaiste mahetoodete müügi kasvuga suurenes 2008. aastal ka imporditud mahetoodete müük.

Eesti kauplustes müügilolnud Eestis toodetud mahetoidukaubad

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
Piimatooted							
1	Juust rasva 32%	Saidafarm AS	1	x	x	x	x
2	Kodune jogurt 4%	Saidafarm AS	0.4	x	x	x	x
3	Kohupiim	Saidafarm AS	0.2	x	x	x	x
4	Kohupiim	Saidafarm AS	0.5	x	x	x	x
5	Kuumtöötlemata mahe talupiim 4%	Pajumäe Talu	1 liiter	x	x	x	x
6	Mahe jogurt kamaga	Pajumäe Talu	0.25	x	x	x	x
7	Mahe jogurt kamaga	Pajumäe Talu	0.4	x	x	x	x
8	Mahe jogurt kamaga	Pajumäe Talu	1	x	x	x	x
9	Mahe jogurt maitsestatamata	Pajumäe Talu	0.25	x	x	x	x
10	Mahe jogurt maitsestatamata	Pajumäe Talu	0.4	x	x	x	x
11	Mahe jogurt maitsestatamata	Pajumäe Talu	1	x	x	x	x
12	Mahe kakao kohupiimakreem	Pajumäe Talu	0.265	x	x	x	x
13	Mahe kakao kohupiimakreem	Pajumäe Talu	0.47	x	x	x	x
14	Mahe kohupiim	Pajumäe Talu	0.25	x	x	x	x
15	Mahe kohupiim	Pajumäe Talu	0.47	x	x	x	x
16	Mahe kohupiim	Pajumäe Talu	0.95	x	x	x	x
17	Mahe Miksiko hapukoore asemel 6%	Pajumäe Talu	0.25	x	x	x	x
18	Mahe Miksiko hapukoore asemel 6%	Pajumäe Talu	0.4	x	x	x	x
19	Mahe Miksiko hapukoore asemel 6%	Pajumäe Talu	1	x	x	x	x
20	Mahe rosina kohupiimakreem	Pajumäe Talu	0.265	x	x	x	x
21	Mahe rosina kohupiimakreem	Pajumäe Talu	0.47	x		x	x
22	Mahe segu kohupiimakreem	Pajumäe Talu	0.265	x	x	x	x
23	Mahe segu kohupiimakreem	Pajumäe Talu	0.47	x		x	x
24	Mahe vanilje kohupiimakreem	Pajumäe Talu	0.265	x	x	x	x
25	Mahe vanilje kohupiimakreem	Pajumäe Talu	0.47	x		x	x
26	Mahe vanilje kohupiimakreem astelpaju kastmega	Pajumäe Talu	0.17	x		x	x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
27	Mahe ürtidega kohupiimakreem	Pajumäe Talu	0.265	x	x	x	x
28	Mahe ürtidega kohupiimakreem	Pajumäe Talu	0.47	x			x
29	Mahe ürtidega kohupiimakreem	Pajumäe Talu	0.95	x			x
Munad							
1	Munad öko M 10 tk	Kitsevälja talu	10 tk	x	x	x	x
2	Munad öko M 6 tk	Kitsevälja talu	6 tk	x	x	x	x
Teraviljatooted ja kaunviljad							
1	Hernes (kuivatatud)	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5	x	x	x	x
2	Kaerahelbed	Laine Jakobson, Lehe talu	1	x		x	x
3	Kaerajahu	Eesti Mahe TÜ, Zerna talu	1	x	x	x	x
4	Kaerakruup	Laine Jakobson, Lehe talu	1	x			x
5	Kaeratera	Eesti Mahe TÜ, Zerna talu	1	x	x	x	x
6	Kamajahu	Pere Leib AS	0.4	x	x	x	x
7	Kõrvenõgesega öko maitsepasta	Teraviljatoode OÜ	0.4		x	x	x
8	Mahe (öko) "Haldja" sai	Vändra Leib OÜ	0.25	x	x	x	x
9	Mahe (öko) karaskisegu	Vändra Leib OÜ	0.4	x	x	x	x
10	Mahe (öko) kukkel (5 tk à 35 g)	Vändra Leib OÜ	0.175	x	x	x	x
11	Mahe (öko) must leib	Vändra Leib OÜ	0.38	x	x	x	x
12	Mahe (öko) nisu täisterajahu	Vändra Leib OÜ	1	x	x	x	x
13	Mahe (öko) nisujahu pehme	Vändra Leib OÜ	1	x	x	x	x
14	Mahe (öko) nisujahu sõre	Vändra Leib OÜ	1			x	x
15	Mahe (öko) nisuklii	Vändra Leib OÜ	0.5	x	x	x	x
16	Mahe (öko) nisumanna	Vändra Leib OÜ	1	x	x	x	x
17	Mahe (öko) odrajahu	Vändra Leib OÜ	1	x	x	x	x
18	Mahe (öko) odrasepik	Vändra Leib OÜ	0.3	x	x	x	x
19	Mahe (öko) peenleib	Vändra Leib OÜ	0.33	x	x	x	x
20	Mahe (öko) pitsapõhjalpulber	Vändra Leib OÜ	0.4	x	x	x	x
21	Mahe (öko) rukki täisterajahu	Vändra Leib OÜ	1	x	x	x	x
22	Mahe (öko) rukkiklii	Vändra Leib OÜ	0.5	x	x	x	x
23	Mahe (öko) rukkileib	Vändra Leib OÜ	0.5	x	x	x	x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
24	Mahe (öko) rukkipüül	Vändra Leib OÜ	1	x	x	x	x
25	Mahe (öko) seemneleib	Vändra Leib OÜ	0.4	x	x	x	x
26	Mahe (öko) spelta manna	Vändra Leib OÜ	0.5		x	x	x
27	Mahe (öko) speltajahu pehme	Vändra Leib OÜ	0.5		x	x	x
28	Mahe (öko) speltatäisterajahu	Vändra Leib OÜ	0.5			x	x
29	Mahe (öko) teraleib	Vändra Leib OÜ	0.38			x	x
30	Mahe (öko) täisteraröst	Vändra Leib OÜ	0.21			x	x
31	Mahe nisu klii	Koplimäe talu, Olev Müür FIE	0.25	x	x		x
32	Mahe nisu manna	Koplimäe talu, Olev Müür FIE	0.5	x			x
33	Mahe spelta jahu	Koplimäe talu, Olev Müür FIE	0.5		x		x
34	Mahe spelta klii	Koplimäe talu, Olev Müür FIE	0.25	x		x	x
35	Mahe tatra jahu	Koplimäe talu, Olev Müür FIE	0.5	x	x	x	x
36	Neljaviiljahelbed	Laine Jakobson, Lehe talu	1	x		x	x
37	Nisupüül	Eesti Mahe TÜ, Zerna talu	1	x	x	x	x
38	Nisutera	Eesti Mahe TÜ, Zerna talu	1	x	x	x	x
39	Nisuterad	Laine Jakobson, Lehe talu	0.5			x	x
40	Odrahelbed	Eesti Mahe TÜ, FIE Mait Rõõmussaar, Raismiku talu	1	x	x	x	x
41	Odrahelbed	Laine Jakobson, Lehe talu	1	x		x	x
42	Odrajahu	Eesti Mahe TÜ, FIE Mait Rõõmussaar, Raismiku talu	1	x	x	x	x
43	Odrajahu	Laine Jakobson, Lehe talu	1	x		x	x
44	Odrajahu	Eesti Mahe TÜ, Zerna talu	1			x	x
45	Odrakruup	Eesti Mahe TÜ, FIE Mait Rõõmussaar, Raismiku talu	1	x	x	x	x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
46	Peterselliga öko supipasta	Teraviljatoode OÜ	0.25		x	x	x
47	Rukkihelbed	Eesti Mahe TÜ, FIE Mait Rõõmussaar, Raismiku talu	1	x	x	x	x
48	Rukkihelbed	Laine Jakobson, Lehe talu	1			x	x
49	Rukkijahu	Eesti Mahe TÜ, FIE Mait Rõõmussaar, Raismiku talu	1	x	x	x	x
50	Rukkijahu	Laine Jakobson, Lehe talu	1			x	x
51	Rukkiterad	Laine Jakobson, Lehe talu	0.5	x	x	x	x
52	Speltanisu helbed	Eesti Mahe TÜ, FIE Mait Rõõmussaar, Raismiku talu	1	x	x	x	x
53	Speltanisu helbed	Laine Jakobson, Lehe talu	1	x		x	x
54	Speltanisu jahu	Laine Jakobson, Lehe talu	1	x		x	x
55	Speltanisu kruup	Eesti Mahe TÜ, FIE Mait Rõõmussaar, Raismiku talu	1	x	x	x	x
56	Speltanisu lihtjahu	Eesti Mahe TÜ, FIE Mait Rõõmussaar, Raismiku talu	1	x	x	x	x
57	Speltanisu püül	Eesti Mahe TÜ, Zerna talu	1	x		x	x
58	Speltanisu terad	Laine Jakobson, Lehe talu	0.5	x		x	x
59	Tatra manna	Koplimäe talu, Olev Müür FIE	0.5	x	x	x	x
60	Tatrajahu	Laine Jakobson, Lehe talu	1	x	x		x
61	Täistera kaerahelbed	Eesti Mahe TÜ, Zerna talu	1	x	x	x	x
62	Täistera kolmeviljahelbed	Eesti Mahe TÜ, Zerna talu	1		x	x	x
63	Täistera nisujahu	Laine Jakobson, Lehe talu	1	x			x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
64	Täistera nisujahu	Eesti Mahe TÜ, FIE Mait Rõõmussaar, Raismiku talu	1	x	x	x	x
65	Täistera rukkidelbed	Eesti Mahe TÜ, Zerna talu	1	x	x	x	x
66	Täistera rukkijahu	Eesti Mahe TÜ, Zerna talu	1		x	x	x
67	Täistera speltanisu jahu	Eesti Mahe TÜ, Zerna talu	1	x	x	x	x
68	Öko rukkipasta	Teraviljatoode OÜ	0.4		x	x	x
69	Öko täisteranisupasta	Teraviljatoode OÜ	0.4		x	x	x
Kartul ja köögivilid							
1	Aedhernes	Ando Eelmaa Kaubad	1		x		x
2	Aeduba	Ando Eelmaa Kaubad	1		x		x
3	Boršisegu - peet, porgand, kartul, kapsas	Mahetalu, Kiltsimäe talu	0.5			x	x
4	Brokoli	Kaskema talu	1		x		x
5	Fenkol e. apteegitill	Ando Eelmaa Kaubad	1		x		x
6	Hapukapsas	Mahetalu, Kiltsimäe talu	0.5		x	x	x
7	Hapukurk	Mahetalu, Kiltsimäe talu	0.25		x	x	x
8	Hernes (värsked)*		kg				x
9	Hiinakapsas	Eesti Mahe TÜ	1		x		x
10	Hiinakapsas	Mati Org, Läätsamäe talu	1		x		x
11	Jääsalat	Tarvastu Saariku talud	1		x		x
12	Kaalikas	OÜ LaJa	1	x			x
13	Kaalikas	Eesti Mahe TÜ	1			x	x
14	Kaalikas	Eesti mahe- talutoodang	1		x	x	x
15	Kaalikas	Tarvastu Saariku talud	1		x	x	x
16	Kaalikas	Ira Hirse	1		x		x
17	Kaalikas	Mati Org, Läätsamäe talu	1			x	x
18	Kaalikas viilutatud	Mahetalu, Kiltsimäe talu	0.25		x	x	x
19	Kapsas	Eesti Mahe TÜ	1		x	x	x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
20	Kapsas	Tarvastu Saariku talu	1		x		x
21	Kapsas	Mati Org, Läätsamäe talu	1		x	x	x
22	Kartul (kooritud)	Mahetalu, Kiltsimäe talu	0.75		x	x	x
23	Kartul (lahtine)	Tarvastu Saariku talu	1		x		x
24	Kartul (lahtine)	Tanel Hääl	1	x			x
25	Kartul (lahtine)	Eesti mahetalu-toodang	1	x			x
26	Kartul (lahtine)	Eesti Mahe TÜ	1		x	x	x
27	Kartul (lahtine)	Säga-Aaviku talu	1		x		x
28	Kartul (lahtine)	OÜ LaJa	1			x	x
29	Kartul (lahtine)	Kontsu talu, Kiur Kõva	1			x	x
30	Kartul (lahtine)	Rein Kraak	1			x	x
31	Kartul (lahtine)	Helgi Luhthein	1			x	x
32	Kartul (pakitud)	Eesti mahetalu-toodang	1		x	x	x
33	Kartul (pakitud)	Tarvastu Saariku talu	1			x	x
34	Kirsstomat	Kopra Karjamõis	1		x		x
35	Kukeseen*	Eesti mahetalu-toodang	1				x
36	Kurk lühike	Eesti Mahe TÜ	1		x		x
37	Kurk lühike	Kopra Karjamõis	1		x		x
38	Kurk lühike	Mart Ruumet FIE	1		x		x
39	Kõrvits	Ando Eelmaa Kaubad	1		x	x	x
40	Küüslauk	Eesti Mahe TÜ	1		x	x	x
41	Küüslauk	Kaskema talu	1		x	x	x
42	Küüslauk	Ando Eelmaa Kaubad	1		x		x
43	Küüslauk (pakitud)	Eesti mahetalu-toodang	0.5			x	x
44	Lehtkapsas	Ira Hirse	1		x		x
45	Lehtsalat potis	Kopra Karjamõis OÜ	1	x		x	x
46	Lillkapsas*						x
47	Maapirn	Eesti Mahe TÜ	1			x	x
48	Maapirn	Mati Org, Läätsamäe talu	1			x	x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
49	Mugulsibul	Kontsu talu, Kiur Kõva	1	x	x	x	x
50	Mugulsibul	Eesti Mahe TÜ	1		x	x	x
51	Mugulsibul	Kontsu talu, Kiur Kõva	0.5			x	x
52	Mustjuur*						x
53	Mustõigas	Mati Org, Läätsamäe talu	1			x	x
54	Naeris	Mati Org, Läätsamäe talu	1		x	x	x
55	Naeris	Tarvastu Saariku talu	1			x	x
56	Naeris (pakitud)	Eesti Mahe TÜ	0.5		x	x	x
57	Nuikapsas	Eesti Mahe TÜ	1		x		x
58	Nuikapsas	Ira Hirse	1		x		x
59	Paprika	Kopra Karjamõis	1		x		x
60	Pastinaak	Ira Hirse	1			x	x
61	Patisson	Vilve Nõmmeik	1		x		x
62	Peet	Eesti mahetalu-toodang	1		x	x	x
63	Peet	Ira Hirse	1		x		x
64	Peet	Eesti Mahe TÜ	1		x	x	x
65	Peet	Lauri-Jaani talu	1			x	x
66	Peet	Mati Org, Läätsamäe talu	1			x	x
67	Peet (riivitud)	Mahetalu, Kiltsimäe talu	0.3		x		x
68	Porgand	Eesti mahetalu-toodang	1		x	x	x
69	Porgand	Tarvastu Saariku talu	1		x	x	x
70	Porgand	Tarvastu Saariku talu	0.5			x	x
71	Porgand	Eesti Mahe TÜ	1		x	x	x
72	Porgand	Käosalu talu	1		x		x
73	Porgand	Mati Org, Läätsamäe talu	1			x	x
74	Porgand (pakitud, kooritud)	Mahetalu, Kiltsimäe talu	0.3			x	x
75	Porrulauk*						x
76	Punane kapsas	Mati Org, Läätsamäe talu	1		x		x
77	Põlduba	Eesti Mahe TÜ	1		x		x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
78	Põlduba	Kaskema talu	1		x		x
79	Pähkelkõrvits	Kopra Karjamõis OÜ	1			x	x
80	Rabarber	Eesti mahetalu- toodang	1	x			x
81	Rabarber	Tarvastu Saariku tal	1	x			x
82	Redis	Mart Ruumet FIE	1	x			x
83	Redis	Mart Ruumet FIE	0.45	x			x
84	Redis	Eesti mahetalu- toodang	1	x			x
85	Roheline sibul	Kopra Karjamõis OÜ	0.1	x			x
86	Salat	Ando Eelmaa Kaubad	1	x			x
87	Salat (potis)	Kopra Karjamõis OÜ	1			x	x
88	Salatisibul	Ando Eelmaa Kaubad	1		x		x
89	Seller	Andrus Holts FIE, Ülejõe talu	8 g	x			x
90	Spinat*	Eesti mahetalu- toodang	1				x
91	Suvikõrvits	Kopra Karjamõis	1		x		x
92	Suvikõrvits	Ave Ader	1		x		x
92	Teravatipuline kapsas	Mati Org, Läätsamäe talu	1		x		x
94	Tomat	Kopra Karjamõis	1		x		x
95	Tomat	Ave Ader	1		x		x
96	Varseller (värske)	Ando Eelmaa Kaubad	1		x		x
97	Woki ribad - porgand, kaalikas, aedhernes, suvikõrvits	Mahetalu, Kiltsimäe talu	0.4		x		x
98	Woki ribad - porgand, kaalikas, kapsas	Mahetalu, Kiltsimäe talu	0.4			x	x
99	Ühepajatoit - porgand, kaalikas, kartul, kapsas	Mahetalu, Kiltsimäe talu	0.75		x	x	x
Mesi ja meetooted							
1	Kärjemesi (mee kärg)	Taali mesila	0.15		x	x	x
2	Metsamesi	Taali mesila	0.15	x	x	x	x
3	Metsamesi	Taali mesila	0.3	x	x	x	x
4	Metsamesi ingveriga	Taali mesila	0.15	x	x	x	x
5	Metsamesi ingveriga	Taali mesila	0.3		x	x	x
6	Taruvaik	Taali mesila	0.02		x	x	x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
7	Õietolm	Taali mesila	0.1		x	x	x
8	Mesilasvaha	Taali mesila	0.05			x	x
Maitse- ja ravimtaimed							
1	Aed- liivatee	Andrus Holts FIE, Ülejõe talu	6 g	x	x	x	x
2	Aed- liivatee	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g			x	x
3	Aedkoriander	Oropera Ökotalu, Liisi Kutkina	25 g	x	x		x
4	Aedsalvei	Oropera Ökotalu, Liisi Kutkina	15 g	x			x
5	Aedseller	Oropera Ökotalu, Liisi Kutkina	15 g	x			x
6	Aromaatne tee	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g		x	x	x
7	Basiilik (potis)	Ando Eelmaa Kaubad	1 tk		x		x
8	Basiilik (potis)	Kopra Karjamõis	1 tk			x	x
9	Elujõu tee	Elujõud OÜ	30 g	x	x	x	x
10	Emme joogitee	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	30 g			x	x
11	Energiatee	Elujõud OÜ	30 g	x	x	x	x
12	Estragon	Andrus Holts FIE, Ülejõe talu	8 g	x		x	x
13	Estragon (värske)	Ando Eelmaa Kaubad	1 tk	x			x
14	Estragoniürt	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g			x	x
15	Harilik pune	Andrus Holts FIE, Ülejõe talu	8 g	x	x		x
16	Harilik raudrohi	Süvahavva Loodustalu OÜ	20 g			x	x
17	Harilik saialill	Süvahavva Loodustalu OÜ	20 g			x	x
18	Harilik sigur (juur)	Oropera Ökotalu, Liisi Kutkina	50 g	x	x		x
19	Hea tee ilu saladus	Elujõud OÜ	30 g			x	x
20	Hea tee kurgule	Elujõud OÜ	20 g			x	x
21	Hea tee südamele	Elujõud OÜ	20 g			x	x
22	Hea tuju tee (seedimist soodustav)	Oropera Ökotalu, Liisi Kutkina	20 g		x	x	x
23	Hommiku tervitus (igapäeva tee)	Oropera Ökotalu, Liisi Kutkina	20 g		x		x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
24	Humalakäbid	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	10 g		x		x
25	Härmatise aja taimetee	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	20 g			x	x
26	Iisop	Andrus Holts FIE, Ülejõe talu	8 g	x	x	x	x
27	Iisopiürt	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g			x	x
28	Iminõgese ürt	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	15 g		x	x	x
29	Jõuluvalguse taimetee	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	30 g			x	x
30	Kanarbiku ürt	Süvahavva Loodustalu OÜ	20 g			x	x
31	Kanarbikuürt	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g		x	x	x
32	Kaselehed	Süvahavva Loodustalu OÜ	20 g			x	x
33	Kassinaeri õis	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	10 g		x	x	x
34	Kassinaeriürt	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g			x	x
35	Kibuvitsamarjad	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	50 g			x	x
36	Kibuvitsatee	Elujõud OÜ	0.07	x	x	x	x
37	Kikkaputke leht	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	15 g			x	x
38	Koriandriviljad	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	30 g			x	x
39	Kortsleheürt	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	15 g	x	x	x	x
40	Kosutav tee	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g	x	x		x
41	Kuldse keskea taimetee	Trummi talu, Tiiu Väinsaar, Tiiu Väinsaar	20 g		x	x	x
42	Kummelitee	Elujõud OÜ	20 g	x	x	x	x
43	Kummeliõisik	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	15 g		x		x
44	Kurgutee 1	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g			x	x
45	Kuuma hinguse taimetee	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	20 g			x	x
46	Kuuma hinguse taimetee II	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	20 g	x		x	x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
47	Kõrge vägihein	Süvahavva Loodustalu OÜ	15 g			x	x
48	Köhatee	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g			x	x
49	Külma kivi taimetee	Trummi talu, Tiit Väinsaar	20 g	x	x	x	x
50	Lõõgastav tee	Orapera Ökotalu, Liisi Kutkina	20 g	x			x
51	Maakodu tee	Orapera Ökotalu, Liisi Kutkina	20 g		x	x	x
52	Meestetee	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g		x		x
53	Meliss (potis)	Kopra Karjamõis OÜ	1 tk			x	x
54	Melissileht	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	15 g			x	x
55	Melissi-münditee	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g			x	x
56	Metsasegu	Andrus Holts FIE, Ülejõe talu	15 g	x		x	x
57	Metsmaasikaleht	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	15 g			x	x
58	Mustikaleht	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	10 g		x	x	x
59	Mustroigas (värske)	Mati Org, Läätsamäe talu	1		x		x
60	Mustsõstraleht	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g		x	x	x
61	Männikasvud	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	25 g			x	x
62	Nurmenukk	Andrus Holts FIE, Ülejõe talu	10 g	x	x	x	x
63	Nurmenukutee	Elujõud OÜ	20 g	x	x	x	x
64	Nurmenukuõis	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	15 g	x	x		x
65	Nõgese ürt	Trummi talu, Tiit Väinsaar	15 g		x	x	x
66	Nõgeseleht	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g	x	x	x	x
67	Nõmm- liivatee	Elujõud OÜ	20 g	x	x	x	x
68	Petersell (kuivatatud)	Andrus Holts FIE, Ülejõe talu	0.008	x	x	x	x
69	Petersell (värske)	Ando Eelmaa Kaubad	1		x		x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
70	Piparmündileht	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	15 g		x	x	x
71	Piparmünditee	Elujõud OÜ	20 g	x	x	x	x
72	Piparmünt (värske)	Ando Eelmaa Kaubad	1	x			x
73	Pohlaleht	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g			x	x
74	Puhastav igapäeva tee	Oropera Ökotalu, Liisi Kutkina	20 g		x		x
75	Puhastav taimetee	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	20 g	x	x	x	x
76	Puhta allika taimetee	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	20 g	x	x	x	x
77	Puneürt	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g		x	x	x
78	Põdrakanepiürt	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	30 g	x		x	x
79	Pärnaõis	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	15 g		x		x
80	Rahustav taimetee I	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	20 g	x	x	x	x
81	Rahustav õhtutee	Oropera Ökotalu, Liisi Kutkina	20 g	x			x
82	Raudrohuõisik	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g		x	x	x
83	Rohemünt (värske)	Ando Eelmaa Kaubad	1	x			x
84	Rukkililleõis	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	15 g			x	x
85	Rukola (värske)	Ando Eelmaa Kaubad	1	x			x
86	Saiailill	Oropera Ökotalu, Liisi Kutkina	20 g		x		x
87	Saiaililleõis	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	15 g		x	x	x
88	Saledustee	Elujõud OÜ	20 g	x	x	x	x
89	Saledustee	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g			x	x
90	Salveileht	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	15 g			x	x
91	Saunamõnu taimetee	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	20 g	x	x	x	x
92	Seedimistee	Elujõud OÜ	20 g	x	x	x	x
93	Seitsme ürdi segu	Andrus Holts FIE, Ülejõe talu	20 g	x			x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
94	Seitsme ürdi sool	Andrus Holts FIE, Ülejõe talu	25 g	x	x	x	x
95	Suветee	Oropera Ökotalu, Liisi Kutkina	20 g			x	x
96	Takjajuured	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	30 g			x	x
97	Tatraürt	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	30 g	x			x
98	Teelehe leht	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g			x	x
99	Till (värske)	Ando Eelmaa Kaubad	1		x		x
100	Till (värske)	Kaskema talu	1		x		x
101	Tšilli (värske)	Kopra Karjamõis	1		x		x
102	Türgi pipar (värske)	Kopra Karjamõis	1		x		x
103	Vaarikaleht	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g		x		x
104	Vaarikaleht	Andrus Holts FIE, Ülejõe talu	10 g			x	x
105	Võilillejuured (jahvatatud)	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	50 g			x	x
106	Võililleleht	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g		x		x
107	Väikeseõieline pajulill	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	15 g		x	x	x
108	Õhturahu taimetee	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	20 g	x	x	x	x
109	Õhtutee	Elujõud OÜ	20 g	x	x	x	x
110	Õhtutee	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g			x	x
111	Õiemeloodia	Trummi talu, Tiiu Väinsaar	20 g		x	x	x
112	Õietee	Oropera Ökotalu, Liisi Kutkina	20 g	x	x		x
113	Üheksa kuu tee	Uuskaubi talu, Hillar Aiaots	20 g		x	x	x
114	Ürdisegu (värske) - petersell, salvei, tüümian, basiilik, estragon	Ando Eelmaa Kaubad	1		x		x
115	Ürdisool	Oropera Ökotalu, Liisi Kutkina	20 g	x	x		x
Puuvili ja marjad							
1	Aedmaasika keedis	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.42		x	x	x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
2	Aedmaasika mahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5		x	x	x
3	Aedmaasika-rabarberi keedis	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.42			x	x
4	Aedmaasika-rabarberi mahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5		x	x	x
5	Aedvaarika keedis	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.42		x	x	x
6	Aedvaarika mahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5		x	x	x
7	Aroonia mahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5			x	x
8	Astelpaju mahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5			x	x
9	Astelpaju mahl viljalihaga	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5			x	x
10	Astelpaju mahlajook	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.35			x	x
11	Astelpaju marjad	Ando Eelma Kaubad	0.3		x		x
12	Astelpaju moos	OÜ Sfinx	0.25	x	x	x	x
13	Astelpaju siirup	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5			x	x
14	Astelpaju-õuna siirup	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5			x	x
15	Bio Berry astelpaju moos	Berry Farming OÜ tellimusel valmistab Salvest	0.32		x	x	x
16	Füüsal (karbis)*	Kopra Karjamõis	0.15				x
17	Jõhvika mahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5			x	x
18	Jõhvika mahlajook	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.35			x	x
19	Jõhvika püree	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.42			x	x
20	Jõhvikamahla siirup	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5			x	x
21	Karusmari*	Eesti mahetalutoodang	1				x
22	Kirsid (karbis)*	Säga-Aaviku talu	0.25				x
23	Kirsid (karbis)*	Eesti Mahe TÜ	0.5				x
24	Kreegid*						x
25	Maasika-rabarberi mahlajook	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.35		x	x	x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
26	Maasikas*	Eesti mahetalutoodang	1				x
27	Maasikas*	Eesti mahetalutoodang	1				x
28	Mahe õunamahl	Heino Niidas, Kiigemäe talu	1.5			x	x
29	Mitme marja mahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5			x	x
30	Mitme marja püree (jõhvikas, vaarikas, punanesõstar, pohl)	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.42			x	x
31	Mustika keedis	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.42		x	x	x
32	Mustika mahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5		x	x	x
33	Mustika mahlajook	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.35		x	x	x
34	Mustikas*	Eesti mahetalutoodang	1				x
35	Must sõstar*	Eesti mahetalutoodang	1				x
36	Musta sõstra keedis	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.42			x	x
37	Musta sõstra mahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5		x	x	x
38	Musta sõstra õuna mahlajook	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.35		x	x	x
39	Musta sõstra-õuna mahlajook	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.35			x	x
40	Musta sõstra-õuna siirup	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5			x	x
41	Pirn	Tarvastu Saariku talu	1		x		x
42	Ploom	Käosalu talu	1		x		x
43	Pohlakeedis	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.42			x	x
44	Pohlamahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5			x	x
45	Punane sõstar*	Eesti Mahe TÜ	1				x
46	Punase sõstra mahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5			x	x
47	Rabarberi mahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5		x	x	x
48	Sügavkülmutatud mahemaasikatamp	Koplimäe talu, Olev Müür FIE	0.5		x	x	x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
49	Sügavkülmutatud mahemaasikatamp	Koplimäe talu, Olev Müür FIE	1		x		x
50	Triinu õunamahl	Triinu Schneider FIE	0.5			x	x
51	Vaarika- õuna mahlajook	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.35		x	x	x
52	Vaarikas (karbis)*	Vaike Meesak	0.4				x
53	Valgesõstar*	Eesti Mahe TÜ	1				x
54	Õun	Eesti Mahe TÜ	1		x	x	x
55	Õun	Maidu Niidas	1			x	x
56	Õun martsipan	Käosalu talu	1		x		x
57	Õun Paide taliõun pakitud	Tarvastu Saariku talu	1			x	x
58	õun sidrunkollane taliõun	Säga- Aaviku talu	1			x	x
59	Õun suislep	Heino Niidas	1		x		x
60	Õun talvenauding	Säga- Aaviku talu	1			x	x
61	Õun valge klaar	Heino Niidas	1		x		x
62	Õun valge klaar	Käosalu talu	1		x		x
63	Õuna-astelpaju keedis	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.42			x	x
64	Õunamahl	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.5		x	x	x
65	Õunapüree	Taarapõllu talu, Edgar Kolts FIE	0.42		x	x	x

Lihatooted

1	Lihaveise abatükk	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
2	Lihaveise antrekoot	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
3	Lihaveise hakkliha	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
4	Lihaveise hakkliha (külmutatud)	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
5	Lihaveise K/S	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
6	Lihaveise puusatükk	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
7	Lihaveise pähkeltükk	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
8	Lihaveise sisefilee	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
9	Lihaveise sisetükk	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x

Jrk nr	Tootenimi	Tootja	Pakendi suurus (kg)	Juuni' 09	Sept' 09	Nov' 09	2009. aasta
10	Lihaveise supikont (külmutatud)	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x		x
11	Lihaveise välisfilee	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
12	Lihaveise välistükk	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
13	Punasesõstra mahlas tallelihast šašlõkk	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1		x	x	x
14	Rabarberi mahlas tallelihast šašlõkk	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1		x	x	x
15	Talle abatükk	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1		x		x
16	Talle hakkliha	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
17	Talle hakkliha (külmutatud)	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
18	Talle kaelakarbonaad	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
19	Talle karree	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x			x
20	Talle ragu (külmutatud)	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x		x
21	Talle sisefilee	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
22	Talle tagakoot	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
23	Talle tagatükk	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x	x	x	x
24	Talle välisfilee	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1	x		x	x
25	Talle maks (külmutatud)	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1			x	x
26	Talle süda (külmutatud)	Märjamaa Lihatööstus OÜ	1			x	x

* tooted olid müügil hooajal, vaatluste välisel ajal

Allikas: EKI